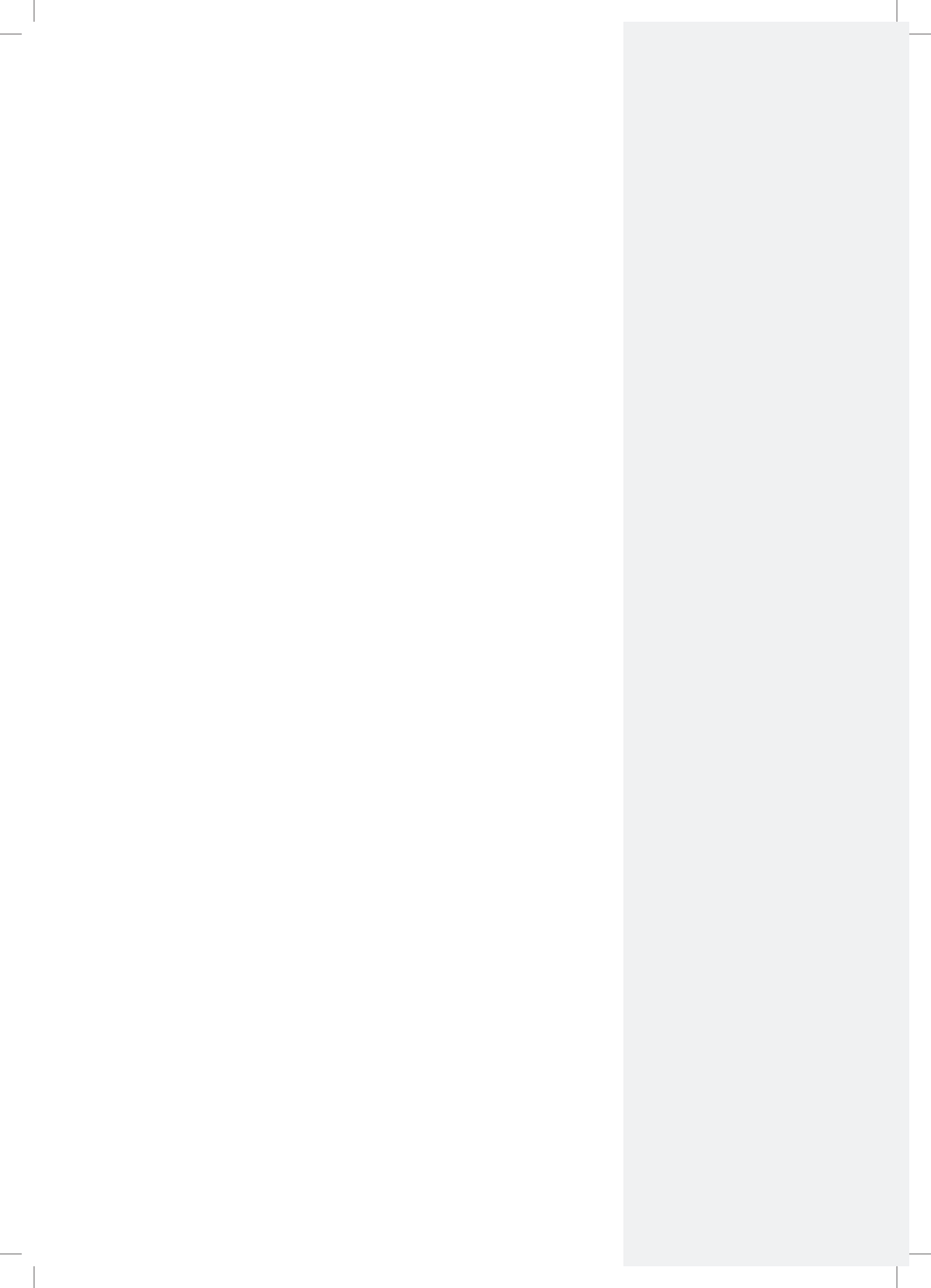

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

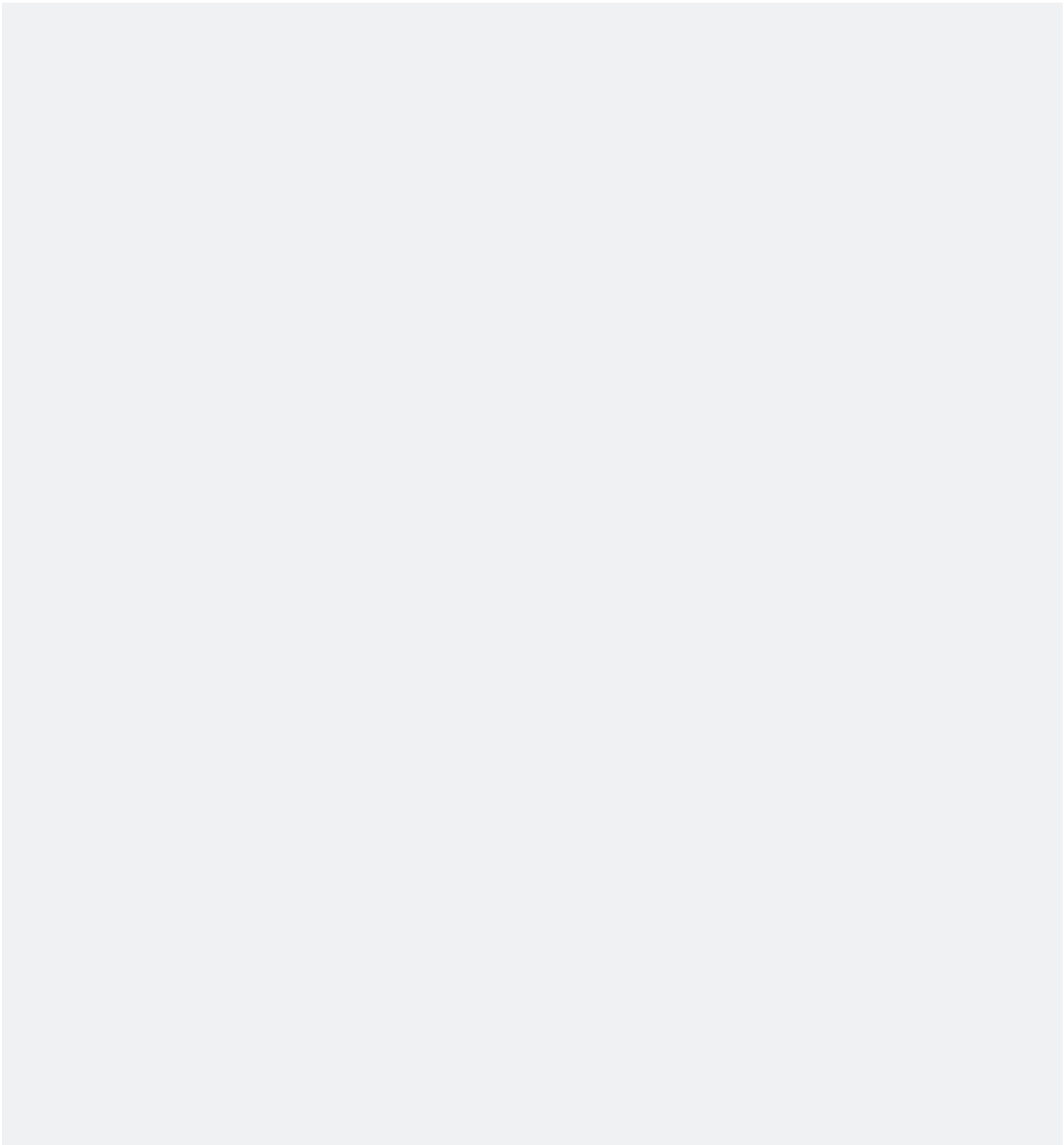
HRVATSKO GOSPODARSTVO 2015. GODINE

Zagreb, srpanj 2016.

Sadržaj

UVOD	5
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD	7
INDUSTRIJA	12
TRGOVINA	15
TURIZAM	18
PROMET I VEZE	23
GRAĐEVINARSTVO	26
INFLACIJA	32
TRŽIŠTE RADA	35
VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA	45
PLATNA BILANCA	50
INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA (FDI)	54
TEČAJ I MEĐUVALUTARNI ODNOSI	56
TRŽIŠTE KAPITALA	60
MONETARNA KRETANJA	63
LIKVIDNOST REALNOG SEKTORA	66
PRORAČUN KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE	68
JAVNI DUG	73
INOZEMNI DUG	78
FINANCIJSKI REZULTATI POSLOVANJA PODUZETNIKA	82

UVOD

Ovom smo analizom osnovnih makroekonomskih pokazatelja nastojali ukazati na sadašnje stanje i tendencije kretanja hrvatskoga gospodarstva kao i na uvjete u kojima su se ta kretanja događala.

Razlog više jest i dugogodišnje nepovoljno stanje hrvatskoga gospodarstva koje se trenutno nalazi u fazi stagnacije. To indicira i mogućnost daljnjega razvoja, što nije upitno uz pretpostavku adekvatne nacionalne ekonomske politike koja to, u posljednjih nekoliko desetljeća, uglavnom nije bila.

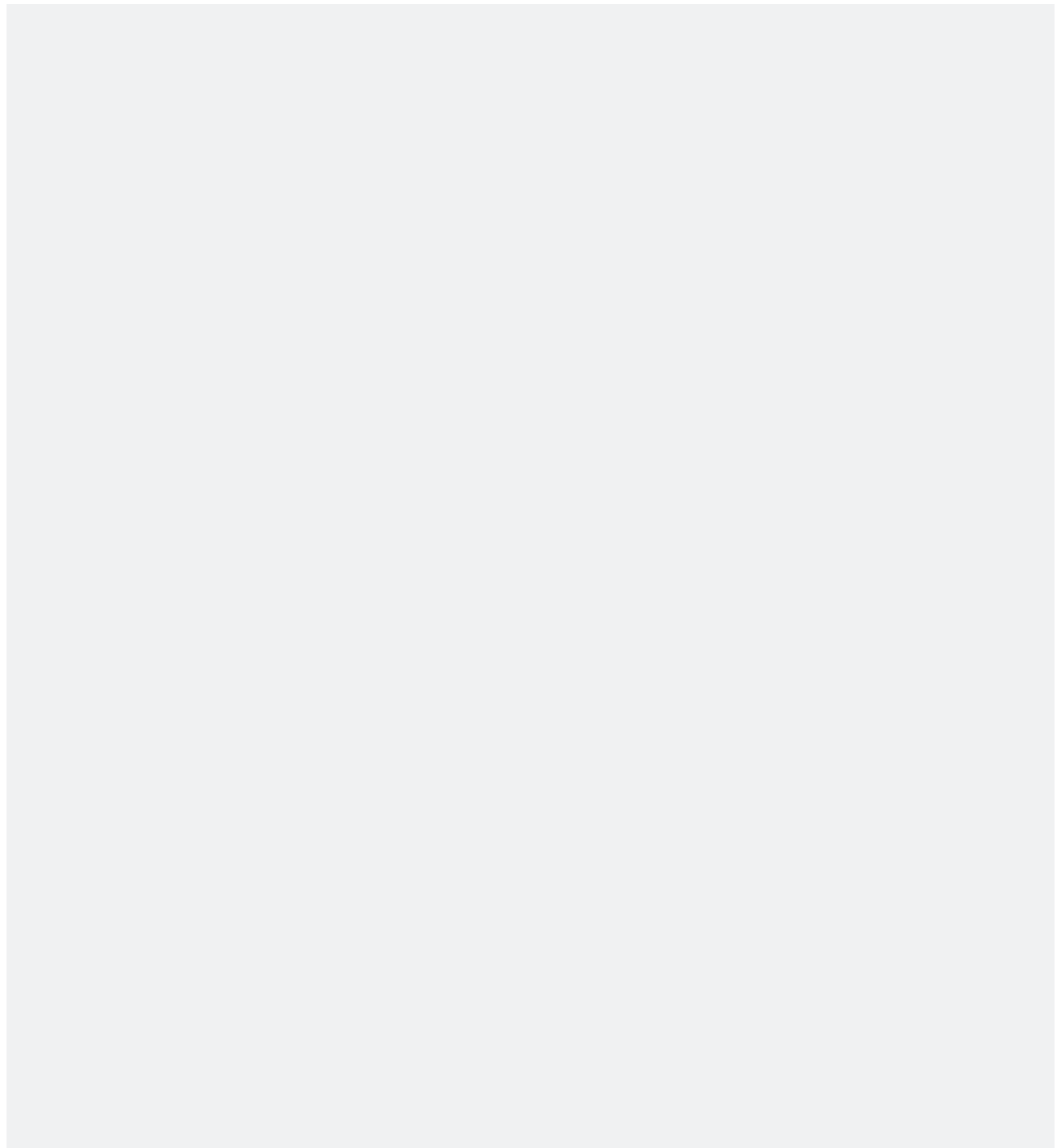
Naime, hrvatsko je gospodarstvo de facto u neprekidnoj strukturnoj krizi koja rezultira nedovoljnom i nekonkurentnom ponudom. Taj temeljni problem dugoročno održivoga rasta osobito je došao do izražaja tijekom posljednjih sedam godina kada je realno izgubljeno 11 posto bruto domaćeg proizvoda i oko 180 tisuća radnih mjesta, a razina razvijenosti, mjerena bruto domaćim proizvodom po stanovniku prema kupovnoj snazi, pala je na onu od prije deset godina. Tako prosječna realna stopa rasta bruto domaćeg proizvoda u razdoblju 2000.-2015. godine iznosi svega 1,7 posto, što je najniža dinamika rasta u odnosu na deset bivših tranzicijskih zemalja članica Europske unije.

Iako je tako nepovoljnim rezultatima u znatnoj mjeri pridonijela recentna globalna financijska i ekonomska kriza koja je definitivno promijenila ne samo tokove kapitala na svjetskom tržištu, temeljni problem jest nekonzistentna ekonomska politika koja ne pridonosi održivom rastu, odnosno povećanju proizvodnje, izvoza i zaposlenosti.

Situacija se bitno nije promijenila ni u 2015. godini iako je, nakon šest recesijskih godina, ostvaren realan rast hrvatskoga gospodarstva od 1,6 posto. Takve tendencije kretanja indiciraju na i dalje niske razvojne potencijale, što posljedično dovodi u pitanje rješavanje strukturnih i inih neravnoteža.

Drugim riječima, spomenuti je rast nedostatan za ozbiljniji iskorak iz situacije u kojoj se hrvatsko gospodarstvo nalazi pa umjesto brže konvergenције, počinjemo zaostajati u odnosu na prosječnu razvijenost Europske unije.

Time je situacija na tržištu rada i dalje izrazito nepovoljna, a to je jedna od makroekonomskih neravnoteža s kojima je hrvatsko gospodarstvo u posljednje vrijeme suočeno, što uz proces prekomjernoga deficita i visokoga javnog duga predstavlja određeni rizik budućeg rasta i razvoja.

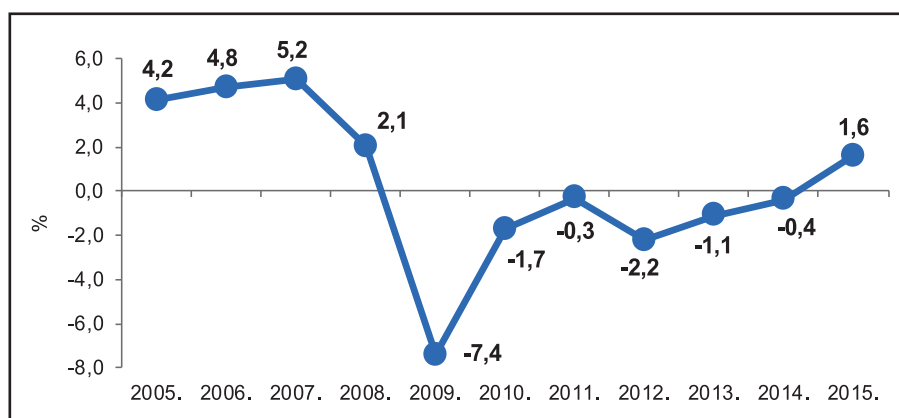
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD

S obzirom na to da je BDP najsveobuhvatniji pokazatelj gospodarske aktivnosti, 2015. godina je najviše obilježena upravo njegovim kretanjem. Točnije, nakon šest godina negativnih stopa rasta odnosno pada gospodarske aktivnosti, došlo je do realnog rasta BDP-a od 1,6%. Taj rast ostvaren je kao kombinacija čimbenika prisutnih na domaćem tržištu te onih na globalnoj razini. Domaće tržište obilježeno je laganim oporavkom domaće potražnje, koja je u kombinaciji s nastavkom dinamičnog rasta inozemne potražnje napokon dovela do ostvarenog rasta. Naime, značajniji oporavak izvoza roba i usluga započet je u 2013. godini, pristupanjem Hrvatske EU, ali je domaća potražnja neprekidno padala od 2009. pa sve do 2014. godine i onemogućavala oporavak BDP-a. Kada se govori o globalnoj razini, bitno je naglasiti da se na Hrvatsku, zbog snažne povezanosti s nekima od članica EU i zemljama regije, više odražavaju regionalna kretanja od ukupnih globalnih, mada su ona, naravno, blisko povezana.

U 2015. realni rast BDP-a od 1,6%

Rast se temeljio na inozemnoj potražnji, odnosno izvozu roba i usluga

REALNE STOPE RASTA BDP-a

Izvor: DZS; obrada: HGK

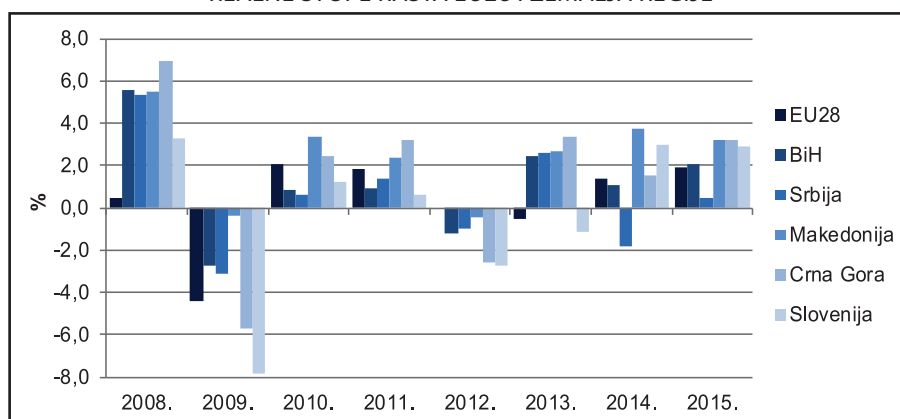
Globalno okruženje u 2015. godini obilježeno je blagim usporavanjem rasta BDP-a, prema procjenama MMF-a s 3,4% u 2014. na 3,1%. Pritom je u razvijenim zemljama nastavljen oporavak, odnosno lagano ubrzavanje dinamike rasta, dok je veći broj zemalja u razvoju obilježen usporavanjem rasta njihovih gospodarstava ili čak padom BDP-a. Tri su važna čimbenika koja su odredila takva kretanja u prošloj godini: usporavanje kineskoga gospodarstva koje je svoj razvoj temeljen na investicijama, proizvodnji i izvozu prisiljeno preusmjeriti na usluge i veću domaću potrošnju, nastavak pada cijena sirove nafte, ostalih energenata i dijela sirovina na svjetskom tržištu te zaokret u monetarnoj politici američke centralne banke temeljen na oporavku gospodarstva SAD-a. Kao posljedica toga, došlo je do znatnog smanjenja vrijednosti globalne robne razmjene, investicija i cijena dionica te znatnog pada prihoda u zemljama izvoznicama nafte i sirovina, a to su uglavnom zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju. Pritom se mogu izdvojiti zemlje BRICS-a kod kojih je, pored usporavanja u Kini i Južnoafričkoj Republici te zaustavljanja ubrzavanja dinamike rasta u Indiji, zabilježen znatan pad BDP-a u Rusiji i Brazilu (obje zemlje oko 3,7%).

Globalno gospodarstvo obilježeno usporavanjem gospodarstava zemalja u razvoju

Takav trend znatno određen padom cijena energije i sirovina na globalnom tržištu

Rast BDP-a EU
lagano dinamiziran
na 1,9%

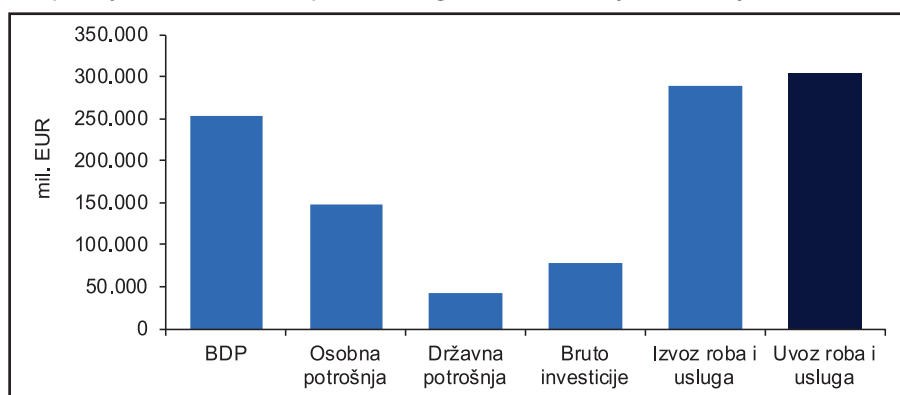
REALNE STOPE RASTA EU28 i ZEMALJA REGIJE

Izvor: MMF, Eurostat; obrada: HGK

Za razliku od takvih globalnih kretanja, rast BDP-a Europske unije lagano je dinamiziran u odnosu na prethodnu godinu, s 1,4% na 1,9%. Takav rast dinamike BDP-a djelomično je posljedica sporijeg oporavka EU u razdoblju nakon 2009. godine zbog spore transformacije ekonomskih politika pojedinih članica, dijelom daleko manje ovisnosti o izvozu energenata i sirovina te benefita od pada njihovih cijena, a dijelom ekspanzivne monetarne politike ECB-a. Kretanje BDP-a Europske unije u prošloj godini obilježeno je daljnjim povećanjem utjecaja rasta domaće potražnje na rast BDP-a. Naime, neznatni rast u 2013. se gotovo u potpunosti temeljio na povećanom izvozu roba i usluga, u 2014. godini je domaća potražnja osjetno povećana, a u prošloj je godini njezin rast nastavljen. Tako se približno izjednačio utjecaj ukupnog rasta domaće i inozemne potražnje na rast BDP-a. Pritom se u prošloj godini najviše isticao porast osobne potrošnje koji je realno bio približno 1,7 puta veći nego u prethodnoj godini, dok je npr. realna vrijednost porasta izvoza roba i usluga bila 1,3 puta veća.

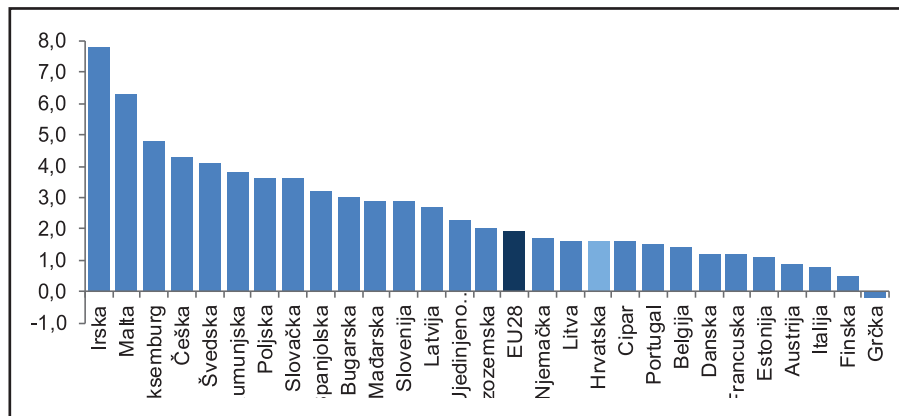
POTROŠNA METODA OBRAČUNA BDP-a, EU28, U 2015. GODINI
- promjena u odnosu na prethodnu godinu, stalne cijene, u milijunima eura -

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Kretanja u Europskoj uniji ili točnije rečeno u preostalom dijelu Europske unije bitna su za Hrvatsku jer EU predstavlja najveći dio tržišta za robe i usluge iz Hrvatske. Tako se približno 67% ukupne vrijednosti svih izvezenih roba plasira u druge članice EU, turisti iz članica EU ostvaruju oko 88% ukupnog broja noćenja svih turista iz inozemstva, a izravna ulaganja ostalih članica u Hrvatskoj čine približno 90% ukupnih izravnih ulaganja. Stoga je stanje u EU u proteklom godinama, pa tako i 2015., bitno određivalo kretanje inozemne potražnje i ukupne gospodarske aktivnosti u Hrvatskoj.

RAST BDP-a U ČLANICAMA EU28, 2015. GODINA
- stope realnog rasta, % -

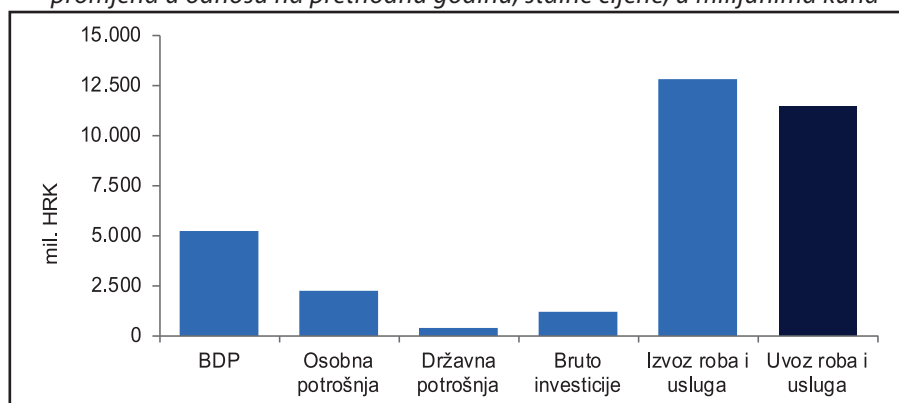

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Prošla, 2015. godina, ipak je bila specifična zbog navedenog oporavka domaće potražnje. Naime, razdoblje pada ukupne domaće potražnje poklapalo se s razdobljem pada BDP-a i tek je u 2015. zabilježen rast svih komponenti te potražnje. Najveći utjecaj na rast BDP-a u prošloj godini imao je oporavak osobne potrošnje, komponente koja ima najveći udio u strukturi BDP-a. Do oporavka je ponajprije došlo zbog izmjena u sustavu poreza na dohodak na samom početku godine te zbog djelomičnog oporavka sklonosti potrošnji. S druge strane trendovi na tržištu rada i dalje su bili nepovoljni, a nastavljeno je i kreditno razduživanje stanovništva. Pored osobne potrošnje znatnije je povećana i vrijednost investicija u fiksni kapital. Dobar dio tih povećanih investicija povezuje se s većim korištenjem sredstava iz EU fondova, najviše povezanih uz izgradnju i obnovu infracstrukture.

*Blagi oporavak
domaće potražnje*

POTROŠNA METODA OBRAČUNA BDP-a U 2015. GODINI
- promjena u odnosu na prethodnu godinu, stalne cijene, u milijunima kuna -

Izvor: DZS; obrada: HGK

Izvoz roba i usluga ipak je dao najveći doprinos ostvarenom rastu BDP-a, i to pretežno robni izvoz čija je realna vrijednost povećana gotovo dvaput više od izvoza usluga. Pritom treba napomenuti da je zahvaljujući pristupanju Hrvatske EU, povećanoj trgovini robama inozemnog podrijetla, ali i povećanom izvozu domaćih proizvoda u 2015. godini ostvarena povijesno rekordna vrijednost robnog izvoza. Izvoz usluga istovremeno se uobičajeno najviše temeljio na turizmu, a kod deviznog prihoda od turizma također je ostvarena povijesno najviša razina od 8,0 milijardi eura. Kada se govori o izvozu roba i usluga, bitno je napomenuti da je robni izvoz bio jedina komponenta

*Povijesna razina
vrijednosti robnog
izvoza i deviznog
prihoda od turizma*

Robni izvoz jedina kategorija potražnje čija je realna vrijednost u 2015. premašivala onu iz 2008.

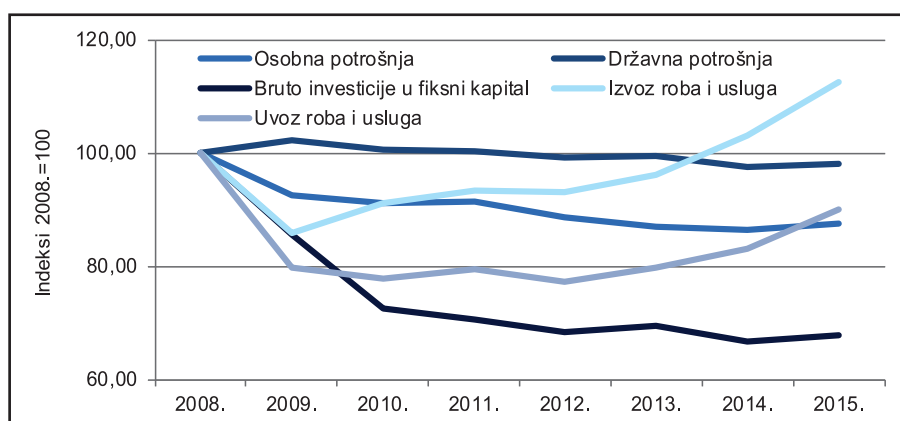
U 2015. najviše povećana bruto dodana vrijednost skupine djelatnosti koja obuhvaća trgovinu na veliko i malo, prijevoz, skladištenje i ugostiteljstvo

BDP u 2015. realno 11,0% manji nego u 2008. godini

U Europi je veći pad zabilježen samo u Grčkoj, a u svijetu u tek desetak zemalja

ukupne potražnje, čija je realna vrijednost u 2015. bila viša nego u pretkriznoj 2008. godini, i to za 35,5%. To je omogućilo realan rast vrijednosti izvoza roba i usluga, odnosno tzv. inozemne potražnje u kontekstu kretanja BDP-a za 12,5%, dok je istovremeno ukupna domaća potražnja smanjena za čak 18,8%. Pri tome je najviše smanjena realna vrijednost investicija u fiksni kapital, čak 32,2% u odnosu na 2008. godinu. A investicije su u razdoblju između 2002. i 2008. godine bile jedna od komponenti BDP-a koja je, zahvaljujući intenzivnoj cestogradnji i stanogradnji, snažno utjecala na rast BDP-a. Osobna potrošnja je u tom razdoblju prije krize snažno praćena velikim kreditnim plasmanima poslovnih banaka pa je, zbog zaustavljanja tog kreditiranja, rasta nezaposlenosti i usporavanja rasta neto plaća (sve do znatnijeg skoka u 2015. godini), njezina realna vrijednost smanjena za 12,6%.

REALNO KRETANJE BDP-a I KATEGORIJA POTRAŽNJE
- indeksi 2008.=100 -

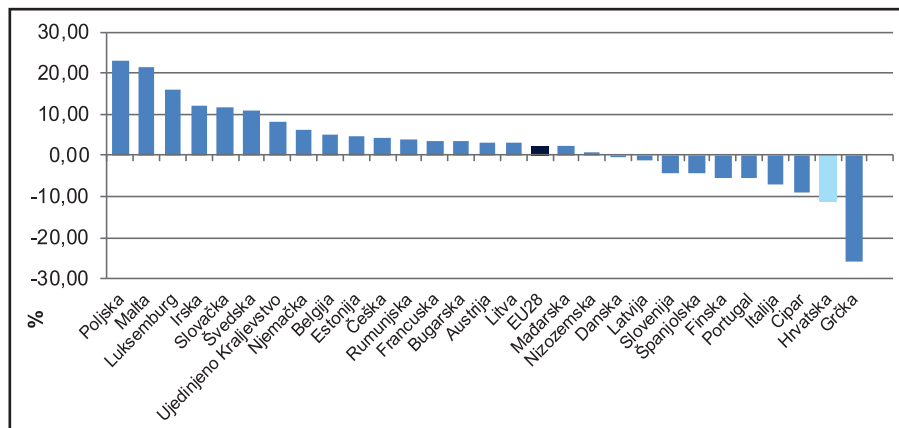

Izvor: DZS; obrada: HGK

Kako se smanjila potražnja, tako je došlo i do pada vrijednosti proizvodnje roba i usluga. U odnosu na 2008. godinu najviše je smanjena bruto dodana vrijednost u građevinarstvu i prerađivačkoj industriji, dok su financijske djelatnosti s djelatnostima osiguranja, poslovanje nekretninama i javne djelatnosti bile jedine čija je „proizvodnja“ bila veća nego u toj posljednjoj pretkriznoj godini. U samoj 2015. godini rast je zabilježen kod većeg broja djelatnosti, pri čemu se najviše isticao rast bruto dodane vrijednosti u trgovini na veliko i malo, prijevozu, skladištenju i ugostiteljstvu (na što je također jednim dijelom utjecao izvoz proizvoda inozemnog podrijetla poput automobila) te u prerađivačkoj industriji zahvaljujući znatno povećanoj stopi rasta industrijske proizvodnje.

Premda je u 2015. došlo do blagog oporavka BDP-a, pad gospodarske aktivnosti u razdoblju od 2009. do 2014. godine smanjio je njegovu realnu razinu za 11,0% u 2015. u odnosu na 2008. godinu. Drugim rječima ukupna gospodarska aktivnost bila je toliko manja nego u pretkriznom razdoblju. Po takvim kretanjima, Hrvatska je bila među najlošijim članicama EU, točnije veći pad zabilježen je samo u Grčkoj. Međutim, još više zabrinjava podatak da je Hrvatska, prema raspoloživim podacima, bila među deset najlošijih gospodarstava na svijetu. Ispod Hrvatske našlo se samo nekoliko zemalja zahvaćenih ratnih sukobima (Libija, Jemen, Srednjoafrička Republika, Sirija, Ukrajna), San Marino koji je doživio kolaps bankarskog sustava te Ekvatorijalna Gvineja pogođena padom cijena sirove nafte i zemnog plina. Takva pozicija Hrvatske otkriva težinu negativnih kretanja u gospodarstvu proteklih godina, odnosno dugoročno loše ekonomske politike.

ČLANICE EUROPSKE UNIJE S OSTVARENIM PADOM U RAZDOBLJU 2008.-2015.
- stopa realnog pada 2015./2008 -

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

S obzirom na to da je gospodarstvo EU u razdoblju od 2008. do 2015. blago raslo, a Hrvatsko padalo, smanjen je i udio razine razvijenosti u Hrvatskoj u prosjeku EU (mjeri se BDP-om per capita po PPP-u), i to sa 63% u 2008. na 58% u 2014. godini. S obzirom da je u 2015. BDP EU28 rastao nešto dinamičnije nego u Hrvatskoj, i u 2015. je nastavljeno lagano pogoršavanje Hrvatske u odnosu na prosjek EU.

*Nastavljen pad
Hrvatske u odnosu
na prosječnu razinu
razvijenosti EU*

- ❖ nakon šest godina pada, rast BDP-a u 2015. 1,6%
- ❖ inozemna potražnja povećana 9,2%, a domaća 1,2%
- ❖ nominalni BDP dosegnuo 334,2 milijarde kuna, 3,9% manje nego u 2008. godini
- ❖ realni BDP na 11,0% nižoj razini nego u pretkriznoj 2008.
- ❖ BDP Hrvatske je u razdoblju od 2008. do 2014. realno padao, dok je u EU blago povećan, a u 2015. je rast bio nešto sporiji nego u EU, tako da je nastavljen trend pada u odnosu na prosječnu razvijenost EU

Od 2000. do 2008. godine industrijska proizvodnja raste, ali...

...2009. godine bilježi prvi pad.

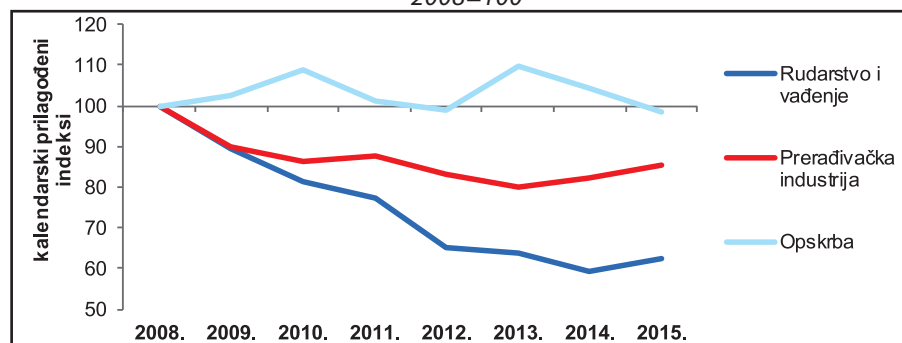
Negativan trend traje sve do 2014. godine kada se bilježi prvi rast nakon pet godina.

INDUSTRIJA

U razdoblju prije gospodarske krize, tj. od 2000. do 2008. godine, industrijska proizvodnja kontinuirano je bilježila trend rasta. Istovremeno, udio industrije u BDP-u u promatranom razdoblju pada, što je jednim dijelom, strukturno, rezultat porasta udjela trgovine na veliko i na malo te građevinarstva.

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA

- 2008=100 -

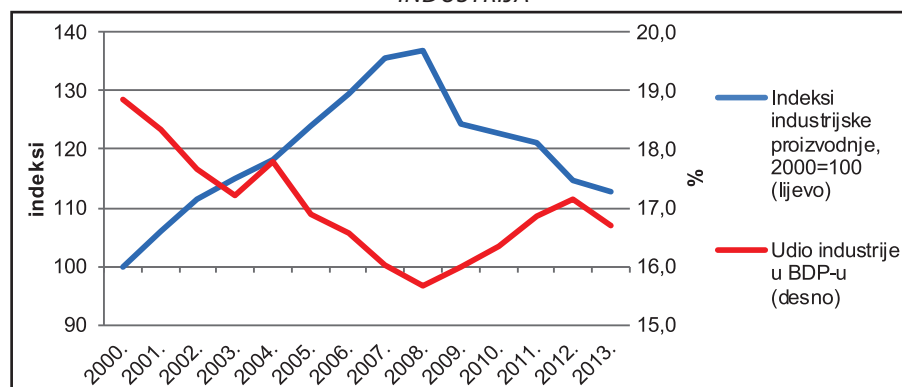

Izvor: DZS; obrada: HGK

Uz strukturnu krizu industrije s pojavom globalne ekonomske krize, dolazi do smanjenja potražnje koja je promijenila smjer kretanja spomenutih pokazatelja. Tako je u 2009. godini prvi put zabilježen pad industrijske proizvodnje, a udio industrije u BDP-u bilježi rast. Spomenuti trend nastavio se i naredne četiri godine (s izuzetkom 2013., kada je udio industrije u BDP-u pao). Pored toga, ukupan broj zaposlenih u industriji započinje trend pada, a u prerađivačkoj industriji je, uz građevinarstvo, zabilježen najveći apsolutni pad broja zaposlenih, odnosno u 2014. godini bilo je oko 44,7 tisuća manje zaposlenih u odnosu na 2009. godinu. Od 2009. godine poduzetnici u prerađivačkoj industriji počinju bilježiti negativan konsolidirani financijski rezultat, a u 2010. godini bilježi se negativan rezultat i u rudarstvu i vađenju. Iskorištenost kapaciteta u industriji nastavlja negativan trend, i to sa 65% koliko je iznosila u 2008. godini na 59% u 2013. godini, ali i 61% u 2014. godini.

U 2014. godini, nakon pet godina, prekinut je negativan trend industrijske proizvodnje i bilježi se skroman rast od 1,3% (prema kalendarski prilagođenim podacima) u odnosu na prethodnu godinu. Spomenuti rast djelomično je rezultat značajnog ubrzanja dinamike rasta robnog izvoza.

INDUSTRIJA

Izvor: DZS, Eurostat; obrada: HGK

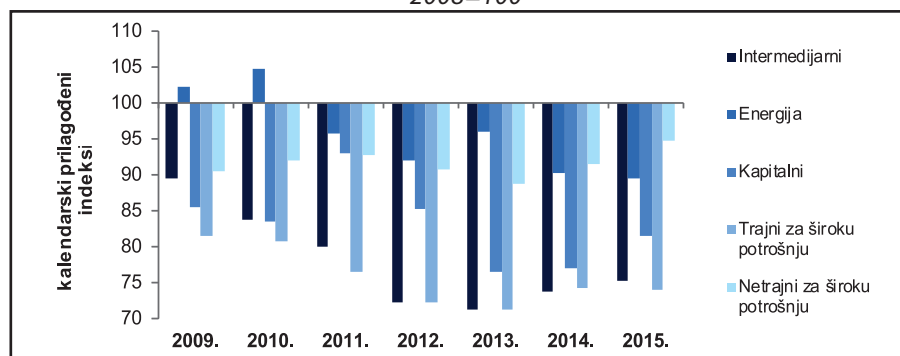
U 2015. godini ponovno je zabilježen porast industrijske proizvodnje (2,6%), s time da je dinamika rasta brža od one u prethodnoj godini. Spomenuti rast rezultat je, ponovnog, ubrzanja dinamike rasta robnog izvoza (11%) koji prelazi u

područje dvoznamenkastih brojeva. Pored toga, na rast industrijske proizvodnje u promatranoj godini, pozitivno su utjecala i povoljnija kretanja domaće potražnje, odnosno osobne potrošnje (prvi rast nakon 2011. godine) i investicija. Ipak, zbog spomenutoga višegodišnjeg negativnog trenda razina industrijske proizvodnje u 2015. godini bila je manja za oko 14,6% u odnosu na onu iz 2008. godine.

Strukturno, prošlogodišnji rast industrijske proizvodnje rezultat je povećanja proizvodnje u rudarstvu i vađenju te u prerađivačkoj industriji, dok je u opskrbi električnom energijom, plinom, parom i klimatizaciji ostvaren pad.

Unutar prerađivačke industrije prošlogodišnji rast proizvodnje zabilježen je u 12 od ukupno 24 grane, što je nešto iznad prosjeka (oko 9 grana) prethodnih kriznih godina. Od 12 grana koje su zabilježile rast proizvodnje, u njih šest je u prošloj godini razina proizvodnje bila iznad one iz 2008. godine: proizvodnja prehrambenih proizvoda (0,1%), proizvodnja kože i srodnih proizvoda (35,8%), proizvodnja papira i proizvoda od papira (40,8%), proizvodnja kemikalija (1,9%), proizvodnja proizvoda od gume i plastike (29,2%) te popravak i instaliranje strojeva i opreme (45,5%). Takva kretanja djelomično su rezultat povoljnijih kretanja robnog izvoza koja se bilježe kod prehrambenih proizvoda (dvije godine), proizvodnje kože (tri godine), proizvodnje papira (tri godine), proizvodnje kemikalija (tri godine) i proizvodnje gume i plastike (šest godina).

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA PREMA GIG-u
- 2008=100 -

Izvor: DZS; obrada: HGK

Prema glavnim industrijskim grupacijama (GIG), u 2015. godini, zabilježen je rast proizvodnje u većini grupacija, odnosno kod kapitalnih proizvoda (drugu godinu zaredom), netrajnih proizvoda za široku potrošnju (treća godina rasta) i intermedijarnih proizvoda (dvije godine rasta), dok je kod energije (18,6% udio u industrijskoj proizvodnji, druga godina pada) i trajnih proizvoda za široku potrošnju (3% udio u industrijskoj proizvodnji) zabilježen pad. Pad proizvodnje energije strukturno je velikim dijelom rezultat smanjenja proizvodnje u opskrbi električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom. Kod proizvodnje trajnih proizvoda za široku potrošnju pad je zabilježen djelomično kao rezultat smanjenja proizvodnje namještaja.

Nakon što je u 2014. godini zabilježen neznatni (prosječan) rast zaliha gotovih proizvoda u industriji, u 2015. godini uslijedio je godišnji (prosječan) pad od 3%. Prošlogodišnji pad zaliha, uz povećanu proizvodnju, upućuje na povoljnija kretanja potražnje. Strukturno, do pada je došlo značajnim dijelom kao rezultat pada zaliha kod proizvodnje farmaceutskih proizvoda, proizvodnje pića i proizvodnje naftnih proizvoda.

Broj zaposlenih u industriji (industrijske djelatnosti tvrtki) bilježi trend pada u posljednjih dvadesetak godina (s izuzetkom 2005. i 2007. godine). U 2015. godini bilo je 0,6% manje zaposlenih u odnosu na 2014. godinu. S druge strane, proizvodnost rada u industriji, u promatranom razdoblju, bilježi trend rasta (s

U 2015. godini drugi puta zabilježen rast i to bržom dinamikom

Prema GIG-u u 2015. godini zabilježen rast u većini grupacija izuzev energije i trajnih proizvoda za široku potrošnju

Broj zaposlenih u industrijskim dijelovima tvrtki i dalje pada...

...a proizvodnost rada u industriji raste

Industrijska proizvodnja EU u razdoblju od 2008. do 2015. godine bilježi pravilna oscilatorna kretanja

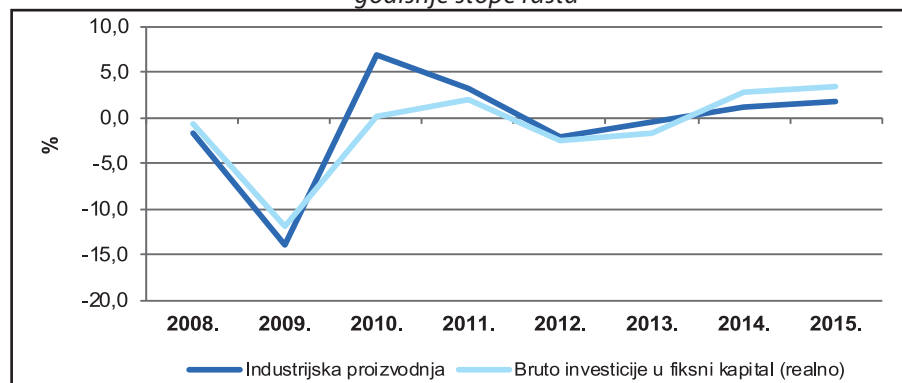
U 2015. godini industrijska proizvodnja EU bila je veća u odnosu na prethodnu godinu...

...ali manja u odnosu na 2008. godinu

izuzetkom 2012. godine), a u prošloj godini je proizvodnost rada bila 3,3% veća u odnosu na prethodnu godinu.

Kao rezultat gospodarske krize, neto plaće u industriji od 2009. godine bilježe kontinuirani realni pad u sve tri industrijske djelatnosti s izuzetkom u opskrbi električnom energijom, plinom, parom i klimatizaciji u 2013. godini i u prerađivačkoj industriji u 2014. godini, kada neto plaće realno rastu djelomično kao rezultat povoljnih kretanja proizvodnje i inozemne potražnje. U 2015. godini neto plaće rastu u sve tri industrijske djelatnosti, i to značajnim dijelom kao rezultat promjene poreza na dohodak.

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA I BRUTO INVESTICIJE U FIKSNI KAPITAL U EU
- godišnje stope rasta -

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Kretanja industrijske proizvodnje na razini Eurpske unije od 2008. godine pravilno su oscilatorna, i to u smislu dviju godina pada, nakon čega slijede dvije godine rasta. Tako je u 2008. i 2009. godini zabilježen pad proizvodnje (prvi nakon 2002. godine), s tim da je u 2009. godini znatno ubrzana dinamika pada uslijed intenziviranja gospodarske krize, kada se bilježi pad gospodarske aktivnosti i negativni trendovi na tržištu rada u Europskoj uniji. Nakon toga slijede dvije godine (2010. i 2011.) rasta koje se bilježe kao rezultat porasta domaće i inozemne potražnje, a zatim dvije godine (2012. i 2013.) pada koji je djelomično ostvaren zbog smanjenja investicija. U posljednje dvije godine, odnosno u 2014. i 2015. godini zabilježen je rast industrijske proizvodnje, i to uvjetima rasta svih komponenti BDP-a, tj. osobne i državne potrošnje, investicija i izvoza roba i usluga.

Tako je u 2015. godini, prema kalendarski prilagođenim podacima, industrijska proizvodnja bila 1,8% veća u odnosu na 2014. godinu, ali i 4,7% manja u odnosu na 2008. godinu. Prošlogodišnji porast industrijske proizvodnje zabilježen je u 23 zemlje EU, dok je u ostale tri zabilježen pad (za Nizozemsku podaci nisu dostupni): Belgiji (-0,1%, nakon dvije godine rasta), Estoniji (-2,4%, nakon pet godina rasta) i Finskoj (-1%, četvrta godina pada). U Estoniji se u prošloj godini bilježi minimalni pad (na granici stagnacije) industrijske proizvodnje unatoč zabilježenom rastu domaće i inozemne potražnje, dok je kod Estonije zabilježen pad investicija i inozemne potražnje, a kod Finske pad državne potrošnje, investicija i robnog izvoza.

Strukturno, u 2015. godini rast ukupne industrijske proizvodnje u Europskoj uniji rezultat je rasta prerađivačke industrije i opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacije, dok je kod rudarstva i vađenja (od 2003. godine kontinuirani pad) zabilježen pad proizvodnje.

- ❖ nakon devet godina rasta, industrijska proizvodnja u 2009. godini bilježi prvi pad, a negativan trend traje sve do 2014. godine kada se bilježi porast
- ❖ na prošlogodišnja kretanja industrijske proizvodnje povoljno su utjecale inozemna i domaća potražnja

TRGOVINA

U osam godina koje su prethodile gospodarskoj krizi, odnosno od 2000. godine, u trgovini na malo realan promet bilježio je kontinuirani trend rasta. U 2008. godini početkom krize, iako se u Hrvatskoj i dalje bilježi rast BDP-a i industrijske proizvodnje, građevinarstva, turizma te prometa putnika i roba, realan promet u trgovini na malo bilježi prvi godišnji pad, i to djelomično kao rezultat pogoršanja potrošačkog optimizma. U 2009. godini uvjeti u kojima se ostvaruje gospodarska aktivnost znatno se pogoršavaju, odnosno dolazi do pada gospodarske aktivnosti, smanjuje se ukupan broj zaposlenih, neto plaće realno rastu na granici stagnacije (0,2%), što ima određeni utjecaj na smanjenje kupovne moći stanovništva te na zabilježeno znatno ubrzanje dinamike pada realnog prometa u trgovini na malo. U 2010. godini negativni trendovi gospodarske aktivnosti nastavljaju se, a počinju se bilježiti i negativna kretanja neto plaća, što dodatno utječe na smanjenje kupovne moći stanovništva.

Poduzetnici u djelatnosti trgovine u kriznim godinama, djelomično kao rezultat smanjenog prometa, ostvaruju niske ili negativne razine konsolidacijskoga financijskog rezultata, odnosno u 2009. i 2011. godini bilježe plus koji je znatno ispod prosjeka razdoblja prije krize, dok u ostalim godinama (2010., 2012. i 2013.) bilježe negativan rezultat. U 2014. godini, uz rast realnog prometa, bilježe se i povoljniji financijski rezultati.

Također zbog negativnih kretanja prometa tj. lošijeg poslovanja poduzetnika, u trgovini na veliko i na malo smanjuje se broj zaposlenih kojih je u 2015. godini bilo 16,7% manje u odnosu na 2009. godinu i uz građevinarstvo i prerađivačku industriju bilježe najveći apsolutni pad (-37,4 tisuće) u promatranom razdoblju.

Od 2008. godine realan promet u trgovini na malo uglavnom bilježi trend pada s izuzetkom 2011. godine (djelomično kao rezultat niske baze) i posljednje dvije godine kada se bilježi rast. Tako je rast realnog prometa u 2014. godini djelomično bio rezultat blagog poboljšanja potrošačkog optimizma, povećane potrošnje stranih turista i blagoga realnog rasta neto plaća (0,5%), koji je zabilježen nakon četverogodišnjega negativnog trenda.

U 2015. godini realan promet bio je, prema kalendarski prilagođenim podacima, u prosjeku 2,4% veći u odnosu na 2014. godinu, ali uslijed višegodišnje krize i oko 14% manji u odnosu na 2008. godinu. Spomenuti rast maloprodajnog prometa bilježi se gotovo usporedno s trendom poboljšanja potrošačkog optimizma, na što je djelomično utjecalo i realno povećanje neto plaća koje je uslijedilo kao rezultat promjene oporezivanja dohotka. Strukturno, prošlogodišnje povećanje prometa jest rezultat godišnjeg rasta u svim mjesecima. Srpanj i kolovoz i u prošloj godini ostaju najznačajniji mjeseci u godini jer se tada ostvari najviše realnoga maloprodajnog prometa u godini (oko 10% u srpnju i okvirno toliko u kolovozu), što je velikim dijelom rezultat potrošnje stranih turista, koja u posljednjih nekoliko godina bilježi rast, a u 2015. godini ostvarena je rekordna razina deviznog prihoda od turizma.

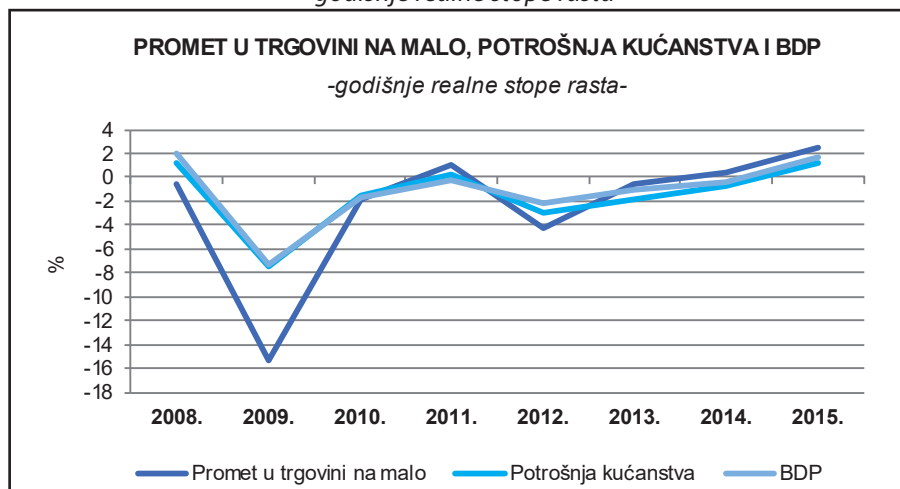
Od 2000. do 2007. godine bilježi se uzlazni trend realnoga maloprodajnog prometa...

..ali u 2008. godini bilježi se prvi pad

U trgovini se, uz prerađivački industriju i građevinarstvo, bilježi najveći pad broja zaposlenih u kriznim godinama

Prošlogodišnji promet za oko 2,4% realno veći u odnosu na 2014. godinu, ali oko 14% manji u odnosu na 2008. godinu

PROMET U TRGOVINI NA MALO, POTROŠNJA KUĆANSTVA I BDP
- godišnje realne stope rasta -

Izvor: DZS; obrada: HGK

Uz realni rast, bilježi se i nominalni rast prometa

U kriznim godinama uočljiva promjena u potrošačkim navikama

Na razini EU realan promet 3,3% veći

Nominalni promet u 2015. godini bio je, prema izvornim podacima, 1,4% veći u odnosu na 2014. godinu. Strukturno, takva kretanja nominalnog prometa rezultat su povećanja prometa u pet struka: „audio i video oprema, željezna roba, boje i staklo, električni aparati za kućanstvo, namještaj i drugi proizvodi za kućanstvo“ 9,2 %, „ostale nespješalizirane prodavaonice“ 5,4 %, „nespesijalizirane prodavaonice pretežno živežnim namirnicama“ 4,6 %, „tekstil, odjevni predmeti, obuća i kožni proizvodi“ 3,6 % i „ljekarne, medicinski i ortopedski proizvodi, kozmetički i toaletni proizvodi“ 3 %.

Trgovačka struka „nespesijalizirane prodavaonice pretežno živežnim namirnicama“ i dalje ima najveći udio (u prosjeku 39%) u ukupnom nominalnom prometu. U kriznim godinama uočljiv je blagi rast prosječnog udjela te struke, i to s 35,5% u 2010. godini na 39% u 2015. godini, dok je istovremeno pao udio prometa u struci „motorna vozila, dijelovi i pribor za motorna vozila, motocikli i dijelovi“ s 4,8% na 2,5%, što uz kreditno razduživanje građana pokazuje promjenu u potrošačkim navikama u kriznim godinama, odnosno trend sve manje potrošnje na luksuzna dobra, a sve veće na egzistencijalno potrebne proizvode.

Ove godine objavljeno je priopćenje DZS-a Prodajni kapaciteti u trgovini na malo u 2014. godini, što je zadnji put bilo objavljeno prije pet godina za 2009. godinu.

Prema podacima iz tog priopćenja, u 2014. godini zabilježeno je 31.126 prodavaonica, što je za 5.215 prodavaonica manje nego 2009. godine. Iako se taj broj smanjio, površina prodavaonica se povećala s 4.402 metra kvadratna u 2009. godini na 4.466 u 2014. godini, što upućuje na zaključak da su se za vrijeme krize zatvarale manje prodavaonice, a otvarale veće (izgledno u vlasništvu velikih trgovačkih lanaca).

Podaci Eurostata o prometu u trgovini na malo na razini EU i svake zemlje pojedinačno, obuhvaćaju odjeljak G47, odnosno poslovne subjekte kojima je trgovina na malo pretežna djelatnost te se razlikuju od prethodno spomenutih podataka za Hrvatsku koji obuhvaćaju poslovne subjekte koji djelatnost trgovine obavljaju bez obzira na pretežnu djelatnost.

Tako je u 2015. godini (druga godina zaredom) realan promet na razini EU bio, prema kalendarski prilagođenim podacima, 3,3% veći (u Hrvatskoj 3,6%) u odnosu na 2014. godinu, što je, prema dostupnim podacima (od 2001. godine), najbrža dinamika rasta u posljednjih 15 godina. Takva dinamika rasta djelomično

je rezultat optimizma potrošača EU koje je u 2015. godini, prema indikatoru pouzdanja potrošača, bilo najviše od 2000. godine. Također, prošlogodišnje ostvarenje maloprodajnog prometa bilo je pod utjecajem povoljnijih kretanja investicija, zaposlenosti i inozemne potražnje (povećan izvoz roba i usluga).

Prošlogodišnja kretanja realnoga maloprodajnog prometa na razini EU, strukturno su rezultat porasta u gotovo svim zemljama EU (podaci za Španjolsku nisu dostupni) izuzev Belgije (-0,3%) i Grčke (-1,5%) gdje je zabilježen pad, što je već treća uzastopna godina da se smanjuje broj zemalja EU, gdje se bilježi pad prometa (promatrano bez Španjolske, u 2012. godini u 14 zemalja pad, 2013. godine u 11 zemalja pad, 2014. u četiri zemlje pad).

Uz najbržu dinamiku rasta, u 2015. godini razina realnog prometa prvi je put bila veća (u Hrvatskoj i dalje manja za 9,3%) u odnosu na onu iz 2008. godine, i to za 2,3%.

Treća godina smanjenja broja zemalja EU u kojima je zabilježen pad maloprodajnog prometa

TRGOVINA NA MALO U 2014. GODINI

	Stanovništvo	Prodavaonice	Prodajna površina, m ²	Zaposleni u trgovini na malo	Promet od trgovine na malo, s PDV-om, tis.kn
Maloprodaja u prodavaonicama	4.238.389	31.126	4.465.913	125.287	120.955.983
Kontinentalna Hrvatska	2.833.731	17.970	2.755.897	75.139	71.319.926
Grad Zagreb	798.424	5.405	995.790	27.681	26.911.676
Zagrebačka	318.453	1.520	267.664	7.261	7.964.492
Krapinsko-zagorska	129.967	807	87.225	2.921	2.684.240
Sisačko-moslavačka	163.975	1.001	137.273	3.985	3.476.969
Karlovačka	124.127	740	100.906	2.996	3.147.994
Varaždinska	173.454	1.089	168.636	4.242	4.239.899
Koprivničko-križevačka	113.688	805	95.581	2.744	2.291.398
Bjelovarsko-bilogorska	115.536	844	90.271	2.759	2.414.720
Virovitičko-podravska	82.162	570	80.211	1.920	1.716.848
Požeško-slavonska	74.991	493	58.703	1.744	1.451.319
Brodsko-posavska	154.082	1.000	133.296	3.292	3.016.509
Osječko-baranjska	298.272	1.756	291.274	6.839	6.434.324
Vukovarsko-srijemska	173.441	1.083	134.498	3.837	3.136.307
Međimurska	113.159	857	114.569	2.918	2.433.231
Jadranska Hrvatska	1.404.658	13.156	1.710.016	50.148	49.636.057
Primorsko-goranska	293.811	2.680	391.376	10.683	10.520.788
Ličko-senjska	48.670	402	44.895	1.349	1.830.399
Zadarska	171.462	1.689	230.803	6.432	6.680.827
Šibensko-kninska	105.532	1.084	134.252	3.981	3.848.535
Splitsko-dalmatinska	454.627	3.747	512.428	16.016	14.804.753
Istarska	208.201	2.413	280.367	7.568	8.039.523
Dubrovačko-neretvanska	122.355	1.141	115.895	4.119	3.911.232

Izvor: DZS; obrada: HGK

- ❖ već dvije godine bilježi se rast realnog prometa u trgovini na malo, ali njegova razina ipak je manja za oko 14% u odnosu na 2008. godinu
- ❖ negativna kretanja maloprodajnog prometa na razini EU u kriznim godinama bila su manje izražena te je u 2015. godini promet bio, u prosjeku, 2,3% veći u odnosu na 2008. godinu

Nakon osmogodišnjega kontinuiranog rasta, u 2009. godini bilježi se prvi pad fizičkih pokazatelja u turizmu...

...no već u 2010. godini počinje uzlazni trend

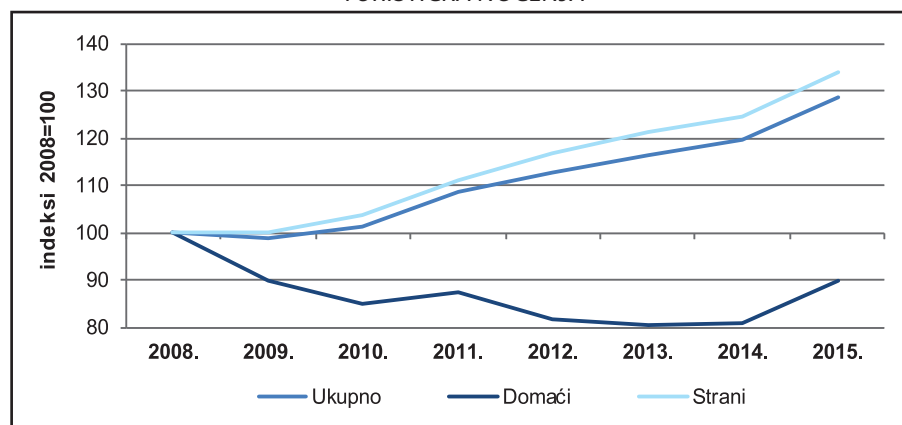
Negativni učinci gospodarske krize na turizam, uočljiviji su kod domaćih turista u odnosu na strane

U 2015. godini bilježi se nova rekordna razina turističkih dolazaka i noćenja

TURIZAM

Fizički pokazatelji turističkog prometa u razdoblju od 2000. do 2008. godine pokazuju trend rasta u Hrvatskoj. U istom razdoblju bilježe se pozitivni trendovi (s izuzetkom 2003. godine) i na svjetskoj razini (mjereni međunarodnim turističkim dolascima). No, 2009. godine na globalnoj razini bilježi se pad gospodarske i turističke aktivnosti. Ipak, već 2010. godine podaci pokazuju bolje gospodarske prilike, a turistički promet postaje opet pozitivan. Tako od 2010. u Hrvatskoj i na svjetskoj razini počinje uzlazni trend fizičkih turističkih pokazatelja koji kontinuirano i dalje traje. Vrlo slična kretanja bilježe se i kod financijskih turističkih pokazatelja, odnosno deviznog prihoda od turizma, pa se tako od 2010. godine bilježi kontinuirani rast deviznog prihoda od turizma na svjetskoj razini, a od 2011. godine i u Hrvatskoj.

TURISTIČKA NOĆENJA

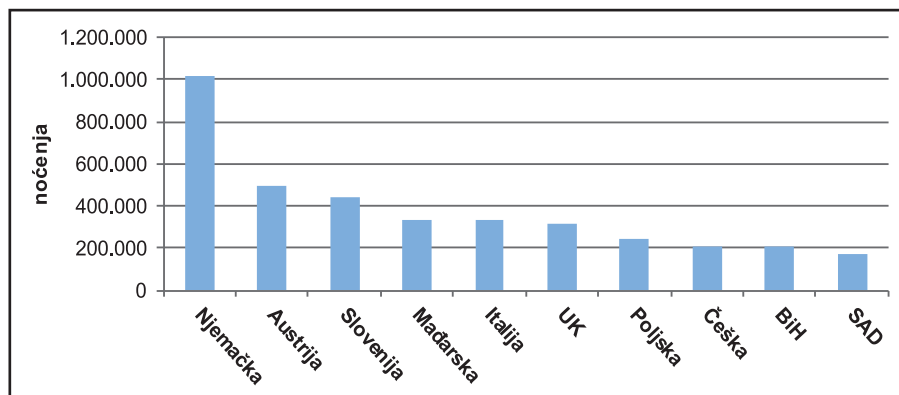

Izvor: DZS; obrada: HGK

Kao rezultat višegodišnjega uzlaznog trenda, u 2015. godini u Hrvatskoj se bilježe rekordne razine u više kategorija. Tako je u prošloj godini zabilježeno oko 14,3 milijuna turističkih dolazaka, što je 9,3% više u odnosu na 2014. godinu i nova rekordna razina tog pokazatelja (prva rekordna razina zabilježena 2007. godine). U prošloj godini ostvareno je oko 71,6 milijuna turističkih noćenja, što je 7,7% više u odnosu na 2014. godinu i rekordna razina tog pokazatelja. Kao rezultat tih pokazatelja, u 2015. godini ostvaren je devizni prihod od turizma u iznosu od 7,96 milijardi eura, što je 7,6% više u odnosu na 2014. godinu i također rekordna razina. Ovakvi prošlogodišnji pokazatelji rezultat su kombinacije gospodarskog oporavka većine zemalja EU (kao najznačajnijega emitivnog tržišta za hrvatski turizam) i sigurnosne komponente (Hrvatska je percipirana kao relativno sigurna zemlja u uvjetima oružanih sukoba koji se ostvaruju u nekim mediteranskim zemljama).

Rekordne razine ukupnih turističkih dolazaka i noćenja strukturalno su rezultat rekordnih razina fizičkih pokazatelja stranih turista, dok se kod domaćih turista (unatoč trogodišnjem trendu rasta dolazaka i dvogodišnjem trendu rasta noćenja) u 2015. godini ne bilježe rekordne razine tih pokazatelja.

NAJVEĆI RAST BROJA NOĆENJA STRANIH TURISTA U HRVATSKOJ U 2015. GODINI

Izvor: DZS; obrada: HGK

Strani turisti su u 2015. godini ostvarili oko 65,8 milijuna noćenja, odnosno 7,4% više u odnosu na 2014. godinu. Pritom su najviše noćenja i najveći apsolutni rast broja noćenja ostvarili turisti iz Njemačke, Slovenije i Austrije. Struktura noćenja deset najznačajnijih emitivnih tržišta nije se značajnije mijenjala u kriznim godinama, odnosno prvih deset su činili turisti iz gotovo istih zemalja, odnosno zemalja EU. Zemlje EU najznačajnije su emitivno tržište za hrvatski turizam, što je uočljivo iz podatka da turisti iz EU ostvare oko 88% noćenja stranih turista. U 2015. godini, od svih zemalja EU, samo se kod turista sa Cipra (-0,8%), iz Danske (-8,6%), Grčke (-7,5%) i sa Malte (-16,5%) bilježi pad broja noćenja. U kontekstu pada, potrebno je spomenuti da se kod turista iz Rusije, treću godinu uzastopce bilježi pad broja noćenja koja su se više nego prepolovila u odnosu na 2012. godinu, kada su bili u strukturi deset najznačajnijih emitivnih zemalja.

DESET NAJZNAČAJNIJIH EMITIVNIH ZEMALJA
- udio u ukupnim noćenjima stranih turista, % -

2008.		2013.		2014.		2015.	
Njemačka	21,7	Njemačka	24,2	Njemačka	24,1	Njemačka	23,9
Slovenija	11,5	Slovenija	10,3	Slovenija	10,2	Slovenija	10,1
Italija	10,0	Austrija	8,7	Austrija	8,8	Austrija	9,0
Austrija	8,2	Italija	7,6	Češka	7,5	Češka	7,3
Češka	8,1	Češka	7,4	Italija	7,3	Italija	7,3
Poljska	5,0	Poljska	6,8	Poljska	6,6	Poljska	6,6
Nizozemska	4,6	Nizozemska	4,2	Nizozemska	3,9	Nizozemska	3,9
Mađarska	3,8	Slovačka	3,8	Slovačka	3,9	Slovačka	3,8
Slovačka	3,8	Mađarska	3,2	UK	3,4	UK	3,7
Francuska	3,2	Rusija	2,9	Mađarska	3,1	Mađarska	3,4

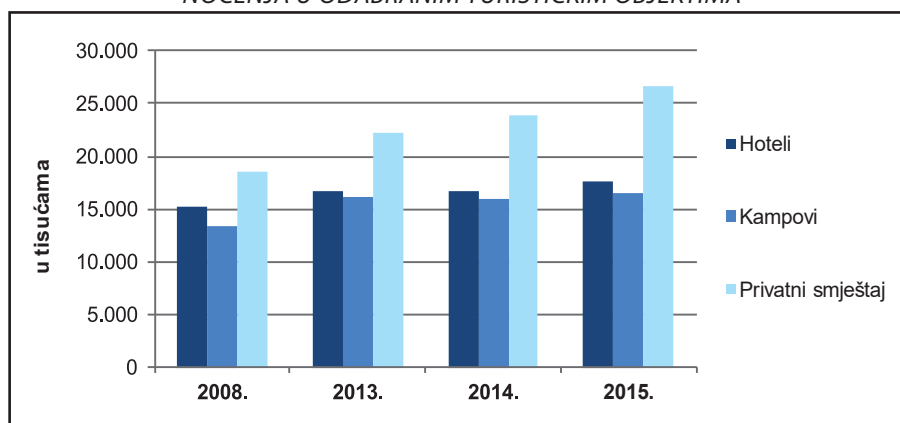
Izvor: DZS; obrada: HGK

Koncentriranost hrvatskog turizma i dalje je izražena, pa su tako i u 2015. godini oko 50% ukupnih noćenja stranih turista činili turisti iz samo četiri zemlje, gotovo 50% ukupnih noćenja ostvareno je samo u dvije županije, oko 60% ukupnih noćenja samo u dva smještajna objekta (hoteli i privatni smještaj) te na razini cijele godine oko 60% ukupnih noćenja u samo dva mjeseca (srpanj i kolovoz).

Najveći apsolutni rast broja noćenja stranih turista u 2015. godini je zabilježen kod turista iz Njemačke, Austrije i Slovenije

I dalje prisutna koncentriranost hrvatskog turizma

NOĆENJA U ODABRANIM TURISTIČKIM OBJEKTIMA

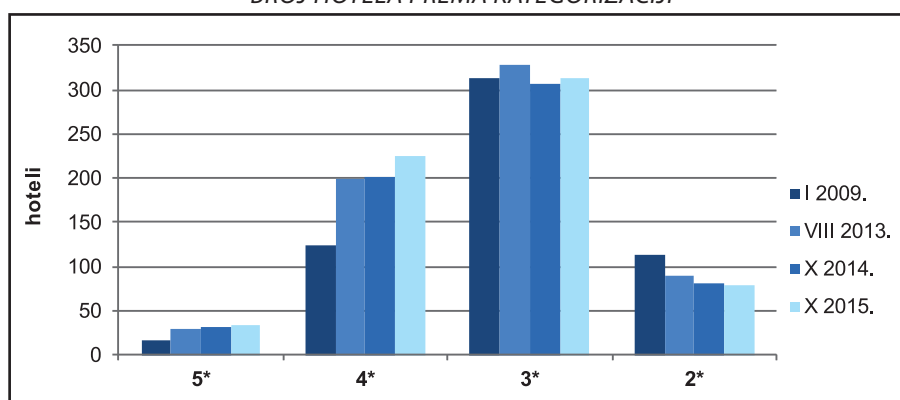

Izvor: DSZ; obrada: HGK

U 2015. godini ponovno je najviše noćenja ostvareno u privatnom smještaju, hotelima i kampovima. Privatni smještaj drži primat u ostvarenim noćenjima još od 2006. godine, a trend rasta traje od 2000. godine, što znači da je ta vrsta objekta bilježila rast i u kriznim godinama. U hotelima i kampovima je u 2014. godini zabilježen pad broja noćenja, i to nakon uzlaznog trenda koji je trajao od 2011. godine (u hotelima je zadnji pad zabilježen 2009. godine, a u kampovima 2010. godine), ali u 2015. godini ponovo se bilježi rast.

Iako se najviše noćenja ostvari u privatnom smještaju, ta vrsta smještaja je izrazito sezonskoga karaktera te ima manju iskorištenost kapaciteta (oko 60 dana) u odnosu na hotele (oko 140 dana) i kampove (oko 70 dana), a ta puna iskorištenost kapaciteta manja je i od prosjeka Hrvatske, koji iznosi oko 70 dana. Hoteli su objekt u kojem se tijekom ostalog dijela godine (izuzev glavne sezone) ostvaruje najviše noćenja i prisutno je poboljšanje kvalitete smještaja, odnosno u zadnjih nekoliko godina smanjio se broj hotela s dvije zvjezdice, a povećao broj onih s četiri i pet zvjezdica.

BROJ HOTELOVA PREMA KATEGORIZACIJI

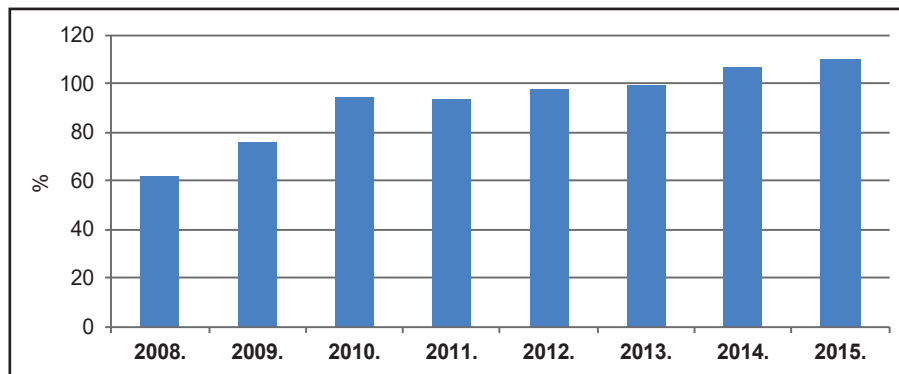
Izvor: Ministarstvo turizma; obrada: HGK

*U 2015. godini
Splitsko-
dalmatinska prvi
put prestigla
Primorsko-goransku
županiju po broju
ostvarenih noćenja*

Promatrano po županijama, u 2015. godini najviše noćenja ostvareno je u Istarskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Primorsko-goranskoj županiji, čime su Splitsko-dalmatinska i Primorsko-goranska županija prvi put zamijenile mjesta.

Sezonalnost turizma u Hrvatskoj uočljiva je i kada se promatraju mjeseci, odnosno već spomenutu koncentriranost noćenja u srpnju i kolovozu. Tako, primjerice, omjer najposjećenijeg mjeseca u godini i najmanje posjećenog kod nas iznosi oko 27:1, tj. u kolovozu 2015. godine je zabilježeno oko 27 puta više turističkih dolazaka u odnosu na siječanj 2015. godine.

POKRIVENOST DEFICITA VANJSKOTRGOVINSKE ROBNE RAZMJENE NETO DEVIZNIM PRIHODOM OD TURIZMA

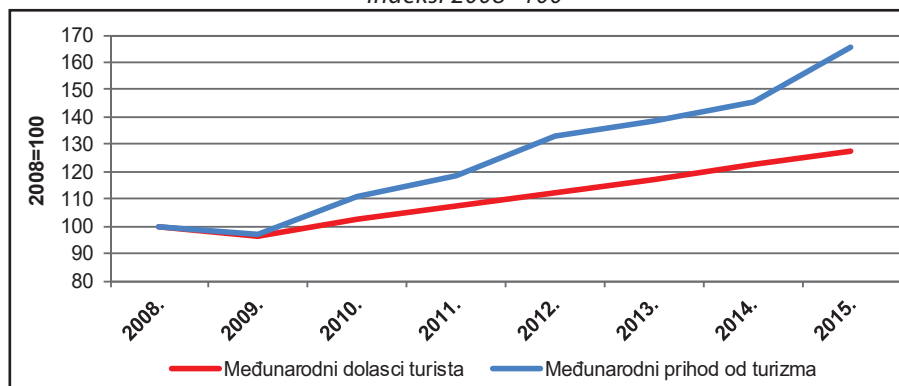

Izvor: HNB; obrada: HGK

Uz rekordnu razinu deviznog prihoda, i kod neto deviznog prihoda od turizma (devizni prihod umanjeno za rashode tj. potrošnju domaćih turista u inozemstvu) u 2015. godini bilježi se rekordna razina, a iznosio je 7,28 milijardi eura, što je 7,6% više u odnosu na 2014. godinu, odnosno nastavljen je pozitivan trend koji je započeo 2011. godine. Takva kretanja neto deviznog prihoda unatoč povećanju robnog deficita rezultirala su većom pokrivenošću robnog deficita (sa 106,5% u 2014. na 109,7% u 2015. godini).

Razina deviznog prihoda od turizma u 2015. godini bila je 6,7% veća u odnosu na onu iz 2008. godine

MEĐUNARODNI DOLASCI TURISTA I PRIHOD OD MEĐUNARODNOG TURIZMA U SVIJETU
- indeksi 2008=100 -

Izvor: WTO; obrada: HGK

Prema podacima organizacije World Tourism Organization u 2015. godini je zabilježeno 1,184 milijardi međunarodnih turističkih dolazaka u svijetu, što je 4,4% više u odnosu na 2014. godinu, odnosno nastavljen je uzlazni trend koji traje od 2010. godine te je dostignuta nova rekordna razina međunarodnih turističkih dolazaka. Takva kretanja rezultat su rasta koji je zabilježen u gotovo svim regijama, izuzev u Africi (-2,9%), odnosno u sjevernoj Africi (-7,7%) i subsaharskoj Africi (-0,1%), gdje je zabilježen pad međunarodnih turističkih dolazaka. U Europi je, ponovno ostvareno nešto više od 50% ukupnih međunarodnih turističkih dolazaka.

U svijetu zabilježena nova rekordna razina međunarodnih turističkih dolazaka...

Usporedno s rastom fizičkih pokazatelja, bilježi se i rast i pad turističke potrošnje, pa je tako u 2015. godini (prema preliminarnim podacima organizacije World Tourism Organization) ostvaren prihod od međunarodnog turizma u iznosu od 1.110 milijardi eura (1.232 milijardi USD-a), što je oko 13,9% više u eurskom iznosu i 5% manje u dolarskom iznosu u odnosu na 2014. godinu. Na razliku u spomenutim iznosima veliki je utjecaj imalo jačanje dolara i slabljenje eura.

...i prihoda od međunarodnog turizma izraženog u eurima

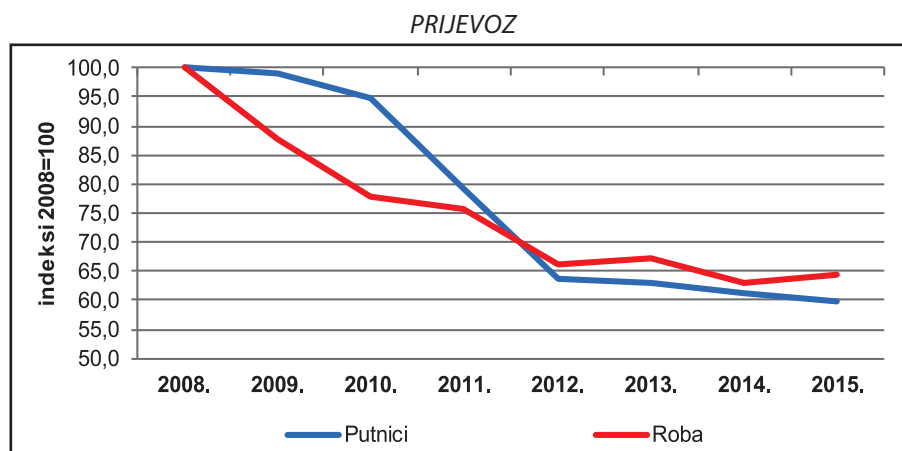
Najveći potrošači u 2015. godini bili su turisti iz Kine (292 milijarde USD), SAD-a (120 milijardi USD), Njemačke (76 milijardi USD, pad djelomično zbog slabijeg eura) i Ujedinjenoga Kraljevstva (63 milijarde USD), koji su (izuzev turista iz Njemačke) povećali svoju potrošnju u odnosu na 2014. godinu.

- ❖ u posljednjih 15 godina samo se u 2009. godini bilježi pad prihoda u turizmu, a deviznog prihoda od turizma samo u 2009. i 2010. godini
- ❖ u Hrvatskoj i na globalnoj razini prošla godina bila je rekordna u turističkim dolascima i turističkoj potrošnji

PROMET I VEZE

Nepovoljne gospodarske prilike u Hrvatskoj, koje su pogoršane globalnom gospodarskom krizom, imale su negativan utjecaj na poslovanje poduzetnika u djelatnosti prijevoza i skladištenja, čiji su se financijski rezultati pogoršavali iz godine u godinu i to djelomično kao rezultat smanjenja broja prevezenih putnika i količine robe. Tako je u 2009. godini zabilježen pad pozitivnoga konsolidiranog rezultata, a u 2012., 2013. i 2014. godini zabilježen je minus.

Spomenuta kretanja imala su negativan utjecaj i na broj zaposlenih u djelatnosti prijevoza i skladištenja kod kojih je u 2015. godini zabilježen porast (1,2%, nakon dvije godine pada) u odnosu na 2014. godinu, ali ih je bilo 11% manje u odnosu na 2009. godinu.

Izvor: DZS; obrada: HGK

U 2015. godini ukupno je prevezeno 88,8 milijuna putnika, što je 2,2% manje u odnosu na 2014. godinu, odnosno nastavljen je silazni trend koji kontinuirano traje već sedmu godinu pa je razina iz 2015. godine bila oko 40% manja u odnosu na onu iz 2008. godine, što je velikim dijelom rezultat i promjene metodologije u 2011. godini, kojom su isključene subvencionirane karte u željezničkom prijevozu u Gradu Zagrebu. Negativna kretanja broja ukupno prevezenih putnika u prošloj godini strukturno su rezultat pada u cestovnom i željezničkom prijevozu (kao i prethodne godine), koji su ujedno i najzastupljeniji vidovi prijevoza putnika.

Tako je u prošloj godini cestovnim putem (autobusima) prevezeno 52,1 milijun putnika (57,5% ukupno prevezenih putnika), što je 3,5% manje u odnosu na 2015. godinu. Spomenuti pad samo je nastavak negativnog trenda koji traje duže od globalne gospodarske krize, odnosno u posljednjih desetak godina samo je dvaput (u 2005. i 2013. godini) zabilježen rast, što znači da je globalna gospodarska kriza samo dodatno negativno utjecala na već postojeću krizu u tom segmentu prijevoza. Kao rezultat takvih višegodišnjih kretanja, prošlogodišnja razina cestom prevezenih putnika manja je za oko 16% u odnosu na onu iz 2008. godine. Od ukupnog broja cestom prevezenih putnika u 2015. godini, veći se dio (oko 98%) odnosio na unutrašnji promet, gdje je zabilježen godišnji pad od 2,2%, dok se manji dio odnosio na međunarodni prijevoz, gdje je zabilježen pad od gotovo 45,3%.

Željeznicom je u 2015. godini prevezeno gotovo 21,7 milijuna putnika (oko 24% ukupno prevezenih putnika), što je 1,1% manje u odnosu na 2014. godinu. To je znatno sporija dinamika pada od one iz 2014. godine (9,6%), na što je određeni utjecaj imalo uključivanje izbjeglica (u četvrtom tromjesečju)

Od 2012. do 2014. godine bilježi se negativan financijski rezultat poduzetnika u djelatnosti prijevoza i skladištenja

Prošla je godina bila sedma u nizu negativnog trenda broja prevezenih putnika

U posljednjih desetak godina samo je dvaput zabilježen rast u cestovnom prijevozu putnika

*Od 2009. godine
samo je u 2013.
i 2015. godini
zabilježen rast
robnog transporta*

*U prošloj je
godini samo u
željezničkom i
zračnom prijevozu
zabilježen
pad količine
transportirane robe*

u statistiku tog prijevoza. Od ukupnog broja željeznicom prevezenih putnika, veći se dio (98%) odnosio na unutrašnji prijevoz kod kojeg je zabilježen godišnji pad od 0,8%, dok je kod međunarodnog prijevoza zabilježen pad od 15,8%. Kod željezničkog prijevoza je u razdoblju od 2004. do 2009. godine trajao uzlazni trend prevezenih putnika, a od 2010. godine bilježi se kontinuirani negativan trend, koji je velikim dijelom rezultat već spomenute promjene metodologije u 2011. godini.

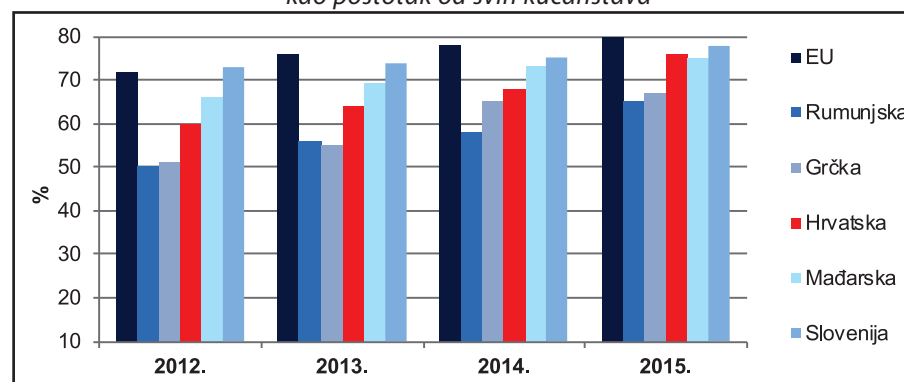
U pomorskom i obalnom prijevozu putnika u posljednje tri godine bilježi se rast, a prošlogodišnji rast je rezultat povećanja u unutrašnjem prijevozu, dok je kod međunarodnog zabilježen pad. Kod zračnog je prijevoza prošle godine zabilježen rast (druga godina rasta) broja prevezenih putnika. Iako broj putnika prevezenih zračnim putem ima oscilatorna kretanja u posljednjih nekoliko godina, promet putnika u zračnim lukama (broj ukranih i iskranih putnika na komercijalnim operacijama) pokazuje trend rasta od 2010. godine. U 2015. godini promet je iznosio gotovo 7,2 milijuna putnika, što je 7,1% više u odnosu na 2014. godinu, što je značajnim dijelom rezultat povećane turističke aktivnosti.

U 2015. godini ukupno je transportirano gotovo 106,5 milijuna tona robe, što je 2,2% više u odnosu na 2014. godinu, ali i oko 35% manje u odnosu na 2008. godinu. Kretanja količine transportirane robe u posljednje su četiri godine oscilatorna, a prošlogodišnje povećanje djelomično je rezultat povoljnijih trendova u međunarodnoj robnoj razmjeni. Prošlogodišnji rast strukturno je rezultat povećanja u većini segmenata transporta roba izuzev željezničkog i zračnog prijevoza, gdje je zabilježen pad od 4,3%, tj. 11,7%.

U cestovnom transportu robe (oko 62% ukupno transportirane robe), nakon pada u 2014. godini, u prošloj godini zabilježen je godišnji rast od 0,5%. Kod cestovnog prijevoza robe, uočljiv je višegodišnji negativan trend, odnosno u razdoblju od 2009. do 2015. godine, većinom su se bilježila negativna kretanja.

U pomorskom i obalnom transportu robe (oko petine ukupno transportirane robe) u prošloj je godini transportirano 5,1% više robe u odnosu na 2014. godinu (rast nakon pada u 2014. godini). Spomenutim rastom, prekinut je petogodišnji trend pada, što je strukturno rezultat rasta u unutrašnjem i međunarodnom prijevozu (oko 96% ukupnoga pomorskog i obalnoga robnog transporta).

KUĆANSTVA SA ŠIROKOPOJASNIM INTERNETOM
- kao postotak od svih kućanstava -

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Telekomunikacijsko tržište u segmentu nepokretne mreže u 2015. je godini zadržalo slične trendove iz prethodnih godina, odnosno broj korisnika telefonske usluge u nepokretnoj mreži krajem prošle godine (oko 1,31 milijun)

pao je za 3% u odnosu na kraj 2014. godine. Usporedno sa smanjivanjem broja korisnika, krajem prošle godine zabilježen je i godišnji pad prihoda od 7,2%, što je nastavak negativnog trenda od 2012. godine (usporedivi podaci dostupni su od 2012. godine). U strukturi nepokretne mreže primjetan je lagani trend smanjivanja udjela vodećeg operatora po broju korisnika s primjerice 64,6% krajem 2012. godine na 58,5% krajem prošle godine, što navodi na zaključak da, iako se ukupan broj korisnika fiksne telefonije i prihodi smanjuju, drugi operateri i dalje vide potencijal na tom tržištu. Tržište telefonskih usluga pokretne mreže u prošloj godini (u zadnjem tromjesečju) također bilježi godišnji pad broja korisnika i prihoda, što također (prema dostupnim podacima) traje od 2012. godine. Pritom je gustoća korisnika (iako ima silazni trend) i dalje visoka te u zadnjem kvartalu 2015. godine iznosi 103%.

Suprotno od spomenutih trendova bilježi tržište širokopojasnog Interneta kod kojeg se, u promatranom razdoblju, bilježi pozitivan trend. Tako je u posljednjem tromjesečju 2015. godine bilo 8,2% više priključaka, ukupni prihodi od usluga pristupa Internetu bili su 7,9% veći u odnosu na posljednje tromjesečje 2014. godine pri čemu su prihodi od nepokretne mreže (uključuju i dial-up pristup) bili 1,4% veći, a prihodi od pokretne mreže čak 14,8% veći, odnosno imali su bržu dinamiku rasta, što je djelomično rezultat sve većeg broja „pametnih telefona“.

- ❖ u 2015. godini nastavljen je negativan trend prevezenih putnika koji traje već sedam godina
- ❖ u posljednje četiri godine bilježe se oscilatorna kretanja količine transportirane robe s time da je u 2015. godini zabilježen porast od 2,2%

Tržište telefonskih usluga u nepokretnoj mreži ostvaruje pad broja korisnika i prihoda...

...što je također slučaj i u pokretnoj mreži

Tržište širokopojasnog interneta uglavnom bilježi pozitivna kretanja

*Sedma godina
zaredom s padom
građevinske
aktivnosti*

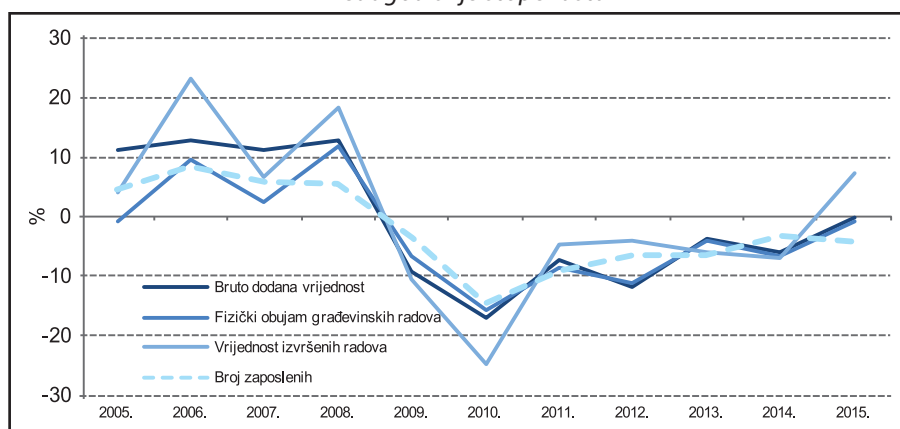
*Ipak, naznaka
pozitivnijih
tendencija u
vrijednosnim
pokazateljima*

*Dugotrajna kriza
gotovo prepolovila
kapacitete i
smanjila potencijale
građevinskih tvrtki*

GRAĐEVINARSTVO

Početak gospodarskog oporavka zemlje koji je započeo u 2015. godini još nije bio zahvatio i građevinarstvo, mada je BDP zemlje porastao za 1,6%, koliko su porasle i bruto investicije u fiksni kapital. Štoviše, građevinarstvo je, uz poljoprivredu, šumarstvo i ribarstvo, informacije i komunikacije te poslovanje nekretninama, bilo među malobrojnima djelatnostima koje su i dalje bilježile pad bruto dodane vrijednosti, pri čemu je u građevinarstvu bio najizraženiji i iznosio je 0,6%. Lagani izlazak iz recesije postupno je i sporo utjecao na građevinsku aktivnost, omogućavajući tek usporavanje negativnih tendencija iz prethodnih šest godina. Tako je u odnosu na prethodnu godinu udio BDV-a građevinarstva u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti smanjen na 5,0% (0,1 postotni bod niže nego prethodne godine), udio zaposlenih u građevinarstvu u ukupnom broju zaposlenih smanjen je za dodatne 3 142 djelatnika (1 804 u pravnim osobama i 1 338 kod obrtnika i slobodnih profesija), istodobno je fizički obujam građevinske aktivnosti pao za 0,7%, dok je broj izdanih građevinskih dozvola bio 4,0% niži nego prethodne godine. Pozitivnije tendencije nazirale su se u rastu vrijednosti izvršenih građevinskih radova vlastitim radnicima (za 7,3%), rastu predviđenih radova sadržanih u izdanim građevinskim dozvolama (za 3,2%) te u porastu vrijednosti novih narudžbi za 1,3%.

GRAĐEVINARSTVO
- međugodišnje stope rasta -

Izvor: DZS; obrada: HGK

Protezanje krize građevinarstva na sedmu uzastopnu godinu rezultiralo je dosezanjem izrazito niske razine aktivnosti u toj djelatnosti koja ugrožava mogućnost njena oporavka, osobito jer je u tom razdoblju izgubljen velik dio građevinskih tvrtki i njihovih kapaciteta, a time i tehnologije, znanja, referenci i kvalitetnoga kadra. U odnosu na pretkriznu 2008. godinu, obujam građevinske aktivnosti smanjen je za 47%, vrijednost izvršenih građevinskih radova za 42,4%, vrijednost novih narudžbi za 47,1%, broj izdanih građevinskih dozvola za 48,5%, broj zaposlenih u građevinarstvu za 35,5%, a bruto dodana vrijednost građevinarstva za 44,3%. Stoga je dno krize građevinarstvo dočekalo praktički prepolovljeno u odnosu na stanje prije njenog početka. Uz to, građevinske su tvrtke opterećene nasljeđem dugogodišnje krize tijekom koje su gomilani gubici i iznos neplaćenih obveza. U takvim je okolnostima djelatnost građevinarstva prednjačila u iznosu prijavljenih obveza u sustavu predstečajnih nagodbi pa se u razdoblju od 1. listopada 2012. do 8. travnja 2016. godine na građevinarstvo odnosilo 20,4 milijardi prijavljenih obveza (24,9% svih prijavljenih obveza),

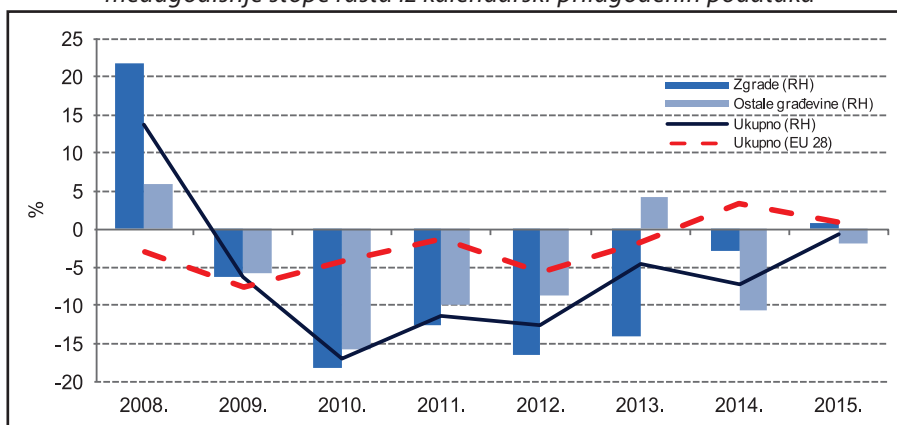
pri čemu je u građevinskim tvrtkama prijavljenim u stečajnim nagodbama bilo je zaposleno 13 186 djelatnika. Proizlazi da je gotovo petina zaposlenih u građevinarstvu radila u tvrtkama koje su bile na rubu stečaja.

Kretanja u građevinarstvu primarno ovise o razini investicijske aktivnosti koja je, u uvjetima smanjenog bankarskoga kreditiranja, znatnim dijelom ovisila o dinamici korištenja raspoloživih sredstava iz europskih fondova te, istodobno, o smanjenim mogućnostima investiranja državnog i javnog sektora pri potrebi provedbe fiskalne konsolidacije. Bruto investicije u dugotrajnu imovinu iz proračuna opće države smanjene su čak za 22,1% u odnosu na prethodnu godinu, što je bila jedna od najsnažnijih poluga smanjenja proračunskog deficita, ali je to istodobno ograničavajuće djelovalo na mogućnost oporavka građevinske aktivnosti. U takvim su okolnostima poticaji za rast građevinske aktivnosti prvenstveno dolazili iz sve uspješnijega turističkog sektora u kojem su dinamizirane rekonstrukcija i izgradnja hotelskih i drugih kapaciteta te iz poslova povezanih s energetsom obnovom zgrada za koju su osigurani izvori financiranja. Na području infrastrukturne izgradnje, pri smanjenoj aktivnosti središnje države i dugovima opterećenih javnih tvrtki, porastao je broj investicijskih radova manje vrijednosti na lokalnoj razini u skladu s naporima usmjerenima u korištenje raspoloživih sredstava iz europskih fondova. Znatna dio infrastrukturnih projekata bio je povezan s izgradnjom zgrada, kako je slučaj s dijelom prometne infrastrukture usmjerenom na izgradnju aerodromskih zgrada. Stoga se u ukupnoj strukturi građevinskih radova u 2015. godini 44,0 % radova odnosilo se na zgrade (što je najviši udio u posljednje tri godine), a 56,0% na ostale građevine. Istodobno je 53,5% svih radova urađeno na novogradnjama, što je najviši udio novogradnji u posljednje tri godine.

Potražnju za građevinskim radovima potaknuo turistički sektor i raspoloživa sredstva iz EU fondova...

... dok je u suprotnom smjeru djelovala smanjena investicijska potrošnja javnog sektora

FIZIČKI OBUJAM GRAĐEVINSKIH RADOVA
- međugodišnje stope rasta iz kalendarski prilagođenih podataka -

Izvor: DZS, Eurostat; obrada: HGK

Iako je obujam građevinske aktivnosti u 2015. godini u cjelini smanjen za 0,7% u odnosu na prethodnu godinu, što je sedma godina zaredom u kojoj se bilježi pad, ipak su godinu obilježile naznake pozitivnijih kretanja u građevinarstvu jer je pad aktivnosti snažno usporen (u 2014. godini aktivnost je pala za 7,3%) te jer je prvi put nakon 2008. godine zabilježen porast obujma radova na zgradama (za 0,8%). Istodobno je, u odnosu na prethodnu godinu, usporen i pad aktivnosti na ostalim građevinama (s 10,7% u 2014. na 1,9% u 2015. godini), ali pri fiskalnoj štednji i stoga potisnutoj investicijskoj aktivnosti države i javnog sektora u infrastrukturne objekte, nije pronađen dostatan prostor koji bi omogućio rast i ovog segmenta građevinske aktivnosti.

Usporen pad građevinske aktivnosti

Prvi put od 2008. godine zabilježen porast aktivnosti na zgradama

U EU građevinska aktivnost raste drugu godinu zaredom uz viši rast radova na ostalim građevinama nego na zgradama

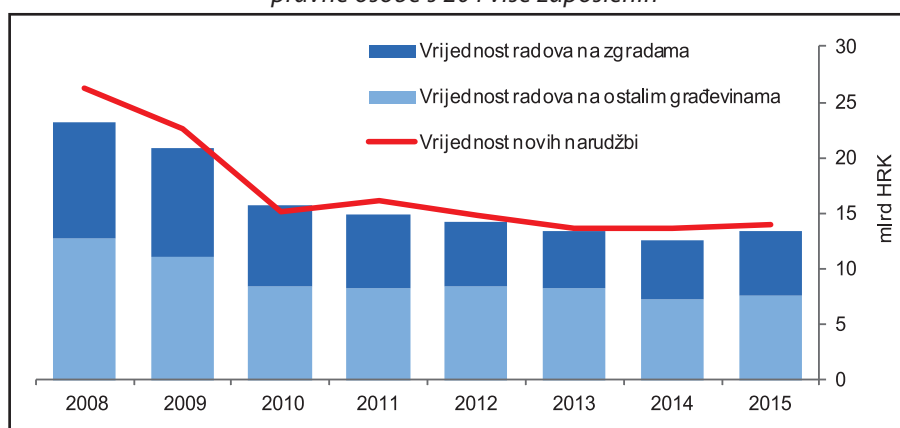
Kontinuitet od sedam i više godina pada uz Hrvatsku bilježe jedino Portugal i Italija

Solidan rast vrijednosti obavljenih građevinskih radova sugerira kraj krize u građevinarstvu

Raste i vrijednost narudžbi

U Europskoj je uniji u 2015. godini zabilježen porast građevinske aktivnosti od 0,8% (prema kalendarski prilagođenim podacima), što je niži rast od onoga ostvarenog u 2014. godini (3,3%). Pritom kretanja u Europskoj uniji, za razliku od onih u Hrvatskoj, karakterizira znatno brži rast građevinske aktivnosti na ostalim građevinama (4,8% u prošloj godini) kao rezultat orijentacije da se rekonstrukcijom i izgradnjom infrastrukturnih objekata dodatno potakne rast gospodarske aktivnosti. Unutar Europske unije u prošloj je godini 14 zemalja, uključujući i Hrvatsku, zabilježilo pad ukupne građevinske aktivnosti, koji je bio najizraženiji u Sloveniji (-8,1%), Estoniji (-5,3%) i Francuskoj (-4,2%). Pritom je kontinuitet pada u sedam ili više uzastopnih godina zabilježen jedino u Hrvatskoj, Portugalu i Italiji. S druge je strane najveći rast građevinske aktivnosti zabilježen u Slovačkoj (18,0%), Švedskoj (12,9%), Rumunjskoj (10,6%) i na Malti (10,5%). Unatoč oporavku u posljednje dvije godine, kriza je u građevinarstvu Europske unije ostavila trajnije posljedice, tako da je u prosjeku građevinska aktivnost i dalje na razini koja je 16,0% niža od one bilježene u 2008. godini, pri čemu je u samo šest zemalja ona viša od pretkrizne (Ujedinjeno Kraljevstvo, Njemačka, Finska, Poljska, Švedska i Malta). U odnosu na Hrvatsku, udaljenije od pretkrizne razine zasad su tek Grčka, Cipar, Slovenija, Portugal i Irska u kojima je razina aktivnosti u posljednjih sedam godina više nego prepolovljena.

VRIJEDNOST NOVIH NARUDŽBI I IZVRŠENIH RADOVA S VLASTITIM RADNICIMA
- pravne osobe s 20 i više zaposlenih -

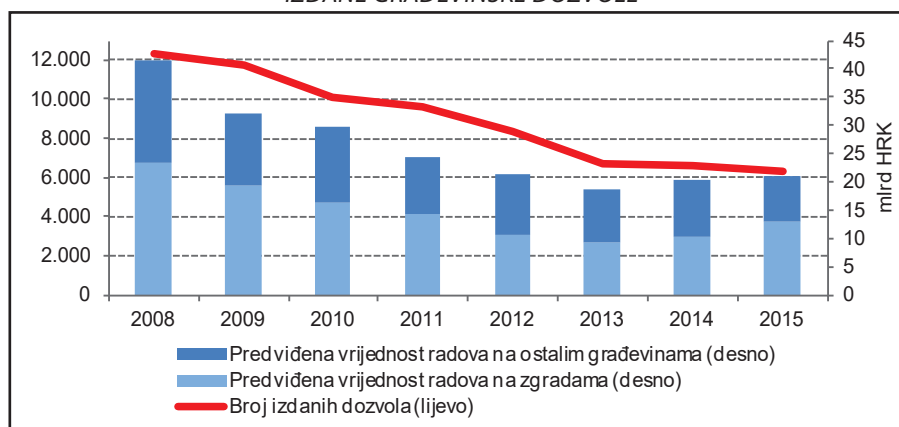

Izvor: DZS, obrada: HGK

Podaci o izvršenim građevinskim radovima i narudžbama poslovnih subjekata s 20 i više zaposlenih nešto su povoljniji u odnosu na kretanje fizičkog obujma građevinske aktivnosti, što potvrđuje naznake zaustavljanja pada aktivnosti u građevinarstvu. Tako je u 2015. godini zabilježen solidan rast vrijednosti izvršenih radova vlastitim radnicima od 7,3%, pri čemu je porast vrijednosti radova na zgradama bio znatno izraženiji (11,2%) od rasta vrijednosti radova na ostalim građevinama (4,5%). Riječ je o prvoj godini nakon 2008. u kojoj je zabilježen rast vrijednosti radova, s time da je preokret trenda relativno snažno izražen (s pada od -7,0% u 2014. godini na rast od 7,3% u 2015. godini) uz porast vrijednosti radova za 915,9 milijuna kuna. Rast je bio diktiran radovima na zgradama čija vrijednost raste dvije godine zaredom, dok je vrijednost radova na ostalim građevinama porasla prvi put nakon 2012. godine. Očito je da je u prošloj godini blagi oporavak gospodarske aktivnosti bio praćen i porastom građevinske aktivnosti u nekim područjima, a posebno u obnovi i izgradnji dijela turističkih kapaciteta i novih aerodromskih zgrada, što je podiglo vrijednost građevinskih radova na zgradama, dok je rast

vrijednosti radova na infrastrukturnim objektima bio znatno skromniji zbog niske investicijske aktivnosti države i javnog sektora, pritisnutih potrebom provedbe fiskalne konsolidacije. Porast vrijednosti radova pri padu fizičkog obujma upućuje na vjerojatne promjene u strukturi građevinskih poslova, odnosno na izvođenje građevinskih radova s manje potrošenih sati rada, ali veće složenosti i stoga vrijednosti poslova. To potvrđuje činjenica da je vrijednost utrošenoga građevinskog materijala, gotovih materijala za ugradnju te goriva i energije u prošloj godini povećana za 6,8% u odnosu na situaciju u 2014. godini. Nastavljen je i porast vrijednosti narudžbi koje su bile 1,3% veće nego u 2014. godini, što je druga godina zaredom u kojoj se bilježi rast narudžbi. Rast su potaknule narudžbe na zgradama čija je vrijednost porasla za 12,9% u odnosu na prethodnu godinu, dok su istodobno narudžbe za ostale građevine smanjene za 6,9%.

IZDANE GRAĐEVINSKE DOZVOLE

Izvor: DZS; obrada: HGK

U 2015. godini ukupno je izdano 6 328 građevinskih dozvola (4,0% manje nego u 2014. godini) s predviđenom vrijednošću radova od 20,9 milijardi kuna (3,3% više nego u prethodnoj godini). Time je nastavljen sada već desetgodišnji trend pada broja izdanih građevinskih dozvola, ali je istodobno u dozvolama predviđena vrijednost građevinskih radova porasla drugu godinu zaredom, ovoga puta za 3,3%. U strukturi izdanih građevinskih dozvola zamjetno je divergentno kretanje između broja izdanih dozvola i u njima predviđene vrijednosti radova. Tako je zabilježen međugodišnji pad broja izdanih dozvola za gradnju zgrada od 8,1 % uz rast u njima predviđene vrijednosti radova za 29,4%, dok je istodobno broj izdanih dozvola za ostale građevine povećan za 19,3% uz smanjenje vrijednosti radova za 22,9%. Očito je da pri smanjenim mogućnostima investiranja javnog sektora u infrastrukturne objekte raste broj projekata male vrijednosti radova. Broj ukupno izdanih dozvola i broj izdanih dozvola za zgrade u 2015. se godini spustio na povijesno najnižu razinu.

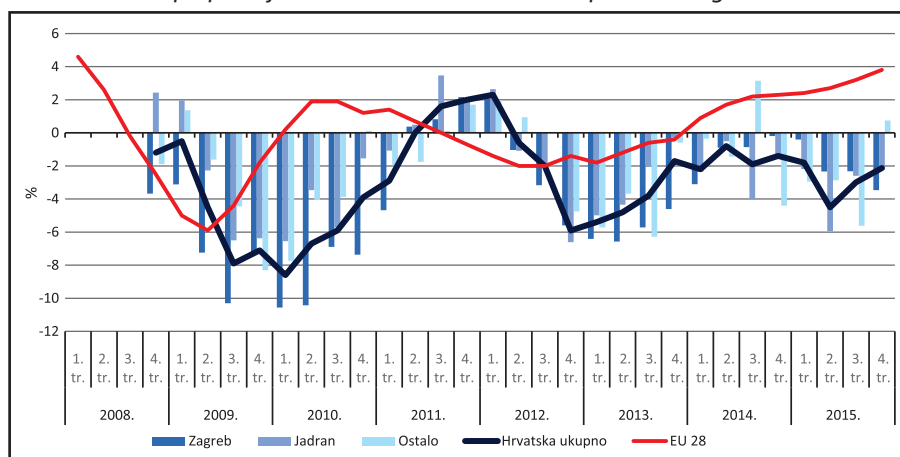
Pri visokoj zaduženosti stanovništva, nastavku nepovoljnih uvjeta na tržištu rada, posustalom bankovnom kreditiranju i postojanju znatnog broja dovršenih, a neprodanih stanova, i dalje izostaje oporavak stanogradnje. Tijekom godine izdano je samo 6 950 građevinskih dozvola za stanove s korisnom površinom stanova od 650 126 četvornih metara, što je 10,2% manje dozvola sa 7,8% manjom korisnom površinom nego prethodne godine. Time je broj dozvola za stanove pao na povijesno najnižu razinu, odnosno spustio se s više od 25,5 tisuća dozvola, koliko je bilo izdano u 2006. godini, na manje od 7 tisuća izdanih dozvola u 2015. godini.

Nastavljen pad broja izdanih građevinskih dozvola...

...ali uz rast predviđene vrijednosti radova

Povijesno najniži broj ukupno izdanih građevinskih dozvola i dozvola za zgrade te dozvola za stanove

INDEKS CIJENA STAMBENIH NEKRETNOSTI
- stopa promjene u odnosu na isti kvartal prethodne godine -

Izvor: DZS, Eurostat; obrada: HGK

*Pad cijena
stambenih
nekretnina za 3%*

*U okviru EU pad
cijena uz Hrvatsku
zabilježile samo još
tri zemlje*

*Pred
građevinarstvom se
otvaraju perspektive
oporavka povezane
s korištenjem
sredstava fondova
EU, energetske
obnovom zgrada i
porastom investicija
privatnog sektora*

U takvim je okolnostima nastavljen pad cijena na tržištu nekretnina uz njegovu segmentaciju pri kojoj raste važnost lokacijskih elemenata i kvalitete gradnje. U odnosu na prethodnu godinu, prosječne cijene stambenih nekretnina u 2015. godini smanjene su za 2,89% (novi objekti za 6,14%, a postojeći objekti za 1,41%) pri čemu je pad cijena zabilježen na svim geografskim područjima (Jadran za 3,25%, Grad Zagreb za 2,13%, ostalo za 2,72%). Riječ je o čak izraženijem padu cijena od onog ostvarenog u 2014. godini (-1,58%) pod utjecajem znatno snažnijeg pada cijena novih stambenih objekata. U odnosu na pretkriznu 2008. godinu razina cijena stambenih nekretnina smanjena je za 19,4%. Za razliku od situacije u Hrvatskoj, u Europskoj je uniji, nakon porasta cijena stambenih nekretnina za 1,8% u 2014. godini, u 2015. godini rast ubrzan na 3,0%. Rast cijena zabilježen je u dvadeset i tri zemlje članice (nedostaju podaci za Grčku) pri čemu je bio najviši u Švedskoj (+13,1%), Mađarskoj (+11,7%) i Irskoj (+10,5%). Istodobno je pad indeksa cijena stambenih nekretnina zabilježen tek u četiri zemlje: Latviji (-3,4%), Hrvatskoj (-2,9%), Italiji (-2,4%) i Francuskoj (-1,4%). Time se Hrvatska prema kretanju cijena nekretnina u okviru Europske unije pozicionirala na pretposljednje mjesto ispred Latvije. Potporu rastu cijena stambenih nekretnina u dijelu zemalja Europske unije, pored gospodarskog oporavka, daje i provedba ekspanzivne monetarne politike koja rezultira niskim kamatnim stopama na financijskom tržištu. U okolnostima izrazito niskih kamata za ulaganja u depozite, štednju i obveznice te istodobno povoljnih kamatnih stopa na stambene kredite, ulaganja u nekretnine postaju izrazito atraktivna s opasnošću ponovnog stvaranja nekretninskog balona u dijelu europskih zemalja.

Cijene izgrađenih novih stanova kretale su se nešto drugačijom dinamikom od indeksa cijena nekretnina, prvenstveno zato što su se investitori prilagodili potražnji te gradili skuplje i kvalitetnije stanove na prestižnim lokacijama. Tako je prosječna cijena četvornog metra novog stana u 2015. godini iznosila 10 688 kuna, što je 1,6% više nego u 2014. godini. Pritom je cijena metra stana u Zagrebu smanjena za 1,4%, ali je istodobno zabilježen porast cijene u ostalim naseljima za 3,6%. Ako se isključe stanovi POS-a, tada je cijena četvornog metra stana u 2015. godini porasla za 1,9 % (na 11 378 kuna), pri čemu je rast u Zagrebu i ostalim naseljima bio identičan i iznosio je 2,1 %.

Neodrživo visoka građevinska aktivnost prije nastupa gospodarske krize povezana sa snažnom izgradnjom prometne infrastrukture i nabujalom stanogradnjom rezultirala je predimenzioniranim građevinskim sektorom

te stoga teškoćama u njegovoj prilagodbi novonastalim okolnostima. U takvim je okolnostima građevinski sektor prednjačio po dubini i trajanju krize pri čemu ni u 2015. godini nije zabilježen izlazak iz recesije, mada su naznake zaustavljanja pada i mogućeg početka oporavka postale sve vidljivije. Uspostavom gospodarskog rasta i početkom oporavka investicijske aktivnosti otvaraju se mogućnosti za oporavak građevinske aktivnosti posebno ako se ubrza korištenje raspoloživih sredstava iz europskih fondova, dinamiziraju projekti energetske obnove zgrada te ako se ostvari iskorak na tržišta drugih država. Pritom razvoj građevinske aktivnosti postupno otvara i nove izazove povezane s nedostatkom radne snage specifičnih zanimanja koja će trebati rješavati reformama na tržištu rada i u obrazovnom sustavu, uključujući i modalitete angažiranja strane radne snage.

- ❖ nakon sedam godina recesije ni u 2015. godini građevinarstvo još nije izašlo iz krize. I dalje padaju bruto dodana vrijednost građevinarstva, broj zaposlenih, fizički obujam građevinske aktivnosti, broj izdanih građevinskih dozvola, predviđeni broj stanova te cijene stambenih nekretnina.
- ❖ naznake pozitivnijih kretanja vidljive su iz rasta vrijednosti izvršenih radova, povećanja predviđene vrijednosti radova te u porastu narudžbi.
- ❖ u okviru Europske unije Hrvatska je pozicionirana među tri zemlje u kojima građevinska aktivnost pada sedam i više godina zaredom te među četiri zemlje u kojima se bilježi pad cijena stambenih nekretnina.

*Povećana
ponuda poslova
suočava tvrtke
s nedostatkom
odgovarajuće radne
snage*

Druga deflacijska godina s padom cijena od 0,5%

Pad cijena sirove nafte na svjetskom tržištu 47%

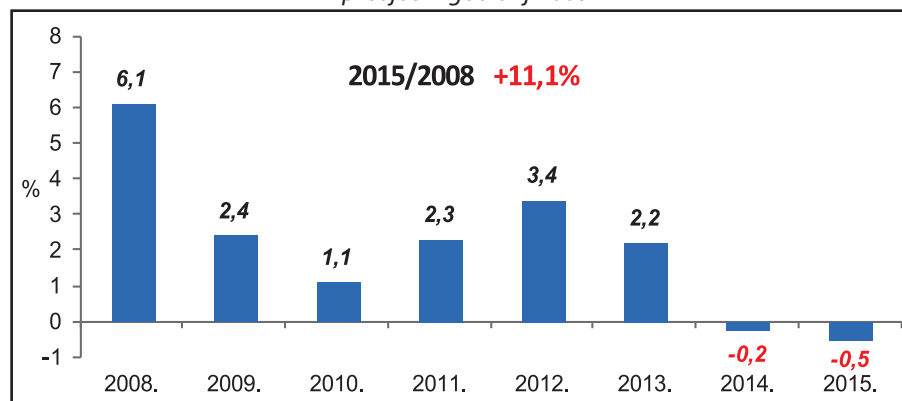
Pad maloprodajnih cijena naftnih derivata za automobile u Hrvatskoj 10%

INFLACIJA

Promjene potrošačkih cijena u 2015. godini oblikovale su se unutar okvira koji je definiralo nekoliko osnovnih značajki: prepolovljene cijene sirove nafte na svjetskom tržištu, slaba domaća potražnja uzrokovana i nadalje lošim stanjem na tržištu rada te pojačana konkurencija na domaćem tržištu uslijed liberalizacije uvoza pristupanjem Hrvatske Europskoj uniji.

U takvom kontekstu, godišnji rast potrošačkih cijena se u većem dijelu godine ostvarivao ispod nule, što je definiralo i prosjek cijele godine. Stoga je 2015. godina postala druga uzastopna godina u kojoj je zabilježen prosječan pad potrošačkih cijena (-0,5%), i to nešto oštiri nego prethodne godine (-0,2%).

INDEKS POTROŠAČKIH CIJENA
- prosječni godišnji rast -

Izvor: DZS; obrada HGK

Od uvezenog dijela inflacije, najveću težinu imao je onaj vezan uz cijenu sirove nafte na svjetskim tržištima (prosjeck WTI, Dubai i Brent, izražene u USD) koja je bila 47% niža nego prethodne godine. Pad cijene bio je nešto manje izražen za izvandolarska tržišta uslijed značajnog jačanja vrijednosti dolara prema svim značajnim svjetskim valutama. Tako je pad cijene izražene u eurima bio na razini od oko 37% (uslijed jačanja dolara prema euru za 16,5%), dok su uvozne cijene gotovih naftnih derivata bile niže za oko 26% (prema podacima Eurostata za područje eurozone).

Stoga bi se okvirno moglo zaključiti da su i za hrvatske uvoznike sirove nafte cijene bile povoljnije za nešto više od trećine, a za uvoznike gotovih naftnih derivata za oko četvrtinu. Konačne maloprodajne cijene naftnih derivata (goriva za automobile) za hrvatske su potrošače bile niže oko 10% te su imale značajni izravni utjecaj ograničavanja rasta opće razine potrošačkih cijena. Naime, s udjelom od 7% u potrošačkoj košarci, cijene ove robe izravno su snizile prosječnu godišnju stopu rasta agregiranog indeksa potrošačkih cijena za 0,7 postotnih bodova.

Iako cijene nafte imaju najjači izravni učinak, uvozni deflatorni impuls bio je zapravo generiran iz cijena šireg raspona sirovina, uključujući i hranu, kao vrlo važan element indeksa potrošačkih cijena. Naime, rast cijena sirovina u svijetu bio je ograničen, primarno zbog usporavanja rasta gospodarstava u nastajanju (s najvećim utjecajem kineskoga gospodarstva) i sporog oporavka u Europi. Tako MMF-ov indeks cijena sirovina pokazuje pad četvrtu uzastopnu godinu, i to najoštrijom stopom pada od čak 35,3%. Pritom je ostvaren značajan pad svih osnovnih skupina sirovina: hrane (-17,1%), pića (-3,1%), poljoprivrednih sirovina (-13,5%), metala (-23,1%), a najviše energije (-44,9%). Sama vrijednost indeksa je krajem 2015. godine bila na najnižoj razini od 2005. godine.

POTROŠNJA PROSJEČNOG HRVATSKOG KUĆANSTVA

	Potrošnja 2014. u HRK	Stopa rasta/ pada cijena 2015./2016.	Razlika potrošnje u HRK, 2015. prema 2014.
1. Hrana i bezalkoholna pića	24.001	0,4	96,00
2. Alkoholna pića i duhan	2.683	2,0	53,66
3. Odjeća i obuća	5.494	-0,2	-10,66
4. Stanovanje i potrošnja energenata	13.192	-0,1	-13,19
5. Pokućstvo, oprema za kuću	3.672	-0,3	-11,02
6. Zdravstvo	2.369	1,7	40,27
7. Prijevoz	10.573	-0,7	-74,01
8. Komunikacije	4.503	1,1	49,53
9. Rekreacija i kultura	4.840	2,1	101,64
10. Obrazovanje	850	-0,4	-3,40
11. Restorani hoteli	2.189	1,1	24,08
12. Razna dobra i usluge	6.948	0,0	0,00

Izvor: DZS; obrada HGK

Iako je padom cijena goriva (čime je prosječno hrvatsko kućanstvo „uštedjelo“ oko 600 kuna godišnje), uz istodobni rast neto plaća (uslijed poreznih izmjena), otvorena mogućnost porasta potrošnje drugih dobara, ona je ipak bila preskromna da bi postala poluga rasta opće razine cijena.

To se vidi i iz razine rasta temeljnog indeksa potrošačkih cijena (bez volatilnih cijena hrane i energije) koji je u godišnjem prosjeku iznosio samo 0,2%. Nizak temeljni indeks te manji odmak od indeksa potrošačkih cijena donekle su razlikovali Hrvatsku od prosjeka EU ili od SAD-a. Naime, iako je rast potrošačkih cijena i u EU i u SAD-u bio vrlo suzdržan (u SAD-u 0,1%, u EU 0,0%), temeljni indeks se ipak odlijepio od nule i od razine općih potrošačkih cijena. Tako je u SAD-u godišnji rast temeljnog indeksa bio 1,9, a na području EU 0,9 postotnih bodova iznad rasta potrošačkih cijena. Naime, iako su svjetske cijene sirove nafte gurale potrošačke cijene prema deflaciji bile ključni činilac oblikovanja opće razine potrošačkih cijena, u Hrvatskoj, ali i u Europi i SAD-u, okruženja i okolnosti su se pritom razlikovale: Europa se oporavlja daleko tromije od SAD-a, a Hrvatska je pak među članicama unutar Europske unije s najsporijim gospodarskim oporavkom i, uz Grčku, s najdužim „odrađenim“ razdobljem recesije. Iako, dakle, postoje razlike, u širem svjetskom okviru poveznica su (pre)niske potrošačke cijene koje su takve već dulje, predstavljajući tako glavnu preokupaciju monetarnih politika (velik broj središnjih banaka snizio je ključne kamatne stope – od Australije i Kanade do Indije, Rusije, Turske, Egipta, Švicarske, Danske, pa do Kine čiji je gospodarski rast usporio na najnižu razinu od 1990. godine). Uz konvencionalnu politiku kamatnih stopa, Europska središnja banka (ECB) 2015. je godine započela s agresivnim nekonvencionalnim mjerama obilnih monetarnih stimulansa. Naime, nakon dosezanja povijesno oštrog pada potrošačkih cijena (deflacije) početkom 2015. godine na području eurozone (-0,6%), ECB je najavio, a krajem prvoga kvartala i započeo, program kvantitativnog popuštanja (QE - Quantitative Easing kao otkup obveznica koje izdaju države europodručja, agencije i europske institucije s mjesečnom kvotom od 60 milijardi eura, s ciljem podizanja njihove cijene i smanjenja prinosa te istodobnog povećanja ponude novca), šest godina nakon SAD-a. Naime, SAD je odmah nakon početka krize započeo QE program te ga provodio pet godina, za koje vrijeme je u sustav tako ubačeno 4,5 trilijuna dolara.

*Niska temeljna
inflacija u
Hrvatskoj, u SAD i
EU viša*

HARMONIZIRANI INDEKS POTROŠAČKIH CIJENA
- prosječni godišnji rast -

Izvor: Eurostat; obrada HGK

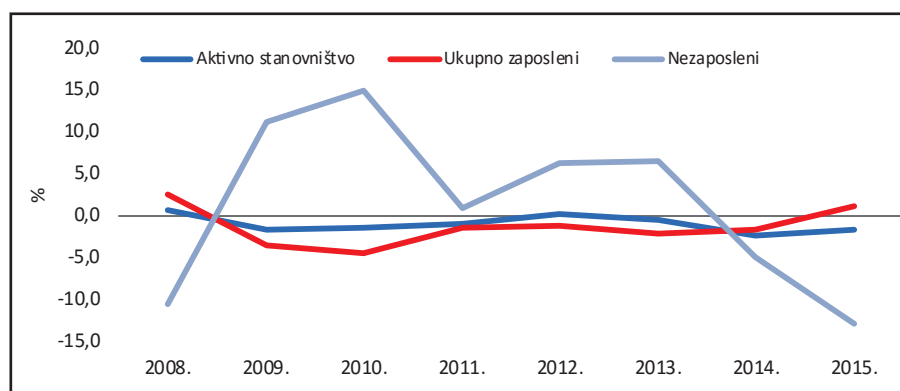
- ❖ druga godina deflacije potrošačkih cijena – godišnji pad Indeksa potrošačkih cijena -0,5%, Harmoniziranog indeksa potrošačkih cijena -0,3%
- ❖ šok na svjetskim naftnim tržištima
– dosezanje najniže termenske cijene sirove nafte od 2009. godine
- ❖ povijesno niska inflacija u EU od 0,0%

TRŽIŠTE RADA

Nakon pet uzastopnih godina rasta, broj nezaposlenih počeo je padati 2014. godine (-4,9%) te se nastavio i 2015. godine (-12,9%) čime se vratio na razinu ispod 300 tisuća (285 906), prvi put nakon 2009. godine. Tako je u posljednje dvije godine prosječni godišnji broj nezaposlenih smanjen za 59,2 tisuće, čime je anulirano nešto više od polovine rasta koji je kumuliran tijekom pet prethodnih godina. Nema dvojbe da je ovakav trend povoljan, no treba ga ocijeniti i kroz njegovu dinamiku i njegove temelje. Naime, dinamika pada u posljednje dvije godine ostvarena je na prosječnoj razini od 8,9%, ali, treba naglasiti, pod snažnim utjecajem administrativnih promjena (postroženi uvjeti za dobivanje i zadržavanje statusa nezaposlene osobe, što sugerira da je zadržavanje takve dinamike u sljedećim godinama upitno, osobito uz prognoze skromnoga gospodarskog rasta) te dinamiziranjem ekonomske emigracije (prema podacima HZZ-a, u posljednje je dvije godine prosječan broj osoba koje su se zaposlile u inozemstvu bio 2,3 puta veći nego u prosjeku prethodnih šest godina).

No, kada bi se broj nezaposlenih i smanjivao u godišnjem prosjeku ovom dinamikom, tek bi 2018. godine pao ispod razine iz 2008. godine (kada ih je bilo 236,7 tisuća), a potrebno je naglasiti da je i tada stopa nezaposlenosti bila vrlo visoka (13,2%).

REGISTRIRANI ZAPOSLENI, NEZAPOSLENI I AKTIVNO STANOVNIŠTVO
- godišnje stope promjene, % -

Izvor: DZS; obrada: HGK

S druge strane, smanjenje nezaposlenosti ne znači mnogo ako se paralelno ne oporavlja zaposlenost i aktivnost, koje bolje ocrtavaju snagu tržišta rada od same nezaposlenosti. A kretanje zapošljavanja bilo je skromnije dinamike od pada nezaposlenih: putem HZZ-a je u 2015. godini zaposleno 232,5 tisuća osoba, samo 3,1% više nego 2014. godine. Stoga se pozitivni pomaci kod zaposlenosti i aktivnosti svode u najboljem slučaju na zaustavljanje negativnog trenda (kod zaposlenosti) ili na usporavanje negativnog trenda (kod aktivnosti).

Naime, prosječni godišnji registrirani broj zaposlenih bio je nešto veći nego prethodne godine (za 14,4 tisuće), što je prvo godišnje povećanje nakon šest godina pada, no rast (1,1%) je bio vrlo skroman, ostvaren u okolnostima rekordno dobre turističke godine i rasta zapošljavanja vježbenika na godinu dana bez zasnivanja radnog odnosa. Naime, prema podacima HZZ-a, u 2015. godini je zaposleno 18,6 tisuća vježbenika, dakle, više nego što je rastao ukupan broj zaposlenih. Vjerojatno će samo vrlo mali dio njih ostati zaposlen nakon godine dana, što znači da kvalitetnog pomaka u zapošljavanju zapravo i nema, već je samo dosegnuto dno nakon šest godina pada. Za veće pomake u zapošljavanju potrebna je dinamičnija gospodarska aktivnost bazirana na rastu domaće i inozemne potražnje.

*Pad cijena sirovina
na svjetskom
tržištu*

*Prvi rast broja
zaposlenih nakon
šest godina pada*

ZAPOSLENI

	Broj zaposlenih			Novouključene osobe u mjeru Stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa (izvor HZZ)
	PROSJEK 2015.	STRUKTURA 2015.	Razlika 2015.-2014.	
UKUPNO RH	1.356.568	100,0	14.421	18.597
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	52.139	3,8	-2.553	133
B Rudarstvo i vađenje	5.114	0,4	-399	16
C Prerađivačka industrija	227.863	16,8	-209	871
D Opskrba električnom energijom, plinom, parom i	14.503	1,1	-279	61
E Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	21.687	1,6	510	272
F Građevinarstvo	88.732	6,5	-3.781	433
G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	202.753	14,9	-3.096	1.040
H Prijevoz i skladištenje	71.843	5,3	859	229
I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	87.830	6,5	-960	200
J Informacije i komunikacije	34.481	2,5	-251	543
K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	36.957	2,7	230	263
L Poslovanje nekretnostima	7.310	0,5	-770	69
M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	74.036	5,5	4.799	1.839
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	45.306	3,3	3.353	261
O Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	111.217	8,2	-101	4.977
P Obrazovanje	111.727	8,2	1.634	2.955
Q Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	103.211	7,6	8.774	2.647
R Umjetnost, zabava i rekreacija	24.695	1,8	2.327	410
S Ostale uslužne djelatnosti	31.689	2,3	4.800	1.378
T Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca; djelatnosti kućanstava koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	2.912	0,2	-418	0
U Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	0	0,0	0	0
Nerazvrstani prema djelatnostima	566	0,0	-48	0

Izvor: Eurostat, obrada HGK

*Najveći prirast
broja zaposlenih
u djelatnosti
zdravstvene
zaštite i socijalne
skrbi*

*Daljnji pad u
proizvodnom
sektoru*

*Smanjenje
aktivnog
stanovništva*

*Pad stope
nezaposlenosti
drugu uzastopnu
godinu*

To pokazuje i struktura zapošljavanja po djelatnostima: uglavnom je najveći rast broja zaposlenih u djelatnostima u kojima je i zaposleno najviše vježbenika za naknadu od 2 600 kuna i na rok od godinu dana. Koncentracija jednog i drugoga je u nekoliko uslužnih djelatnosti, dok je proizvodni sektor ponovno zaobiđen. Pritom je u djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi zabilježen daleko najveći prirast zaposlenih, a ovdje je ujedno ostvaren i najveći prirast u odnosu na 2009. godinu (za 9,9 tisuća).

S druge strane, u proizvodnom sektoru (promatran kroz djelatnosti B, C, D, E), broj zaposlenih je pao sedmu uzastopnu godinu do razine od 269,2 tisuće, što je 50,8 tisuća manje nego 2009. godine.

Trostruko manji rast broja zaposlenih od pada broja nezaposlenih, rezultirao je smanjenjem aktivnog stanovništva, koje se giba opadajućim trendom još od 2008. godine (mali predah u padu je zabilježen samo 2012. godine). U tom razdoblju, njihov broj se smanjio za 149 tisuća.

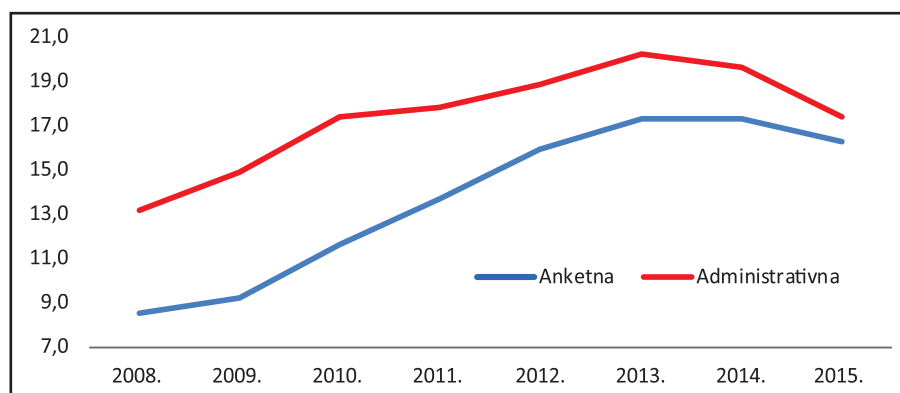
Pad aktivnih stanovnika s kojima se nezaposleni stavljaju u omjer pri izražavanju stope nezaposlenosti, onemogućio je veći pad stope nezaposlenosti od 2,2 postotna boda, koliko je pala. U slučaju da je aktivno stanovništvo ostalo barem na jednakoj razini od prethodne godine (odnosno da je broj zaposlenih rastao koliko je pao broj nezaposlenih), stopa bi bila niža za još dodatna 0,3 postotna boda.

Iako je smjer trendova nezaposlenosti i zaposlenosti bio nedvojbeno povoljan, njegova dinamika, ali i njegovi temelji ne mogu se kvalificirati zadovoljavajućima, što se i manifestira kroz nezadovoljavajuće kretanje radne aktivnosti. Naime, tijekom posljednje dvije godine, stopa nezaposlenosti pala je tek za 2,8 postotnih bodova, čime je neutralizirano 40% rasta koji je ostvaren od 2008. do 2013. godine kada je stopa porasla za sedam postotnih bodova. Ovakvim tempom prosječnog pada koji je ostvaren u posljednje dvije godine (1,4 postotna boda po godini), stopa nezaposlenosti spustila bi se

otprilike na razinu iz 2008. godine (kada je također bila vrlo visoka, 13,2%) tek 2020. godine. Pitanje je samo s kojim razinama kontingenata na tržištu rada. Naime, jednake stope nezaposlenosti mogu se ostvariti pri različitim stanjima aktivnog stanovništva i nezaposlenosti. Tako je, primjerice, sadašnja stopa od 17,4% ostvarena u listopadu 2005. godine kada je aktivno stanovništvo bilo veće za 87 tisuća, broj zaposlenih za 73 tisuće, a broj nezaposlenih za 14 tisuća.

Naime, broj nezaposlenih može se mijenjati nezavisno o zaposlenosti i aktivnostima, na temelju ostalih čimbenika koji ne uključuju zapošljavanje, odnosno odljev iz nezaposlenosti ne znači izravni priljev u zaposlenost. Tako i ovo smanjenje nezaposlenosti u posljednje dvije godine nije temeljeno na početku stvaranja novih radnih mjesta, već više na utjecaju ostalih čimbenika pored zapošljavanja (ekonomska emigracija i administrativni čimbenici u kontekstu nepovoljnih demografskih kretanja), koji u konačnici rezultiraju smanjenjem radne snage. Tako i sam početak pada nezaposlenosti na godišnjoj razini koincidira s početkom primjene Izmjena Zakona o posredovanju pri zapošljavanju 2014. godine (koji je postrožio uvjete i definiciju statusa nezaposlenosti), ali i sa snažnijim zapošljavanjem u inozemstvu.

ADMINISTRATIVNA I ANKETNA STOPA NEZAPOSLENOSTI

Izvor: DZS, obrada HGK

S druge strane, prema alternativnoj metodologiji (koja je temeljena na međunarodno usporedivoj metodologiji Međunarodne organizacije rada), odnosno prema podacima Ankete o radnoj snazi, svi kontingenti na tržištu rada su u 2015. godini poboljšani. No, treba istaknuti da su ti pomaci, iako pozitivni, istodobno bili vrlo suzdržani: broj zaposlenih je porastao za 23,8 tisuća (43% manje nego prethodne godine), a broj radno aktivnih stanovnika za tek 5,5 tisuća (90% manje nego prethodne godine). Istodobno je broj nezaposlenih pao za 18,3 tisuće (prvi godišnji pad broja nezaposlenih od 2008. godine), daleko manje nego što to prikazuju podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (pad za 42,3 tisuće). Stoga je i prvi put otkad postoje podaci, u 2015. godini broj nezaposlenih prema metodologiji Ankete bio veći od broja nezaposlenih koji su prijavljeni na Hrvatski zavod za zapošljavanje (što je povezano s postroženim uvjetima administriranja nezaposlenih pri HZZ-u). To je rezultiralo i znatno manjim padom stope nezaposlenosti (za jedan postotni bod), nego pad one koja izvire iz administrativnih podataka (pad za 2,2 postotna boda) te ujedno i njihovih približavanjem (najmanja razlika među stopama od samo 1,1 postotnog boda). Dok je kod broja zaposlenih i broja aktivnih stanovnika zabilježen rast (iako usporen), kontingent koji i dalje ne pokazuje oporavak je radno sposobno stanovništvo čiji se broj smanjio već sedmu uzastopnu godinu do 3,603 milijuna, najniže razine otkad postoje usporedivi podaci. Razlog tome su nepovoljna demografska kretanja i

*Manji pad
anketne stope
nezaposlenosti od
administrativne*

*Najmanja
razlika stope
nezaposlenosti
prema objema
metodologijama*

*U usporedbi s
ostalim članicama
EU, Hrvatska
ostaje među
najlošijima*

pojačana emigracija: dugogodišnji negativni prirodni prirast (od 2008. do 2014. godine prosječno godišnje 9,5 tisuća više umrlih nego rođenih) i negativan migracijski saldo posljednjih šest godina, koji je posebno pojačan 2014. godine kada se odselilo rekordnih 20,8 tisuća osoba u inozemstvo, što je rezultiralo rekordnim negativnim migracijskim saldom od čak -10,2 tisuće. Uz tako nepovoljnu demografsku i migracijsku sliku te uz prognoze niske dinamike gospodarskoga rasta, trebat će još neko vrijeme samo za povratak na razine iz 2008. godine: prema Anketi broj zaposlenih još je manji za 181 tisuću osoba, broj radno aktivnih stanovnika za 38 tisuća osoba, dok je broj nezaposlenih viši za čak 144 tisuće osoba. I tržište rada cijele EU oporavlja se relativno sporo te je tek nekoliko članica uspjelo vratiti razine stope nezaposlenosti ispod onih iz 2008. godine (samo Malta, Njemačka i UK). No, istodobno treba naglasiti da Hrvatska spada među članice s najvećim povećanjem stope od 2008. godine, nakon Grčke, Španjolske i Cipra, što znači da joj treba brža dinamika oporavka nego većini ostalih članica.

TRŽIŠTE RADA U 2015. GODINI U EU

STOPA NEZAPOSLENOSTI (%)		STOPA AKTIVNOSTI (15-64 g.)		STOPA ZAPOSLENOSTI (15-64 g.)	
Grčka	24,9	Švedska	81,8	Švedska	74,5
Španjolska	22,1	Nizozemska	79,6	Nizozemska	74,5
Hrvatska	16,3	Danska	78,5	Njemačka (od 1990. g)	74,0
Cipar	15,1	Njemačka	77,6	Danska	73,5
Portugal	12,6	Ujedinjeno Kraljevstvo	76,9	Ujedinjeno Kraljevstvo	72,7
Italija	11,9	Estonija	76,7	Estonija	71,9
Slovačka	11,5	Finska	75,8	Austrija	71,1
Europa	10,9	Latvija	75,8	Češka	70,2
Francuska	10,4	Austrija	75,5	Finska	68,6
Latvija	9,9	Španjolska	74,3	Latvija	68,1
EU	9,4	Litva	74,1	Litva	67,3
Irska	9,4	Češka	74,1	Luksemburg	66,2
Finska	9,4	Cipar	73,6	EU	65,6
Bugarska	9,2	Portugal	72,5	Slovenija	65,2
Litva	9,1	EU	72,5	Europa	64,5
Slovenija	9,0	Europa	72,4	Mađarska	64,0
Belgija	8,5	Slovenija	71,8	Portugal	63,9
Poljska	7,5	Francuska	71,2	Malta	63,9
Švedska	7,4	Slovačka	70,9	Francuska	63,8
Nizozemska	6,9	Luksemburg	70,9	Irska	63,3
Mađarska	6,8	Irska	70,0	Poljska	62,9
Rumunjska	6,8	Bugarska	69,3	Bugarska	62,9
Luksemburg	6,4	Mađarska	68,7	Slovačka	62,7
Danska	6,2	Poljska	68,1	Cipar	62,4
Estonija	6,2	Grčka	67,8	Belgija	61,8
Austrija	5,7	Belgija	67,6	Rumunjska	61,4
Malta	5,4	Malta	67,6	Španjolska	57,8
Ujedinjeno Kraljevstvo	5,3	Hrvatska	66,9	Italija	56,3
Češka	5,1	Rumunjska	66,1	Hrvatska	55,8
Njemačka	4,6	Italija	64,1	Grčka	50,8

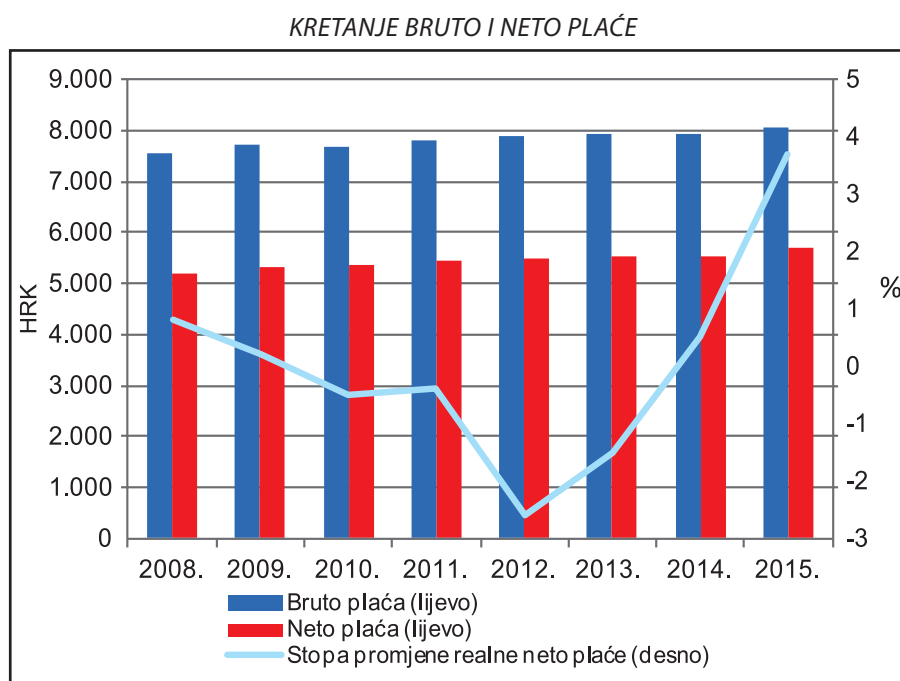
Izvor: Eurostat, obrada HGK

- ❖ druga godina pada administrativne stope nezaposlenosti
- ❖ najmanja razlika između administrativne i anketne stope nezaposlenost (1,1 postotni bod)
- ❖ Hrvatska među trima najlošijim članicama EU po stopi zaposlenosti, nezaposlenosti i aktivnosti

Plaće

Visina plaća rigidna je kategorija i vrlo ju je teško smanjivati u nominalnom izrazu. Stoga je posljednjih dvadesetak godina u Hrvatskoj obilježeno rastom nominalnih plaća s izdvojenim izuzetkom kretanja bruto plaće u 2010. godini kada je zabilježeno njeno privremeno smanjenje za 0,4%. Nešto je drugačija situacija s realnim plaćama (nominalnim plaćama korigiranim za kretanje potrošačkih cijena) čija dinamika prati poslovni ciklus i bilježi smanjenje u recesijskim godinama. Tako je u razdoblju od 2010. do 2013. godine bilježen pad realne neto plaće, dok je realna bruto plaća kontinuirano smanjivana između 2009. i 2013. godine kao posljedica djelovanja gospodarske krize. Skroman oporavak plaća bio je prisutan u 2014. godini da bi u 2015. godini, s početkom gospodarskog oporavka, taj rast bio nastavljen i ubrzan.

*Ubrzan oporavak
realnih plaća
započet u
prethodnoj godini*

Izvor: DZS; obrada: HGK

U posljednje su dvije godine prosječne plaće porasle unatoč ograničenjima koja uobičajeno sputavaju njihov rast. To se prije svega odnosi na nisku konkurentnost zemlje koju je, u ograničenoj mogućnosti tečajne prilagodbe, moguće poboljšati provedbom interne devalvacije, odnosno smanjenjem troškova proizvodnje u čemu je važan dio smanjenje troška rada. Uz to, izrazito visoka stopa nezaposlenosti uobičajeno povećava konkurenciju na tržištu rada i smanjuje pritisak na rast plaća. Pritisak na rast plaća bio je ograničen i mjerama fiskalne štednje kojima je zadržana razina plaća u državnoj upravi uz smanjivanje dodataka na plaće uključujući neisplatu regresa i božićnica. S druge strane, početak gospodarskog rasta i poboljšanje poslovnih rezultata tvrtki poticajno su djelovali na kretanje plaća. Ipak, najveći su poticaj rastu plaća dale izmjene u oporezivanju dohotka koje su stupile na snagu početkom 2015. godine, a odnosile su se na povećanje osobnog odbitka s 2 200 na 2 600 kuna (za umirovljenike s 3 400 kuna na 3 800 kuna), uz podizanja praga za oporezivanje dohotka najvišom stopom od 40 posto, s 8 800 na 13 200 kuna. To je omogućilo znatno dinamiziranje rasta neto plaće, što je putem povećanja raspoloživog dohotka stanovništva povećalo potrošnju, podiglo potrošački optimizam i pridonijelo ubrzanju gospodarskog rasta.

*Plaće rastu unatoč
potrebi provedbe
interne devalvacije*

*Promjene u
oporezivanju
dohotka znatno
povećale neto plaću*

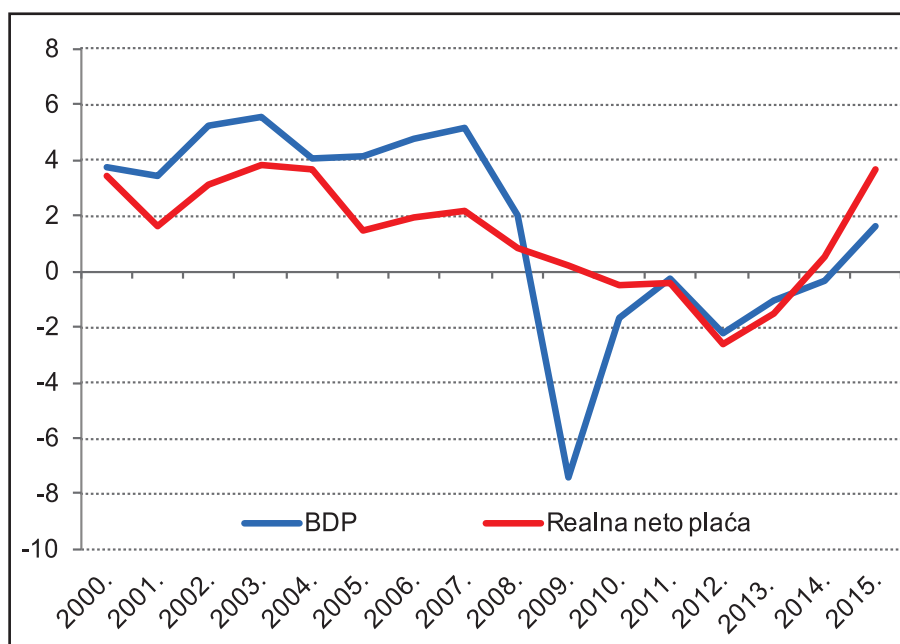
*Zabilježen najviši
rast realne neto
plaće od 2004.
godine*

*Narušen
odnos plaća i
produktivnosti*

U takvim je okolnostima u 2015. godini prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom u pravnim osobama iznosila 5 711 kuna, što je 178 kuna ili 3,2% više nego u prethodnoj godini. Istodobno je prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenom iznosila 8 055 kuna, čime je u odnosu na 2014. godinu porasla za 102 kune ili za 1,3%. S obzirom na deflacijska kretanja realne su plaće porasle više nego nominalne pa je tako neto plaća realno povećana za 3,7%, a bruto plaća za 1,8%. U načelu, 2015. godinu obilježio je relativno visok rast neto plaće, znatno viši od rasta bruto plaće, kao rezultat promjena u oporezivanju dohotka. Riječ je o najvišem godišnjem rastu neto plaće od 2008. godine (nominalno), odnosno od 2004. godine (u realnom izrazu).

Relativno visok rast plaća pri skromnom rastu gospodarstva i neznatnim pomacima na tržištu rada narušio je odnos kretanja plaća i produktivnosti. Tako je u 2015. godini rast bruto plaća bio 1,2 postotna boda viši od porasta globalne produktivnosti, što upozorava na potrebu usklađenijeg pristupa kako se ne bi dodatno narušila konkurentnost gospodarstva.

STOPE RASTA BDP-a I REALNE NETO PLAĆE

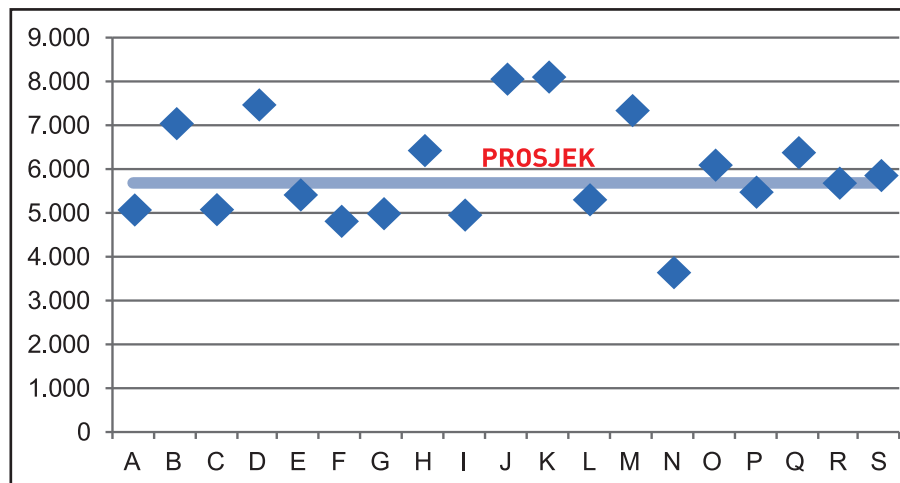
Izvor: DZS; obrada: HGK

*Nema promjena
u obuhvatu
djelatnosti s
najvišim i najnižim
plaćama*

Gledano po djelatnostima, u 2015. su godini prosječne mjesečne neto plaće više od osam tisuća kuna isplaćene u financijskim djelatnostima i djelatnosti osiguranja (8 119 kuna) te u informacijama i komunikacijama (8 052 kune). Istodobno su prosječne plaće niže od pet tisuća kuna imali zaposleni u administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima (3 695 kuna) te u građevinarstvu (4 881 kuna). Pritom se rast plaća kretao od 1,3% koliko je zabilježeno u opskrbi vodom; uklanjanju otpadnih voda, gospodarenju otpadom te djelatnosti sanacije okoliša do 10,1% koliko su neto plaće porasle u poslovanju nekretninama. Detaljnije promatrano, najniže plaće (manje od 3 500 kuna) u 2015. godini isplaćene su u proizvodnji odjeće, zaštitnim i istražnim djelatnostima, proizvodnji kože i srodnih proizvoda, u uslugama u vezi s upravljanjem i održavanjem zgrada te djelatnosti uređenja i održavanja krajolika te u preradi drva i proizvoda od drva i pluta. S druge strane, najviše prosječne neto plaće isplaćene su u računalnom programiranju, savjetovanju i djelatnostima povezanim s njima (8 932 kune), telekomunikacijama (8 945 kuna), vađenju sirove nafte i prirodnog plina (8 973 kune), promidžbi i istraživanju tržišta (9

161 kuna) te u zračnom prijevozu (10 426 kuna). Popis djelatnosti s najnižim i najvišim prosječnim neto plaćama posljednjih se godina praktički ne mijenja, što upućuje na skromne pomake u gospodarskoj strukturi zemlje.

PROSJEČNA NETO PLAĆA PO DJELATNOSTIMA U 2015.

- A** POLJOPRIVREDA, LOV I ŠUMARSTVO
- B** RUDARSTVO I VAĐENJE
- C** PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA
- D** OPSKRBA EL. ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMATIZACIJA
- E** OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE
OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA
- F** GRAĐEVINARSTVO
- G** TRGOVINA NA VELIKO I MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA
- H** PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE
- I** DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE
- J** INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE
- K** FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA
- L** POSLOVANJE NEKRETNINAMA
- M** STRUČNE ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI
- N** ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI
- O** JAVNA UPRAVA I OBRANA; OBVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE
- P** OBRAZOVANJE
- Q** DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI
- R** UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA
- S** OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI

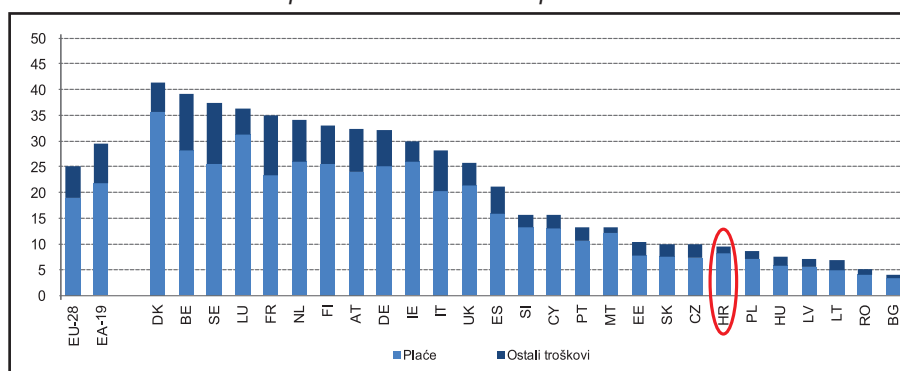
Izvor: DZS; obrada: HGK

To potvrđuju i podaci o strukturi zaposlenih u pravnim osobama prema visini neto plaće za 160-200 plaćenih sati rada u ožujku 2015. godine prema kojima je od 897 833 zaposlena koji udovoljavaju tom kriteriju najviše njih (11,3%) primilo plaću u rasponu od 2 501 do 3 100 kuna. Pritom je plaću približnu prosječnoj (između 5 501 i 6 000 kuna) primilo 8,0% zaposlenih. U najnižem razredu (s neto plaćom do 2 500 kuna) bilo je 5,4% zaposlenih, dok je u najvišem razredu (s plaćom višom od 10 001 kunu) bilo 6,6% zaposlenih. Relativno niske neto plaće (do 3 100 kuna) primilo je 16,7% zaposlenih, pri čemu su one bile karakteristične za djelatnosti proizvodnje odjeće (čak 64,6% zaposlenih u toj djelatnosti imalo je plaću nižu od 3 100 kuna), zaštitne i istražne djelatnosti (63,4% zaposlenih) te proizvodnju kože i srodnih proizvoda (52,0% zaposlenih u toj djelatnosti). S druge strane, relativno visoke plaće (iznad 8 000 kuna) zabilježene su kod 13,1% ukupno zaposlenih, a bile su koncentrirane u proizvodnji osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka

Smanjuje se udio zaposlenih s najnižim primanjima, a raste udio onih s plaćom između 6 i 6,5 tisuća kuna te onih s primanjima iznad deset tisuća kuna

(63,6% zaposlenih u toj djelatnosti), telekomunikacijama (59,3% zaposlenih), zračnom prijevozu (52,2% zaposlenih) te u proizvodnji koksa i rafiniranih naftnih proizvoda (42,6% zaposlenih u toj djelatnosti). U odnosu na 2014. godinu, najviše su smanjeni udjeli radnika s najnižim primanjima (onih s primanjima do 2 500 kuna za 2,3 postotna boda te onih s primanjima između 4 001 i 4 500 kuna za 0,4 postotna boda), dok je istodobno najviše povećan udio zaposlenih koji su primili plaće između 6 001 i 6 500 kuna (za 0,8 postotnih bodova) i onih s neto plaćom višom od 10 001 kune (za 0,4 postotnih bodova). Pritom je indikativno da je udio radnika u najbrojnijem razredu (s neto plaćom od 2 501 do 3 100 kuna) u 2014. i 2015. godini zadržan na istoj razini od 11,3% ukupno zaposlenih. Izgleda da su pri promjeni poreza na dohodak nešto povoljnije prošli zaposlenici s neto plaćom između šest i sedam tisuća kuna čiji je udio povećan za 1,1 postotni bod u odnosu na situaciju u 2014. godini.

PROCIJENJENI TROŠAK SATA RADA U GOSPODARSTVU U EURIMA U 2015. GODINI
- poduzeća s 10 i više zaposlenih -

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

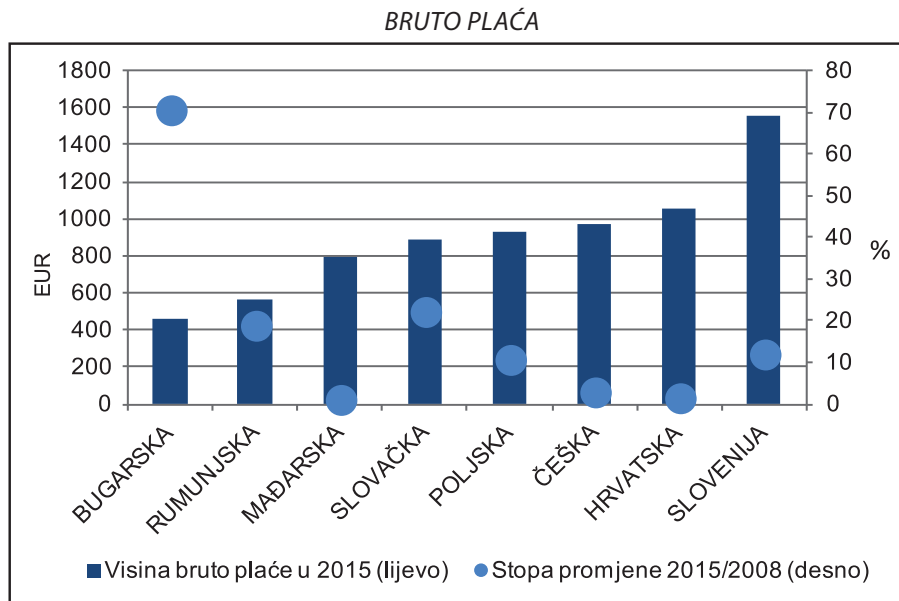
Trošak rada nalazi se znatno ispod europskog prosjeka, a raste u skladu s prosjekom EU

U 2015. godini u Hrvatskoj je trošak sata rada iznosio 9,6 eura, što je znatno niže od europskog prosjeka (25,0 eura). Pritom je trošak plaća i nadnica u nas iznosio 8,1 euro, dok su socijalni doprinosi i ostali troškovi koji ulaze u trošak rada iznosili 1,4 eura. Tek nešto viši trošak rada od Hrvatske imale su Češka (9,9 eura) i Slovačka (10,0 eura), dok je šest europskih zemalja zabilježilo niži trošak rada od Hrvatske (Poljska, Mađarska, Latvija, Litva, Rumunjska i Bugarska). U odnosu na prethodnu godinu, Hrvatska je zabilježila rast troška rada na razini od europskog prosjeka (oko 2%), pri čemu je od nama sličnih zemalja niži rast imala jedino Slovenija (1,3%). Time je Hrvatska zadržala svoj relativno povoljan položaj u odnosu na razvijene europske zemlje, a istodobno se smanjuje i prednost zemalja poput Bugarske i Rumunjske koje trenutno imaju upola manji trošak sata rada od Hrvatske. Naime, u 2015. godini trošak rada u Bugarskoj porastao je za 7,9%, a u Rumunjskoj za 8,7% kao rezultat nastojanja da se razina plaća u tim zemljama podigne bliže europskom prosjeku.

Od sličnih zemalja bruto plaću višu od tisuću eura uz Hrvatsku imaju još Slovenija i Estonija

Težnja konvergenciji prema europskom prosjeku još je uočljivija u kretanju razine bruto plaća. Tako su i u 2015. godini među sličnim tranzicijskim europskim zemljama razinu bruto plaće po zaposlenom višu od tisuću eura bilježile samo Slovenija (1 556 eura), Estonija (1 065 eura) i Hrvatska (1 059 eura). Istodobno je bruto plaća u Češkoj iznosila 970 eura, u Poljskoj 927 eura, u Slovačkoj 883 eura, u Latviji 818 eura, u Mađarskoj 799 eura, u Crnoj Gori 725 eura, u Litvi 712 eura, u Bosni i Hercegovini 659 eura, u Rumunjskoj 568 eura, u Makedoniji 522 eura, u Srbiji 506 eura te u Bugarskoj 457 eura. Međutim, dok je rast bruto plaće u 2015. godini, u odnosu na 2014. godinu, izračunat iz podataka u eurima, u Hrvatskoj iznosio 1,6%, samo su Slovenija, Crna Gora

i Bosna i Hercegovina zabilježile nešto niži rast. Sve ostale spomenute zemlje bilježile su znatno viši rast bruto plaće od Hrvatske, pri čemu je on bio najviši u Rumunjskoj (8,4%) i Bugarskoj (8,8%).

Izvor: DZS, WIIW; obrada: HGK

Od početka 2016. godine Državni zavod za statistiku promijenio je način prikupljanja podataka o plaćama koji se više ne obavlja putem statističkog obrasca RAD-1, nego se koriste podaci iz JOPPD obrasca Porezne uprave. To je unaprijedilo obuhvat i kvalitetu podataka, osobito jer dosadašnjim istraživanjem RAD-1 nisu bili obuhvaćeni svi zaposleni, nego 70% njih iz svakog odjeljka NKD-a. Potpuniji obuhvat rezultirao je i drugačijim iznosom prosječne mjesečne plaće pa su, u odnosu na plaće iskazane prijašnjom metodologijom, prosječne plaće sada nešto niže pri čemu je smanjenje iznosa izraženije kod bruto plaće. Tako je, prema novoj metodologiji, prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenom u pravnim osobama u 2015. godini iznosila 7 610 kuna (445 kuna manje nego po staroj metodologiji), dok je istodobno prosječna neto plaća iznosila 5 594 kune (117 kuna manje nego po staroj metodologiji). To znači da je razina plaća nešto niža nego što su pokazivali raniji podaci te da je stoga i opterećenje proizvodnje troškom plaća nešto niže. Međutim, kako su podaci po novoj metodologiji javno dostupni tek od 2015. godine, a maksimalno moguća rekonstrukcija podataka moguća je samo od 2014. godine kada je uveden JOPPD obrazac, u ovoj su analizi korišteni podaci po staroj metodologiji, odnosno podaci prikupljeni istraživanjem RAD-1 Državnog zavoda za statistiku.

U okolnostima niskoga gospodarskog rasta koji prijete dugoročnim stagnantnim kretanjima, potrebne su mjere sa strane ponude i potražnje koje bi generirale znatnije pomake. U tom kontekstu posebni su izazovi pred politikom plaća koja, s jedne strane, treba stvoriti uvjete za rast raspoloživih sredstava stanovništva i time za porast potrošnje, a s druge strane, treba povratiti konkurentnost gospodarstva, što se, u pravilu, u kraćem roku postiže usklađivanjem troška rada, odnosno ograničenjem rasta plaća. Stoga će u narednom razdoblju razina plaća biti pod posebnom pozornošću, osobito kada je riječ o plaćama koje se financiraju iz proračunskih sredstava, odnosno o plaćama zaposlenika u državnom i javnom sektoru gdje je potrebna znatna promjena pravnog okvira i regulative utvrđivanja visine plaća, ali i njihove usklađenosti s rezultatima rada.

Statističke promjene u prikupljanju podataka o plaćama snizile razinu prosječne bruto i neto plaće

I dalje je neriješena problematika plaća u državnom i javnom sektoru

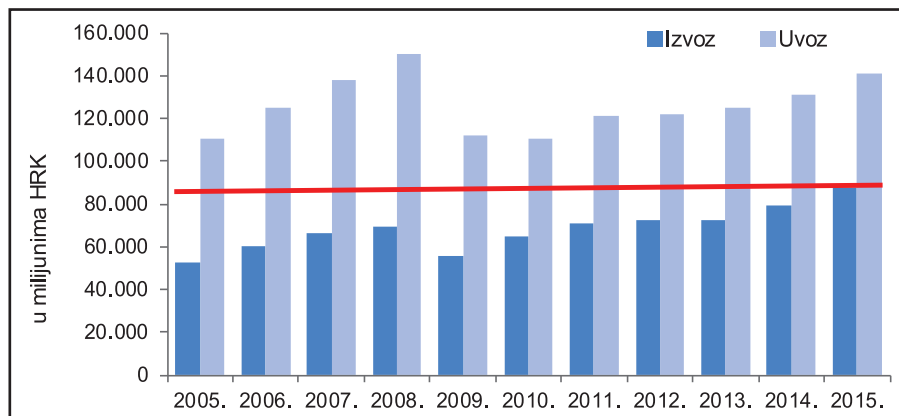
- ❖ u 2015. godini zabilježen je rast plaća kao rezultat početka gospodarskog oporavka, osobito kao rezultat promjena u oporezivanju dohotka. Porezne su promjene u okolnostima deflacijskih kretanja rezultirale najvišim godišnjim rastom realne neto plaće od 2004. godine, što je imalo pozitivne implikacije na rast kupovne snage stanovništva, potrošnje i na koncu BDP-a.
- ❖ unatoč rastu bruto plaće i troška rada, relativni položaj Hrvatske u odnosu na slične europske tranzicijske zemlje nije se pogoršao jer su u tim zemljama bilježene još više stope rasta pri nastojanju da se približe europskom prosjeku. Ipak, među sličnim zemljama, Hrvatska i dalje spada među rijetke zemlje s razinom bruto plaće višom od tisuću eura, uz trošak rada koji je dvostruko viši nego u Bugarskoj i Rumunjskoj.
- ❖ nastavak rasta plaća otvara pitanje utemeljenosti takve dinamike u svjetlu njihove usklađenosti s kretanjem produktivnosti rada koja se počinje narušavati.

VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA

Robna razmjena Hrvatske s inozemstvom u prošloj godini obilježena je nastavkom dinamičnog rasta izvoza započetog pristupanjem Hrvatske Europskoj uniji, rekordnom razinom vrijednosti robnog izvoza te povijesno najvišim udjelom izvoza u BDP-u. S druge strane, oporavak domaće i inozemne potražnje doveo je i do znatnog rasta vrijednosti uvoza, tako da je unatoč navedenom rastu vrijednosti izvoza zabilježen blagi porast robnog deficita na godišnjoj razini.

*Rekordna vrijednost
robnog izvoza u
2015.*

VRIJEDNOSTI ROBNOG IZVOZA I UVOZA RH

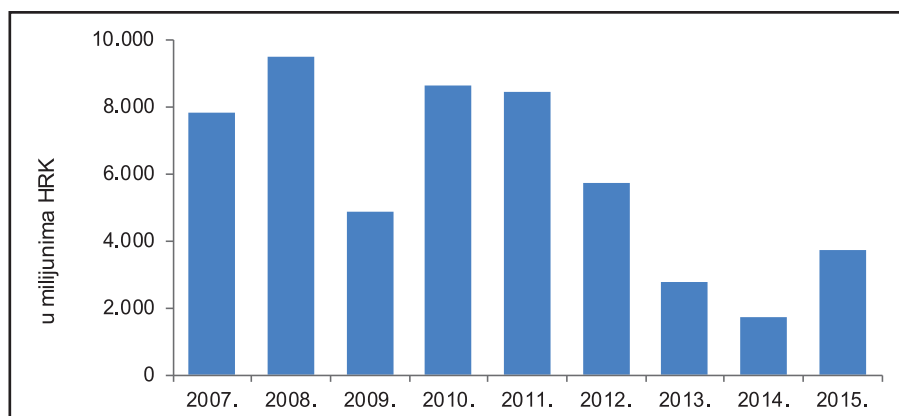
Izvor: DZS; obrada: HGK

Nakon što je u drugom dijelu 2013. godine, nakon ukidanja svih prepreka u trgovini s ostalim članicama EU, rast izvoza na godišnjoj razini iznosio 4,6%, a u 2014. 9,0%, u prošloj godini je stopa rasta povećana na 11,0%. Najveći utjecaj na tako visok rast vrijednosti izvoza imao je izvoz ostalih prijevoznih sredstava, u najvećoj mjeri brodova. Izvoz ove djelatnosti povećan je za 2,0 milijarde kuna, dok je rast ukupne vrijednosti izvoza iznosio 8,7 milijardi kuna što pokazuje snažan doprinos rasta ove djelatnosti rastu ukupnog izvoza.

*Godišnja stopa rasta
11,0%*

*Najviše povećan
izvoz brodova i
drugih plovila*

VRIJEDNOST IZVOZA OSTALIH PRIJEVOZNIH SREDSTAVA PO GODINAMA

Izvor: DZS; obrada: HGK

Uz privatizaciju, restrukturiranje i oporavak globalnog tržišta, takav rast izvoza ostalih prijevoznih sredstava ipak je znatno potaknut lošim ostvarenjima ove djelatnosti u prethodnim godinama, posebno 2014. godini. Naime, proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava je u godinama prije krize bila jedna od vodećih izvoznih djelatnosti, a u razdoblju između 2009. i 2014. godine je

*Znatno rast
izvoza brodova
potpomognut je
niskom bazom u
2014. godini*

zbog restrukturiranja i pada globalne potražnje bila jedna od najpogođenijih. Tako je vrijednost izvoza ove djelatnosti u 2014. pala na samo 18% vrijednosti iz 2008. godine, odnosno došlo je do velikog pada baze iz perspektive ostvarenog rasta u 2015. godini. Teško je odrediti potpuno točan udio same brodogradnje u izvozu ostalih prijevoznih sredstava, ali prema dostupnoj statistici robne razmjene taj je udio u prošloj godini iznosio približno 80%. Značajnije udjele u izvozu ostalih prijevoznih sredstava imao je još i izvoz dijelova zrakoplova te dizelskih lokomotiva i vagona.

DJELATNOSTI S NAJVEĆIM RASTOM IZVOZA U 2015. GODINI

Izvor: DZS; obrada: HGK

Znatno je povećan i izvoz niza drugih djelatnosti, a posebno prehrambene i farmaceutske industrije

Značajan dio izvoza je predstavljala trgovina robama inozemnog podrijetla

Pad cijene sirove nafte

Značajno pale uvozne, pa tako i izvozne cijene energenata

Rast izvoza temeljio se i na povećanom izvozu niza drugih djelatnosti te su kod većeg broja djelatnosti zabilježene dvoznamenkaste stope rasta. Pritom su se, pored ostalih prijevoznih sredstava, prema porastu vrijednosti izvoza najviše isticale farmaceutska i prehrambena industrija. Prihodi od prodaje na inozemnom tržištu povećani su kod većine najvećih farmaceutske tvrtke, a najveći rast prihoda od izvoza zabilježile su tvrtke Hospira i Pliva. Velik broj najvećih tvrtki u prehrambenoj industriji također je značajno povećao vrijednost svog izvoza, posebno tvrtke Granolia, koja je lider u proizvodnji pšeničnog brašna, PIK Vrbovec te tvornica šećera Viro. Poredak ostalih djelatnosti s najvećim porastom izvoza vidljiv je u grafu pa je važnije napomenuti da se jedan dio rasta izvoza i dalje ostvarivao izvozom proizvoda inozemnog podrijetla. Prvenstveno se to odnosilo na izvoz novih i rabljenih automobila koji su također zauzeli značajno mjesto u povećanju izvoza. Istodoban znatan rast vrijednosti izvoza i uvoza zabilježen je još kod nekoliko djelatnosti poput proizvodnje kože i kožnih proizvoda ili proizvodnje računala te elektroničkih i optičkih proizvoda, ali raspoloživa statistika nije dovoljna da bi se odredilo u kojoj mjeri se radilo o trgovini, a u kojoj o podudaranju rastuće domaće i inozemne potražnje. Kada se govori o ostvarenom povećanju izvoza, mora se napomenuti da bi ostvareni rast izvoza bio i značajno veći da nije došlo do osjetnog pada vrijednosti izvoza u djelatnostima rudarstva i vađenja, proizvodnje metala te naftne industrije. Takvo kretanje izvoza ovih djelatnosti prvenstveno je determinirano padom cijene sirove nafte i dijela ostalih sirovina na globalnom tržištu. U nedostatku podataka o izvoznim i uvoznim cijenama za Hrvatsku mogu se navesti podaci o uvoznim cijenama za eurozonu koje objavljuje Eurostat. Prema tim podacima uvozne su cijene sirove nafte u 2015. na godišnjoj razini smanjene za 36,3%, plina oko 14%, metalnih ruda za 12,5%, a naftnih derivata 25,8%, pri čemu pad uvoznih cijena podrazumijeva i pad izvoznih cijena kod izvoznika.

PROCIJENJENI TROŠAK SATA RADA U GOSPODARSTVU U EURIMA U 2015. GODINI
- udio u ukupnom izvozu, % -

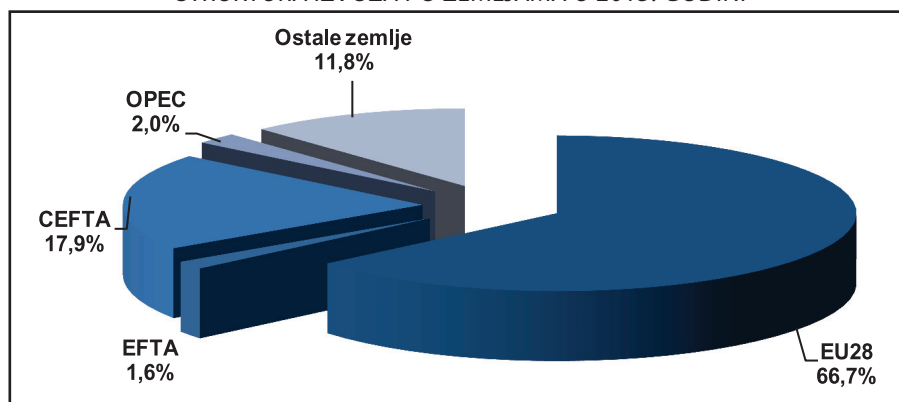

Izvor: DZS; obrada: HGK

Promatrano prema ukupnoj vrijednosti izvoza, vidljivo je da su zbog navedenih kretanja u brodogradnji, pada cijene sirove nafte na globalnom tržištu i smanjene proizvodnje u naftnoj industriji, primat preuzele prehrambena industrija te proizvodnja strojeva i uređaja. Deset najvažnijih izvoznih djelatnosti u 2015. godini izvezilo je ukupno 61,0% ukupne vrijednosti robnog izvoza, pri čemu se tradicionalno visoko rangiran izvoz ostalih prijevoznih sredstava našao tek na desetomu mjestu.

Prehrambena industrija imala najveći udio u strukturi izvoza

STRUKTURA IZVOZA PO ZEMLJAMA U 2015. GODINI

Izvor: DZS; obrada: HGK

Pristupanje Hrvatske Europskoj uniji dovelo je do trenda stalnog povećanja udjela izvoza prema ostalim članicama EU u ukupnom izvozu. U 2015. godini taj je udio sa 63,9% iz prethodne godine povećan na 66,7%. Najveći uvoznici roba iz Hrvatske i dalje su ostali Italija, Njemačka, Slovenija i Austrija, pri čemu je Slovenija bila zemlja prema kojoj je u prošloj godini ostvaren daleko najveći porast izvoza. Takvo kretanje izvoza prema Sloveniji velikim se dijelom može objasniti znatnim gospodarskim oporavkom te zemlje u 2014. i 2015. godini te blizinom tržišta i tradicionalno dobrim vanjskotrgovinskim odnosima. Struktura izvoza prema Sloveniji pokazuje da je rast izvoza bio disperziran, odnosno izvoz je znatno povećan kod niza različitih roba. Ukupan broj vrsta izvezenih proizvoda prema carinskoj tarifi povećan je za 12%, a najveći rast vrijednosti izvoza zabilježen je kod električne energije, dijelova zračnih ili vakuumskih sisaljki te lijekova. Udio drugoga najvećeg tržišta za hrvatske proizvode, tržišta zemalja CEFTA-e je, prema očekivanjima, blago smanjen

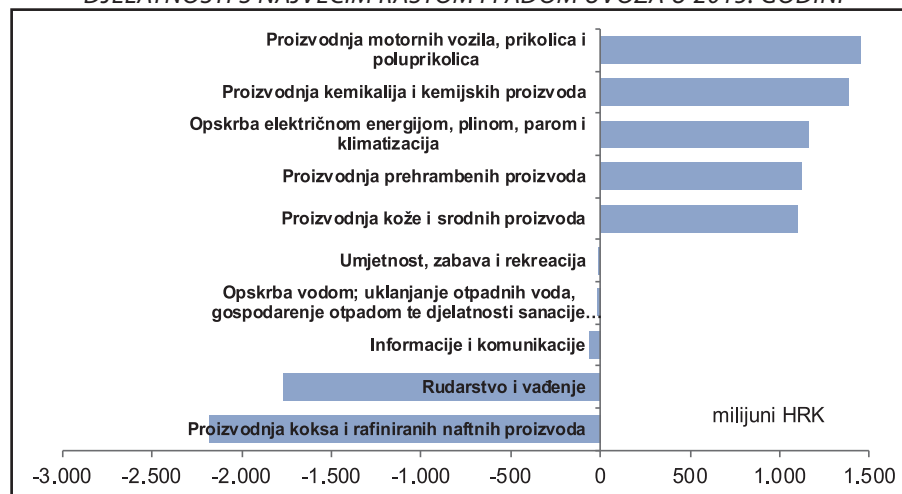
Stalan trend rasta udjela izvoza u ostale članice EU

U 2015. najviše povećan izvoz prema Sloveniji

Vrijednost izvoza u zemlje CEFTA-e pala zbog smanjene vrijednosti izvoza naftnih derivata u BiH

(na 17,9%) jer je prestalo korištenje povlaštenoga carinskog režima koji je vrijedio dok je Hrvatska bila članica te asocijacije. U 2015. je došlo i do manjeg pada ukupne vrijednosti izvoza i to zbog smanjene vrijednosti izvoza prema BiH, točnije smanjene vrijednosti izvoza naftnih derivata u tu zemlju. Među ostalim zemljama svijeta znatnije je povećan izvoz u SAD, najviše zbog izvoza lijekova, Egipat te Maršalove otoke radi izvoza brodova i ostalih plovila.

DJELATNOSTI S NAJVEĆIM RASTOM I PADOM UVOZA U 2015. GODINI

Izvor: DZS; obrada: HGK

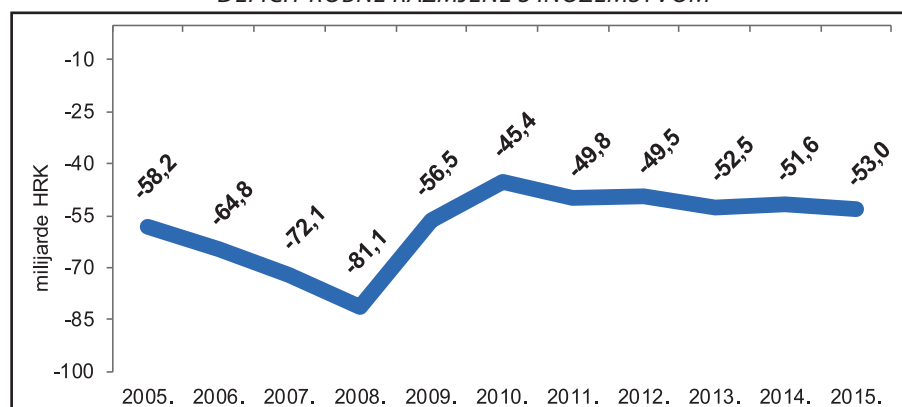
Znatno povećana vrijednost uvoza

Najveći rast kod motornih vozila

Pad cijene energenata osjetno usporio i rast uvoza

Prošla, 2015. godina bila je specifična i prema izraženijem oporavku vrijednosti uvoza. Naime, nakon velikog pada vrijednosti uvoza u 2009. godini, uvoz je uz relativno malu prosječnu godišnju stopu rasta do 2014. dostigao 87% razine iz pretkrizne 2008. godine. Posljednjih godina ipak se bilježio trend stalnog povećanja dinamike rasta uvoza te je u 2015. godini njegova stopa rasta iznosila relativno visokih 7,7%. Kod kretanja uvoza vrijedi dosta zaključaka koji su vrijedili i kod izvoza. Znatnije je povećan uvoz većeg broja proizvoda, odnosno djelatnosti, pri čemu su se isticali uvoz motornih vozila te kemijskih proizvoda. Jedan dio rasta uvoza bio je povezan s oporavkom domaće potražnje, dijelom i proizvodnje i izvoza, dok je drugi dio bio posljedica opisane trgovine robama inozemnog podrijetla. Na kraju, rast je također znatno usporen velikim smanjenjem vrijednosti uvoza u djelatnosti rudarstva i vađenja te proizvodnje naftnih derivata. Koliki je bio taj utjecaj govori podatak da je ukupna vrijednost uvoza povećana za deset milijardi kuna, dok je ukupan pad vrijednosti uvoza kod ove dvije djelatnosti iznosio gotovo četiri milijarde kuna.

DEFICIT ROBNE RAZMJENE S INOZEMSTVOM

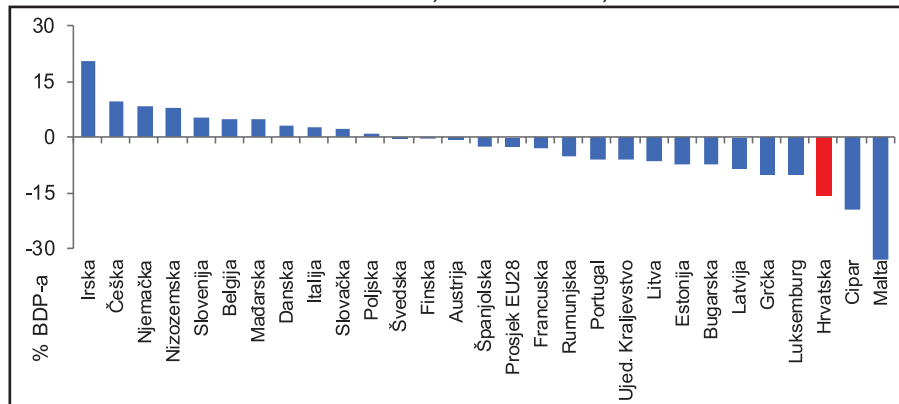
Izvor: DZS; obrada: HGK

Zbog opisanog rasta vrijednosti uvoza u prošloj je godini unatoč nastavku snažnog rasta izvoza došlo do povećanja iznosa robnog deficita. Taj je deficit u visini 53,0 milijarde kuna ili 7,0 milijardi eura bio približno 2,7% veći nego u prethodnoj godini, ali i dalje na daleko nižoj razini nego u pretkriznom razdoblju. Udio tog deficita u BDP-u od 15,8% nije bitno odstupao od razine prethodne dvije godine, ali je također bio osjetno manji od 23,3% koliko je iznosio u 2008. godini. To ipak nije dovelo do poboljšanog položaja Hrvatske u odnosu prema drugim članicama EU i Hrvatska je, prema tom pokazatelju, ostala među najlošije rangiranim članicama.

*Robni deficit
blago povećan na
godišnjoj razini*

*Hrvatska i dalje
među članicama
EU s najvišim
udjelom deficita u
BDP-u*

SALDO ROBNE RAZMJENE, UDIO U BDP-u, 2015. GODINA

Izvor: Eurostat, DZS; obrada: HGK

Drugim rječima, ni pristupanje EU, ni gospodarski oporavak EU i globalnog tržišta, čak ni povećana orijentacija poduzetnika na izvoz nisu dovoljni za suzbijanje negativnih trendova koje donosi visoka uvozna ovisnost gospodarstva. Stoga su nužni dodatni poticaji ekonomske politike kako bi ukupna robna razmjena s inozemstvom pozitivno ili barem pozitivnije utjecala na rast gospodarstva.

- ❖ rast izvoza od 11% najviši od 2010., i to uz mnogo višu bazu
- ❖ izvoz ostalih prijevoznih sredstava 2,2 puta veći nego u prethodnoj godini, ali i 2,6 puta manji nego u 2008. godini
- ❖ vrijednost izvoza naftnih derivata najmanja od 2009. godine
- ❖ rast uvoza od 7,7% također najviši od 2010.
- ❖ robni deficit povećan, ali na razini 65% deficita iz 2008.

*Nastavak
smanjenja
eksternih
neravnoteža*

PLATNA BILANCA

Na području EU su se tijekom 2015. godine uglavnom nastavile reducirati eksterne neravnoteže. Tako je, u odnosu na prethodnu godinu, samo kod dviju zemalja zabilježen rast deficita (Cipra i Rumunjske), a kod dviju povratak deficita (Slovačke i Litve) nakon ostvarenog suficita u prethodnoj godini. Stoga je, od 28 članica, kod samo njih osam ostvaren deficit, prosječne vrijednosti 2,0% BDP-a, što je znatno drugačije nego 2008. godine kada je deficit zabilježen kod čak 20 članica prosječne vrijednosti 8,3% BDP-a.

SALDO TEKUĆEG RAČUNA PLATNE BILANCE, % BDP

					2012	2013	2014	2015	Promjena 2015/2014
Razvijene ekonomije	-1,3	-0,2	0,0	-0,1	0,0	0,5	0,5	0,7	rast suficita
Eurozona	-1,4	0,1	0,3	0,2	1,3	2,0	2,4	3,0	rast suficita
Europska unija	-1,3	-0,1	0,0	0,5	1,3	1,8	1,7	2,4	rast suficita
Europske zemlje u razvoju	-8,0	-3,5	-5,1	-6,5	-4,6	-3,8	-3,1	-1,9	smanjenje deficita
HRVATSKA	-8,8	-5,1	-1,1	-0,7	-0,0	1,0	0,9	5,2	rast suficita
Španjolska	-9,3	-4,3	-3,9	-3,2	-0,2	1,5	1,0	1,4	rast suficita
Bugarska	-22,0	-8,4	0,9	0,9	-0,3	1,8	1,2	2,1	rast suficita
Malta	1,1	-6,6	-4,7	2,5	1,3	3,6	3,9	4,1	rast suficita
Švedska	8,5	5,9	6,0	6,1	5,9	6,0	5,4	5,9	rast suficita
Češka	-1,9	-2,4	-3,7	-2,1	-1,6	-0,5	0,2	0,9	rast suficita
Estonija	-8,7	2,5	1,8	1,3	-2,4	-0,1	1,0	1,9	rast suficita
Italija	-2,9	-1,9	-3,5	3,1	-0,4	0,9	1,9	2,1	rast suficita
Nizozemska	4,1	5,8	7,4	9,1	10,8	11,0	10,6	11,0	rast suficita
Njemačka	5,6	5,7	5,6	6,1	7,0	6,8	7,3	8,5	rast suficita
Irska	-5,7	-3,0	0,6	0,8	-1,5	3,1	3,6	4,5	rast suficita
Slovenija	-5,3	-0,6	0,1	0,2	2,6	5,6	7,0	7,3	rast suficita
Austrija	4,5	2,6	2,9	1,6	1,5	2,0	1,9	3,6	rast suficita
Mađarska	-7,1	-0,8	0,3	0,7	1,8	4,0	2,3	5,1	rast suficita
Finska	2,2	1,9	1,2	-1,8	-1,9	-1,7	-0,9	0,1	deficit u suficit
Belgija	-1,0	1,1	1,8	-1,1	0,1	-0,2	-0,2	0,5	deficit u suficit
Danska	2,7	3,3	5,7	5,7	5,7	7,1	7,7	6,9	smanjenje suficita
Portugal	-12,1	-10,4	10,1	-6,0	-1,9	1,5	0,1	0,5	smanjenje suficita
Luksemburg	7,7	7,4	6,8	6,2	6,1	5,7	5,5	5,2	smanjenje suficita
Grčka	-14,4	-12,4	-11,4	-10,0	-3,8	-2,0	2,1	0,0	smanjenje suficita
UK	-3,6	-3,0	-2,8	1,7	3,3	-4,5	-5,1	-4,3	smanjenje deficita
Poljska	-6,8	-4,1	-5,4	5,2	-3,7	-1,3	-2,0	-0,5	smanjenje deficita
Francuska	-0,9	-0,8	-0,8	-1,0	-1,2	-0,8	-0,9	-0,1	smanjenje deficita
Latvija	-12,4	8,1	2,3	2,8	-3,3	-2,4	-2,0	-1,6	smanjenje deficita
Cipar	-15,6	-7,7	-10,7	-4,0	-5,6	-4,5	-4,6	-5,1	rast deficita
Rumunjska	-11,8	-4,8	-5,1	4,9	4,8	1,1	-0,5	-1,1	rast deficita
Slovačka	-6,4	-3,5	-4,7	-5,0	0,9	2,0	0,1	-1,1	suficit u deficit
Litva	-13,3	2,1	0,3	-3,9	-1,2	1,5	3,6	-2,3	suficit u deficit

Izvor: MMF (WEO travanj 2016.); obrada: HGK

Hrvatska je jedna od zemalja sa značajnom promjenom eksterne pozicije u razdoblju krize, od -8,8% BDP-a deficita u 2008. godini do 5,2% suficita BDP-a u 2015. godini. Ujedno je to i promjena pozicije u odnosu na ostale članice EU: 2008. je bila među 10 sadašnjih članica po visini deficita, a 2015. godine je među 10 članica s najvećim suficitom.

ČLANICE EU KOJE SU IMALE NAJVIŠE DEFICITE U 2008. GODINI I NJIHOVO STANJE U 2015. GODINI (% BDP)

	2008	2015
1. Bugarska	-22,0	2,1
2. Cipar	-15,6	-5,1
3. Grčka	-14,4	0,0
4. Litva	-13,3	-2,3
5. Latvija	-12,4	-1,6
6. Portugal	-12,1	0,5
7. Rumunjska	-11,8	-1,1
8. Španjolska	-9,3	1,4
9. HRVATSKA	-8,8	5,2
PROSJEČNO	-13,3	-0,1

Izvor: MMF (WEO travanj 2016.); obrada: HGK

Stanje suficita na tekućem računu bilance plaćanja neuobičajeno je za hrvatsku ekonomiju koja je bila ustrajna neto uvoznica prethodnih dvadesetak godina (suficit tekućeg računa platne bilance ostvaren je samo 1994. godine neposredno nakon uvođenja Stabilizacijskog programa). Hrvatska ekonomija, kao i sva neto uvozna gospodarstva, u krizi je reagirala eksternom prilagodbom kontrakcijom uvoznih kanala koji je rezultirao smanjenjem manjka (od 2009. do 2013. godine), a koji je u 2013. prešao u suficit.

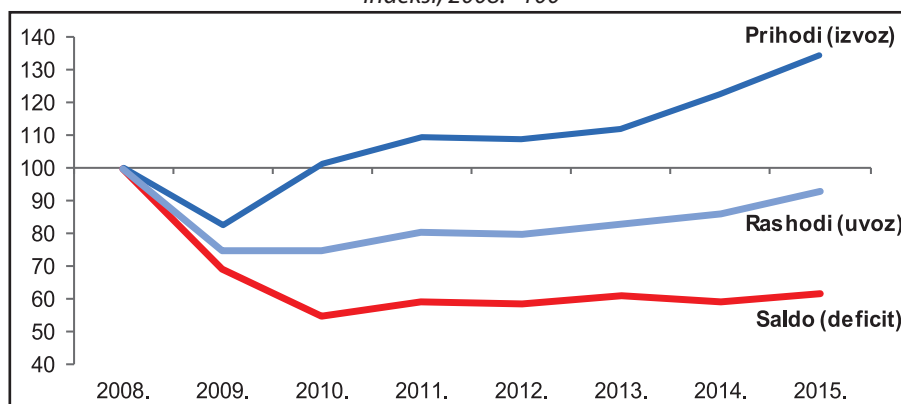
Dakle, 2015. godine ostvaren je suficit treću uzastopnu godinu, i to u rekordnom iznosu od 2,3 milijarde eura, čak 6,2 puta više nego prethodne godine. To je bila sinergija djelovanja rekordne turističke sezone, niskih cijena sirove nafte, rasta robnog izvoza zbog liberalizacije vanjske trgovine i oporavka brodogradnje, pojačane trgovine uvoznom robom zbog pristupanja Hrvatske EU, no i gubitaka banaka u stranom vlasništvu uslijed troškova prisilne konverzije kredita u švicarskim francima.

Potonje je zapravo imalo najsnažniji utjecaj rezultirajući drastičnom promjenom na podračunu primarnog dohotka, gdje je ostvaren povijesno niski deficit u iznosu od 297,3 milijuna eura, uslijed snažnog pada rashoda (-43%). Za usporedbu, na ovom podračunu je u posljednjih petnaest godina bilježen deficit na prosječnoj nominalnoj razini od nešto više od milijardu eura, što je, uz robni podračun, predstavljalo izvor neravnoteža na tekućem računu.

Suficit kao izvanredno stanje u hrvatskoj ekonomiji posljednjih godina

Rekordni suficit u 2015. godini

PODRAČUN ROBA: PRIHODI, RASHODI I SALDO (DEFICIT)
- indeksi, 2008.=100 -

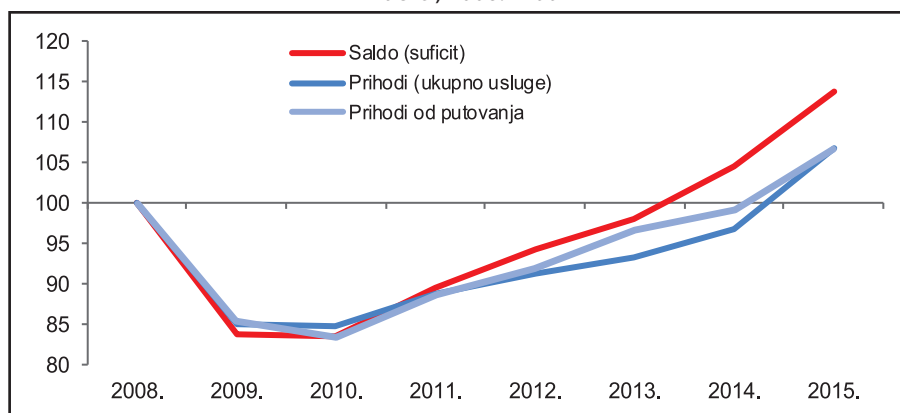

Izvor: HNB; obrada: HGK

Proširenje
neravnoteže na
robnoj podbilanci

Takvim razvojem odnosa, primarne neravnoteže ostale su koncentrirane na robnoj podbilanci, koje su se čak i proširile u odnosu na prethodnu godinu. Naime, iako je robni izvoz nastavio rasti, i to najvećom godišnjom stopom (9,9%) unatrag pet godina, snažno je porasla i stopa rasta uvoza (7,8%), što je zbog apsolutnih razina značilo 29% veću vrijednost prirasta uvoza od prirasta izvoza. Uvoz je rastao na temelju pojačane trgovine uvoznom robom i blagog oporavka domaće potražnje, a ograničio ga je pad cijena nafte. Stoga se može pretpostaviti njegov znatno brži rast odnosno znatno brži rast robnog deficita u slučaju izostanka vanjskih impulsa u vezi s niskim cijenama nafte na svjetskom tržištu. Naime, rast robnog izvoza ograničen je uskom izvoznom bazom i trenutno se možda kreće oko svojih maksimalnih razina, dok uvoz ima širu perspektivu rasta koja je u vezi s oporavkom domaće potražnje. Stoga u srednjoročnom razdoblju, bez značajnijih pomaka u konkurentnosti koji su u vezi sa sveobuhvatnim strukturnim reformama, može se očekivati rast neravnoteže na robnom podračunu koja će vršiti pritisak na ravnotežu cijeloga tekućeg računa.

PODRAČUN USLUGA: PRIHODI I SALDO (SUFICIT)
- indeksi, 2008.=100 -

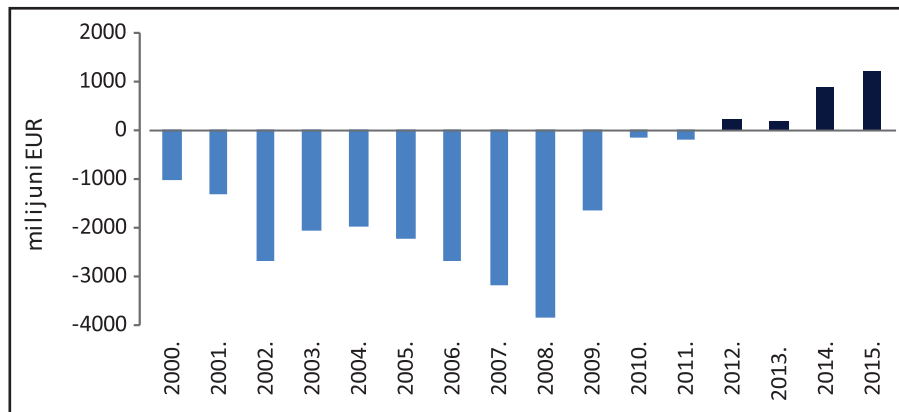

Izvor: HNB; obrada: HGK

Od 2012. suficit s
podbilance usluga
u potpunosti
pokriva robni
deficit

Deficitarnom robnom podračunu parirao je uvijek suficitarni uslužni podračun koji od 2012. godine u potpunosti „pokriva“ vrijednost deficita na podbilanci roba. Pritom je promijenjen i odnos prihoda od roba i prihoda od usluga. Naime, prihod od usluga uvijek je bio viši od prihoda koji se ostvarivao pri izvozu roba. Tako je od 2000. do 2008. godine vrijednost prihoda od usluga bila u prosjeku 44% viša od vrijednosti prihoda koja se ostvarivala izvozom roba. Nakon 2008. godine su se odnosi počeli mijenjati te je 2015. godine izvozom usluga ostvareno samo 4% više prihoda nego izvozom roba. To je rezultanta sporog rasta prihoda od usluga i snažnijeg rasta izvoza roba u posljednjim godinama. Tako je u 2015. godini roba izvezeno u vrijednosti od 10,7 milijardi eura, a usluga tek 530 milijuna eura više. Za usporedbu, 2008. godine je ta razlika iznosila 2,3 milijarde eura.

ROBE I USLUGE - SALDO

Izvor: HNB; obrada: HGK

„Problem“ je što je uslužni podračun zapravo temeljen samo na jednoj djelatnosti – turizmu. S rekordnim razinama fizičkih pokazatelja (dolasci i noćenja) i njihovim dinamičnijim rastom, u 2015. godini je ostvarena i rekordna razina i dinamičniji rast deviznog prihoda od ove djelatnosti na temelju oporavka našega najvažnijeg emitivnog tržišta, zemalja EU (više od 80% deviznog prihoda stvaraju turisti iz ovog područja). Ostvarenim rekordnim nominalnim deviznim prihodom od turizma na razini od 7,96 milijardi eura napokon je preskočena dosad rekordna razina iz 2008. godine (i to za 6,7%).

Devizni prihodi od turizma veći nego 2008.

- ❖ rekordni suficit na tekućem računu, 5,2% BDP-a
- ❖ načajan utjecaj gubitaka banaka u stranom vlasništvu
- ❖ rast deficita na robnom podračunu

INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA (FDI)

Najniži FDI od
1995. godine

Prodaja TDR-a

Učinak konverzije
CHF kredita

Nakon iscrpljenja atraktivnih, velikih privatizacijskih projekata (INA, Pliva, velike banke...), u okolnostima rasta rizika tijekom gospodarske krize i loše poslovne klime, strani su ulagači bili vrlo suzdržani prema Hrvatskoj. Tako su posljednjih godina inozemna izravna ulaganja bila vrlo skromna, a u 2015. godini je na toj osnovi priteklo tek 127,8 milijuna eura, što je, gledajući razinu apsolutne vrijednosti, najniže od 1995. godine.

To predstavlja značajan pad od čak 91% u odnosu na prethodnu godinu, unatoč realizaciji prodaje vlasničkih udjela u Tvornici duhana Rovinj (TDR) u vlasništvu Adris grupe multinacionalnoj kompaniji British American Tobacco (BAT), uslijed čega su sama vlasnička ulaganja ostvarena na solidnoj razini od 1,9 milijardi eura. Međutim, to je u velikoj mjeri neutralizirano knjiženjem evidentiranih gubitaka banaka uzrokovanih konverzijom kredita u švicarskim francima. Tako je u djelatnosti financijskog posredovanja zabilježena negativna vrijednost od 592,9 milijuna eura, djelatnost u koju je dosad uloženo najviše, 22,7% vrijednosti svih ulaganja.

INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA U RH

Djelatnost	2015	Ukupno 1993.-2015. mil. EUR	Udio (%)
Financijsko posredovanje, osim osiguravajućih i mirovinskih fondova	-592,9	6.722,6	22,7
Ostale poslovne djelatnosti	-48,6	3.247,5	11,0
Trgovine na veliko i posredovanje u trgovini	102,9	2.649,7	9,0
Poslovanje nekretninama	-108,6	2.208,7	7,5
Pošta i telekomunikacije	4,9	1.856,7	6,3
Trgovina na malo, popravak predmeta za kućanstvo	108,4	1.797,6	6,1
Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	-218,0	1.394,1	4,7
Proizvodnja koksa, naftnih derivata i nuklearnog goriva	-74,2	1.304,8	4,4
Vlasnička ulaganja u nekretnine	124,8	1.165,2	3,9
Sveukupno	127,8	29.557,2	100,00

Izvor: HNB; obrada: HGK

U posljednje 22
godine FDI 29,6
milijardi eura

Od 1997.
godine ukupna
reinvestirana dobit
4,3 milijarde eura

U Češkoj,
Hrvatskoj i Estoniji
najlošija kretanja
u 2015. godini

Ovim vidom ulaganja, u Hrvatsku je u posljednje 22 godine ušlo nominalno 29,6 milijardi eura, što bi prosječno bilo 1,3 milijarde eura po godini. Pritom su kružna ulaganja (round tripping – koja u načelu predstavljaju samo zabilješku prolaza kapitala kroz zemlju i realizirana su u 2008., 2009., 2010. i 2014. godini) iznosila 2,4 milijarde eura. Kada se oduzme vrijednost kružnih ulaganja, kumulativna vrijednost stranih ulaganja u posljednjih sedam godina iznosila je 7,7 milijardi eura, što je, u usporedbi s prethodnim sedmogodišnjim razdobljem, upola manje. Kada se promatra vrijednost reinvestirane dobiti, relacije su još lošije. Naime, u posljednjih sedam godina je reinvestirano samo 612 milijuna eura, a u prethodnih sedam godina daleko više, čak 3,3 milijarde eura. U tim je godinama ujedno i koncentrirana ukupna vrijednost reinvestirane dobiti: naime, od 1997. godine (otkad postoji ova vrsta podataka) nadalje, reinvestirano je ukupno 4,3 milijarde eura.

Kada se uspoređujemo sa zemljama sličnih ekonomskih značajki (Rumunjska, Bugarska, Poljska, Litva, Latvija, Mađarska, Estonija, Slovačka, Češka i Slovenija), vidljivo je da su u 2015. godini u većini njih izravna ulaganja bila niža nego prethodne godine te je i ukupna vrijednost ulaganja (oko 23 milijarde eura) bila manja oko 35%. Tome je najviše doprinio značajan pad vrijednosti FDI u

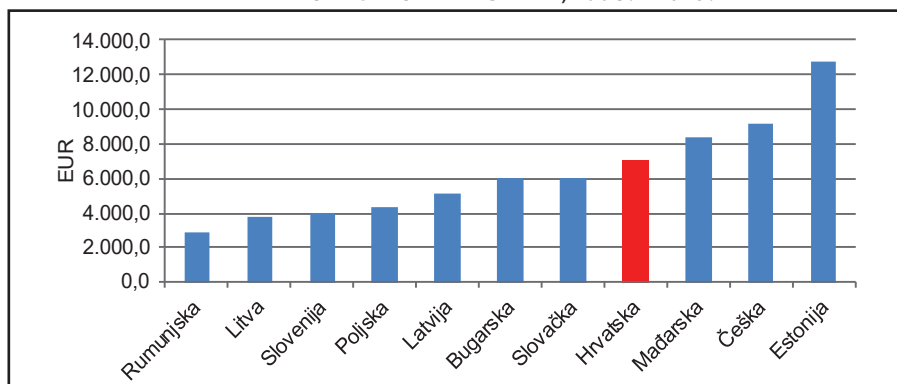
Poljskoj koja zbog svoje veličine akumulira i najviše vrijednosti (za 7,2 milijarde eura). S druge strane, najveća vrijednost ulaganja u 2015. godini je registrirana u Mađarskoj (6,3 milijarde eura), a najveći relativni porast u odnosu na prethodnu godinu u Slovačkoj. S druge strane, najveći relativni pad zabilježen je u Češkoj i Hrvatskoj, uz Estoniju gdje je vrijednost ostvarenih FDI ulaganja bila negativna.

Iako su posljednje godine bile loše za Hrvatsku, kumulirana vrijednost FDI u posljednje 22 godine stavlja Hrvatsku na dobru poziciju. Naime, iako Poljska među promatranim zemljama ima najveću apsolutnu akumulaciju FDI ulaganja, kada se uzme u obzir njena veličina i vrijednost se izrazi po glavi stanovnika, rezultat je lošiji nego u Hrvatskoj. Štoviše, Hrvatska je s izravnim ulaganjima od oko 7 tisuća eura per capita bolja od Slovačke, Slovenije, Poljske, Rumunjske, Bugarske, Litve ili Latvije. No, problem hrvatskog FDI-a strukturne je prirode, s koncentracijom u brownfield ulaganjima (primarno preuzimanja) te koncentracijom u ulaganjima u tzv. non-tradable sektore. Tako je čak oko trećine ulaganja koncentrirano u djelatnosti financijskog posredovanja i u trgovini. Od industrijskih djelatnosti najviše je ulaganja u djelatnosti proizvodnje koksa i naftnih derivata (preuzimanje INA d. d.) te proizvodnje kemikalija i kemijskih proizvoda (preuzimanje Plive d. d.).

*Kumulativna
vrijednost
ulaganja per
capita oko 7 tisuća
eura*

*Nepovoljna
struktura ulaganja*

IZRAVNA ULAGANJA PER CAPITA, 1993. - 2015.

Izvor: HNB, DZS; obrada: HGK

Šira, globalna slika izravnih ulaganja, u 2015. je godini bila bolja nego prethodne godine: prema prvim podacima UNCTAD-a vrijednosti FDI u svijetu je u 2015. godini dosegla 1,4 trilijuna dolara, a rast je bio oslonjen na onaj u zemljama u razvoju (gdje se bilježe povijesno visoka ulaganja), dok je kod razvijenih i tranzicijskih zemalja ostvaren pad. Daljnji se rast očekuje i u sljedećim godinama.

*Lagani oporavak
FDI na globalnoj
razini*

Table I.1. Growth rates of global GDP, GFCF, trade, employment and FDI, 2008–2016 (Per cent)									
Variable	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
GDP	1.5	-2.0	4.1	2.9	2.4	2.5	2.6	2.8	3.1
Trade	3.0	-10.6	12.6	6.8	2.8	3.5	3.4	3.7	4.7
GFCF	3.0	-3.5	5.7	5.5	3.9	3.2	2.9	3.0	4.7
Employment	1.2	1.1	1.2	1.4	1.4	1.4	1.3	1.3	1.2
FDI	-20.4	-20.4	11.9	17.7	-10.3	4.6	-16.3	11.4	8.4
Memorandum									
FDI value (in \$ trillions)	1.49	1.19	1.33	1.56	1.40	1.47	1.23	1.37	1.48

Source: UNCTAD, FDI/MNE database for FDI in 2008–2014; United Nations (2015) for GDP; IMF (2015) for GFCF and trade; ILO for employment; and UNCTAD estimates for FDI in 2015–2016.

* Projections.

Izvor: UNCTAD, FDI/MNE

- ❖ najniža vrijednost od 1995. godine
- ❖ 91% manje nego 2014. godine
- ❖ u posljednjih sedam godina 53% manje FDI nego u prethodnom sedmogodišnjem razdoblju

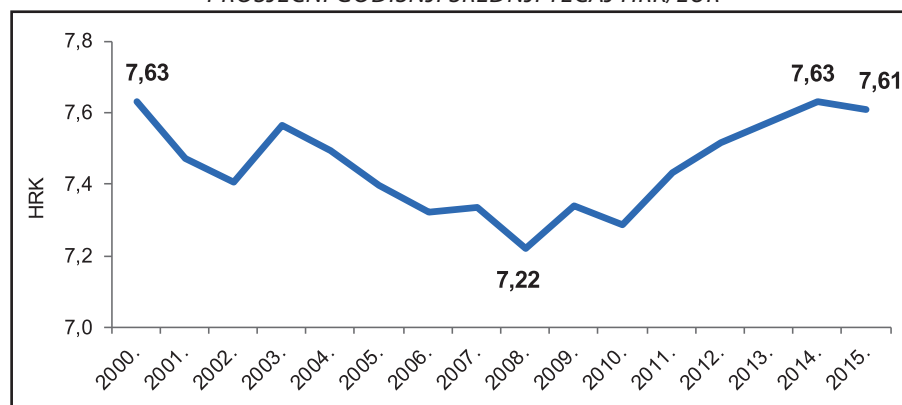
TEČAJ I MEĐUVALUTARNI ODNOSI

*I u 2015. stabilan
tečaj kune*

*Nakon četiri
uzastopne godine
deprecijacije,
kuna prema euru
aprecirala 0,3%*

Kada se govori o tečaju kune, ustvari se govori o kretanju njezine vrijednosti prema zajedničkoj valuti eurozone, odnosno euru. Stoga se može reći da je tečaj kune i u 2015. godini bio stabilan, pri čemu je nakon četiri uzastopne godine deprecijacije kune ponovo zabilježeno tek njezino blago jačanje. Prosječni godišnji tečaj kune je u odnosu na prethodnu godinu povećan za 0,3%, što nije imalo većeg utjecaja na njegovu višegodišnju usporedbu. Naime, zahvaljujući deprecijaciji od 5,6% u razdoblju između 2008. i 2014. godine, prvenstveno potaknutoj smanjenim priljevom deviza iz svih izvora, vrijednost kune je u 2014. godini pala na razinu iz 2000. godine. U razdoblju između 2000. i 2008. godine, kuna je uglavnom jačala. Sama 2015. godina obilježena je visokom kunskom likvidnošću, povećanim deviznim priljevom od turizma i suficitom na tekućem računu platne bilance koji podrazumjeva da su tekući priljevi bili veći od odljeva. Kretanje tečaja otkriva da su ponuda i potražnja za devizama uglavnom bile uravnotežene, dok su povremene neravnoteže tek kratkoročno utjecale na oscilacije tečaja. Pored sezonski uobičajenoga povećanog deviznog priljeva tijekom turističke sezone, jedna od izraženijih neravnoteža zabilježena je tijekom rujna, kada su očekivanja učinaka konverzije kredita u švicarskim francima u eure dovela do povećane potražnje za tom valutom. Kao čimbenik stabilnosti tečaja, može se navesti i lagani gospodarski oporavak jer je neizvjesnost prisutna u kriznom razdoblju također utjecala na povećanu potražnju za stranom valutom.

PROSJEČNI GODIŠNJI SREDNJI TEČAJ HRK/EUR

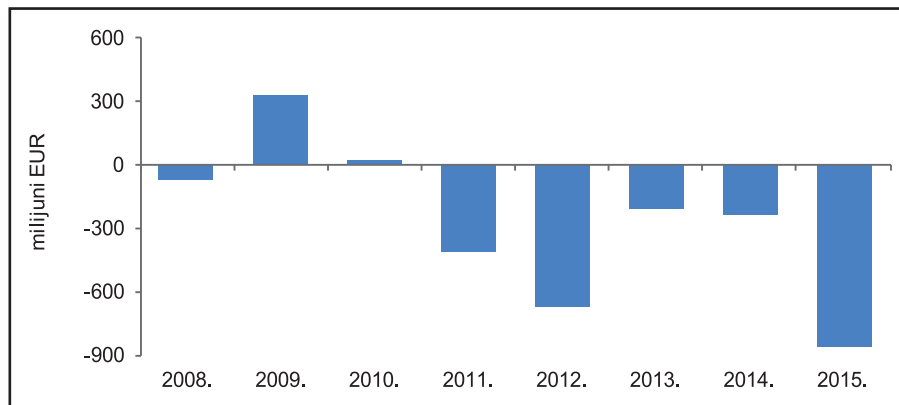

Izvor: HNB; obrada: HGK

*Snažnija aktivnost
HNB-a s ciljem
osigaranja
stabilnosti tečaja*

Tečaj je bio stabilan i kada se promatra njegovo kretanje tijekom godine, točnije najveće odstupanje od godišnjeg prosjeka iznosilo je samo 1,5%. Po takvom kretanju tečaj nije bitno odstupao od prethodnoga petogodišnjeg razdoblja u kojem je najviše zabilježeno odstupanje iznosilo 1,9%, ali su u pojedinim godinama, poput 2014. odstupanja bila i znatno manja. Pritom je aktivnost HNB-a promatrana kroz intervencije na deviznom tržištu bila nešto izraženija nego u prethodnim godinama. Naime, provedene su tri devizne intervencije, dvije u siječnju i veljači, a jedna u rujnu, s ciljem sprečavanja izraženijeg slabljenja kune, pri čemu je i iznos deviza prodanih poslovnim bankama od 867,2 milijuna eura bio najveći u posljednjih pet godina. Drugim riječima HNB je dala značajniji doprinos stabilnosti tečaja, a ujedno i ostvarenom blagom jačanju kune.

NETO OTKUP DEVIZA KROZ DEVIZNE INTERVENCIJE HNB-a

Izvor: HNB; obrada: HGK

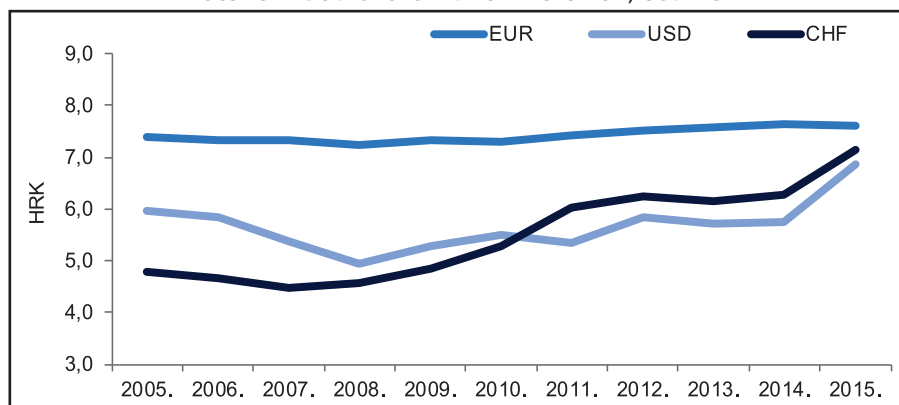
Kretanje tečaja u prošloj godini bilo je puno zanimljivije s aspekta jačanja američkog dolara i švicarskog franka prema euru, a time i prema kuni. Prosječna vrijednost dolara prema euru je prema tečajnoj listi ECB-a u 2015. godini povećana za 19,7%, a švicarskog franka za 13,7%. Jačanje američkog dolara prvenstveno je potaknuto boljim stanjem gospodarstva SAD-a od onog u eurozoni što je dovelo do različitih smjerova u monetarnim politikama ECB-a i FED-a. Tako je ECB tijekom godine povećavao ekspanzivnost svoje monetarne politike i provodio program kvantitativnog popuštanja, dok je FED sa svojim QE3 programom završio krajem 2014. godine. Također, FED je gotovo cijele godine najavljivao podizanje referentnih kamatnih stopa, do čega je došlo tek sredinom prosinca. Prosječna vrijednost dolara prema kuni povećana je na godišnjoj razini za 19,4%, dok je razlika u tečaju dolara na kraju i na početku godine iznosila 11,0%. Najviša vrijednost dolara od 7,2583 kune ostvarena je sredinom ožujka kada je dolar ojačao na 0,95 eura, drugu najvišu vrijednost u prošloj godini (najviša je ostvarena sredinom travnja, ali je tada već započeo sezonski pad vrijednosti tečaja eura prema kuni). Dugoročno gledano, tako visoka vrijednost dolara posljednji je puta zabilježena u prvom dijelu 2003. godine.

Godina je znatno više obilježena jačanjem američkog dolara i švicarskog franka

Prosječni godišnji tečaj dolara povećan za 19,4%

Najviši tečaj dolara od 2003. godine

PROSJEČNI GODIŠNJI SREDNJI TEČAJ EUR, USD i CHF

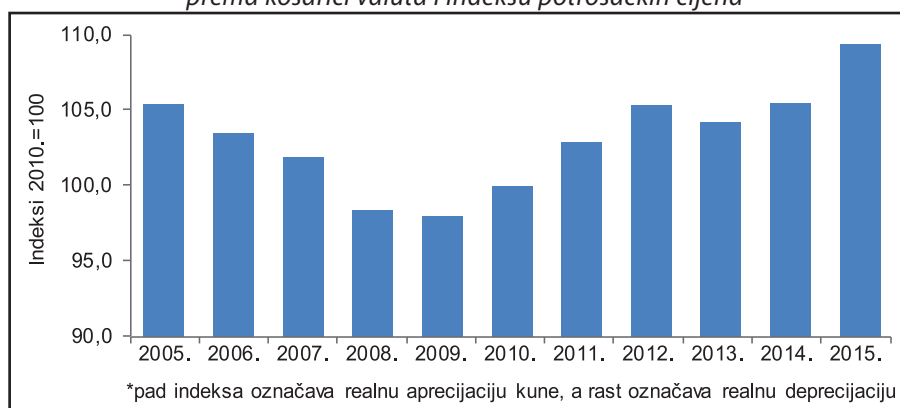
Izvor: HNB; obrada: HGK

Nagli rast vrijednosti švicarskog franka, do kojeg je došlo u siječnju, izazvan je iznenadnom odlukom Švicarske narodne banke da više neće ograničavati najvišu vrijednost franka na 1,2 franaka za euro. Takvu odluku potaknula je velika potražnja za švicarskom valutom u znatnoj mjeri potaknuta krizom u Grčkoj i Rusiji, odnosno bijegom kapitala iz tih zemalja, te očekivanjima o smjeru monetarne politike ECB-a. Globalno tržište valuta naglo je reagiralo, pa

Franak je naglo ojačao zbog odluke Švicarske narodne banke da više neće ograničavati rast vrijednosti franka

je franak prema euru u kratkom roku ojačao za gotovo 30%. Nakon početnog šoka, vrijednost franka je počela lagano opadati tako da je uz relativno male oscilacije u narednim mjesecima franak na kraju godine vrijedio 10,8% više nego na njezinom početku, dok je prosječna vrijednost franka u odnosu na 2014. godinu povećana za 13,6%. Najviša vrijednost koju je franak dostigao bila je 1,02 eura ili 7,8589 kuna, što je bila njegova najviša vrijednost prema kuni od početka 1999. godine. Premda švicarski franak u platnom prometu Hrvatske s inozemstvom sudjeluje tek s malim udjelom, navedeno jačanje franka izazvalo je snažne reakcije zbog visokog udjela kredita stanovništvu denominiranih u toj valuti.

INDEKSI REALNIH EFEKTIVNIH TEČAJEVA KUNE
- prema košarici valuta i indeksu potrošačkih cijena -

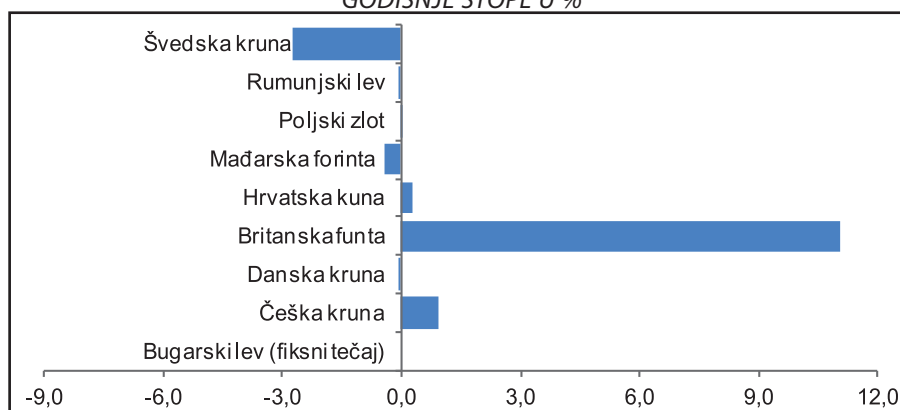

Izvor: HNB; obrada: HGK

Upravo zbog jačanja dolara i franka zabilježena je najveća realna aprecijacija kune prema košarici valuta u posljednjih deset godina

Prvenstveno pod utjecajem znatnog povećanja tečaja američkog dolara, u 2015. godini je zabilježena najveća realna deprecijacija kune prema košarici valuta u posljednjih deset godina. Na godišnjoj razini je iznosila 3,7%, dok je prije toga najveća realna deprecijacija zabilježena u 2011. godini. Zbog navedene nominalne deprecijacije u kriznom razdoblju i promjena u razini potrošačkih cijena, kuna je u 2015. godini prema košarici valuta realno vrijedila 11,1% manje nego u 2008. godini. Takvo je kretanje tečaja utjecalo na realno povećanje konkurentnosti hrvatskih proizvoda i usluga te je smanjilo kupovnu snagu domaće valute u inozemstvu, odnosno poskupilo uvoz. Međutim, kretanje tečaja je samo jedan od čimbenika koji utječu na ukupnu robnu razmjenu pa je u 2015. godini unatoč znatnom porastu izvoza došlo do blagog povećanja robnog deficita.

PROMJENE TEČAJA ČLANICA EUROPSKE UNIJE IZVAN EURO ZONE U 2015. GODINI, GODIŠNJE STOPE U %

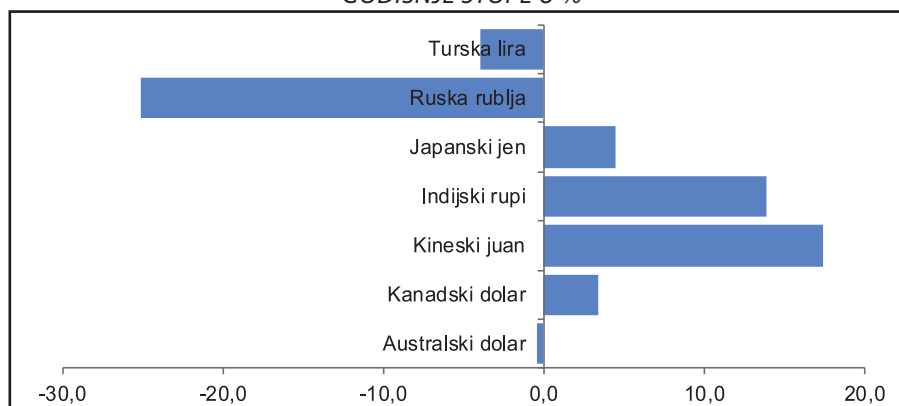

Izvor: HNB; obrada: HGK

S obzirom na to da se kretanje tečajeva članica EU izvan eurozone znatno razlikovalo, može se samo zaključiti da je Hrvatska bila među članicama čiji je tečaj prema euru u 2015. tek neznatno korigiran. Najveća promjena zabilježena je kod britanske funte koja je prema euru ojačala za čak 10,0%. Gospodarstvo Ujedinjenoga Kraljevstva, drugo po veličini u Europskoj Uniji, ostvarilo je značajan rast od 2,3%, najveći među gospodarski najjačim članicama, te je zbog znatne izvozne orijentiranosti prema SAD-u i neopterećenosti problemima eurozone s naglaskom na zbivanja oko Grčke, funta nastavila jačati. Pad vrijednosti nekih od valuta istodobno je potpomognut ekspanzivnim monetarnim politikama centralnih banaka, točnije centralne banke Danske, Mađarske, Poljske, Rumunjske i Švedske snizile su u prošloj godini svoje referentne kamatne stope, čime su pratile monetarnu politiku ECB-a.

Među članicama EU izvan eurozone najviše je prema euru povećana vrijednost britanske funte

PROMJENE TEČAJA NEKIH OD SVJETSKIH VALUTA PREMA EURU U 2015. GODINI, GODIŠNJE STOPE U %

Izvor: HNB; obrada: HGK

Premda je udio ostalih valuta u platnom prometu Hrvatske s inozemstvom nizak, može se napomenuti da je zbog kretanja tečaja eura prema tim valutama pretežno uzrokovanog padom vrijednosti eura prema dolaru došlo i do slabljenja kune prema tim valutama. Među važnijim svjetskim valutama u toj su se skupini našle japanska, kineska i npr. indijska valuta. Vrijednost eura povećana je tek prema nekolicini valuta, pri čemu se isticao rast prema ruskoj rublji do kojeg je došlo zbog sankcija uvedenih uslijed Ukrajinsko-Ruskog sukoba i utjecaja pada cijene sirove nafte na rusko gospodarstvo).

- ❖ kuna prema euru u 2015. ojačala za 0,3%
- ❖ prosječna vrijednost kune prema euru u 2015. 5,3% manja nego u 2008.
- ❖ zbog pada vrijednosti eura prema dolaru kuna oslabjela prema znatnom broju svjetskih valuta
- ❖ 2015. je ipak najviše obilježena naglim rastom vrijednosti švicarskog franka i utjecajem promjena vrijednosti te valute na stanje kredita i otplata

*Ekspanzivna
monetarna politika
pogodovala rastu
cijena dionica*

*Bolji rezultati
ostvareni na
europskom u
odnosu na američko
tržište*

*Vrijednost trgovine
dionicama u svijetu
porasla za 41%, a
broj transakcija za
55%*

TRŽIŠTE KAPITALA

Kretanja na svjetskim tržištima kapitala u 2015. godini bila su prilično razočaravajuća unatoč nastavku gospodarskog oporavka razvijenih zemalja, padu cijena nafte, energenata i metala na svjetskom tržištu te vođenju i dalje ekspanzivne monetarne politike. Kreiranje obilja novca, nešto izraženije u SAD-u, nego u Europskoj uniji, zadržavalo je kamatne stope na povijesno niskim razinama, što predstavlja izrazito povoljno okruženje za rast cijena dionica. Istodobno, razlike u monetarnim politikama između SAD-a i Europe rezultirale su jačanjem dolara i slabljenjem eura, što je povećalo izvoznu konkurentnost europskih tvrtki. Stoga su se, u načelu, cijene dionica na europskim tržištima kretale na nešto povoljnijim razinama nego na američkom tržištu, što nije česta pojava. U takvim su okolnostima burzovni indeksi do kolovoza bilježili znatan rast da bi, nakon toga do listopada, na tržištu prevladao oprez investitora potaknut strahom od moguće materijalizacije dijela rizika, posebno onih povezanih s usporavanjem gospodarskog rasta u Kini, problemima zemalja izvoznica nafte, geo-političkim napetostima te procjenom učinaka očekivanog dizanja kamatnih stopa FED-a. Krajem godine rizici su privremeno ublaženi pa je zabilježen ponovni rast cijena dionica, ali većinom nedostatan da cijene podigne iznad razine iz prethodne godine. Stoga je 2015. godinu na dioničkom tržištu obilježila visoka volatilnost cijena i pojačan oprez investitora zbog straha da se bliži kraj razdoblja tzv. bikova tržišta.

KRETANJE BURZOVNOG INDEKSA

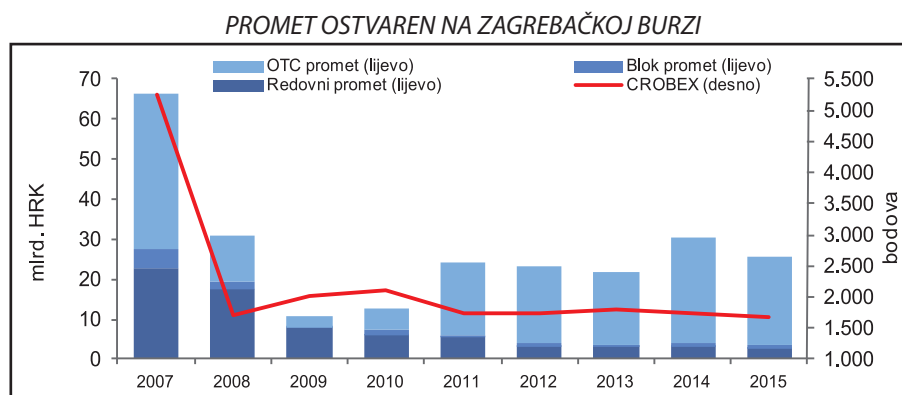
Burzovni indeks	Zaključna vrijednost 31.12.2014.	Promjena u odnosu na prethodnu godinu (%)	Zaključna vrijednost 31.12.2015.	Promjena u odnosu na prethodnu godinu (%)
Dow Jones	17.823,07	7,5	17.425,03	-2,2
S&P 500	2.068,90	12,0	2.043,94	-1,2
Nasdaq	4.736,05	13,4	5.007,41	5,7
FTSE 100	6.566,09	-2,7	6.242,32	-4,9
CAC 40	4.272,75	-0,5	4.637,06	8,5
DAX	9.805,55	2,7	10.743,01	9,6
Nikkei 225	17.450,77	7,1	19.033,71	9,1
Belex 15	667,02	19,5	644,10	-3,4
SASX 10	714,78	-4,1	699,04	-2,2
SBI-TOP	784,12	19,6	696,15	-11,2
MBI10	1.844,20	6,1	1.833,26	-0,6
CROBEX	1.745,44	-2,7	1.689,63	-3,2

Izvor: Bloomberg; obrada: HGK

Prema podacima Europske federacije burzi (World Federation of Exchanges), u 2015. godini globalno je pojačana aktivnost na burzama, prvenstveno zahvaljujući kretanjima na tržištima Kine i Indije. Ukupna vrijednost trgovine dionicama porasla je za 41% u odnosu na prethodnu godinu na razinu od 114 bilijuna USD. Istodobno je broj transakcija porastao za 55%, ali je pri padu cijena dionica globalna tržišna kapitalizacija smanjena za 1,3%. Vrijednost burzovnih indeksa kretala se različito po zemljama i regijama, a ekstremne su vrijednosti zabilježene, s jedne strane, na burzi na Jamaici čiji je indeks porastao za 97% te, s druge strane, na burzi u Ukrajini čiji je indeks u godinu dana izgubio 56% svoje vrijednosti. U relativno nepovoljnoj godini za investitore, lošiju su izvedbu imali američki burzovni indeksi, nešto bolju europski, dok je snažniji rast cijena zabilježen na japanskom tržištu. Tako je pod pritiskom pada dionica energetske i rudarske sektora značajan pad vrijednosti u 2015. godini zabilježio londonski indeks FTSE100 (-4,9%), a u padu ga slijedi američki Dow Jones indeks (-2,2%) kojem je

to bila najgora godina od 2008. S druge strane, porasli su Nasdaq (za 5,7%), pariški CAC40 (za 8,5%), japanski Nikkei225 (za 9,1%) te frankfurtski DAX (za 9,6%).

Na susjednim regionalnim tržištima, u 2015. godini zabilježen je pad vrijednosti indeksa, u čemu je prednjačio ljubljanski SBI-TOP (-11,2%), a slijede ga beogradski BELEX15 (-3,4%), sarajevski SASX10 (-2,2%) i makedonski MBI10 (-0,6%). Među nama sličnim europskim zemljama, rast indeksa zabilježen je u Mađarskoj i Češkoj, dok su vodeći indeksi na burzama u Rumunjskoj, Poljskoj i Bugarskoj zabilježili pad između 1,1% i 11,7%.

Izvor: Zagrebačka burza; obrada: HGK

Domaće tržište kapitala ni u 2015. godini nije pokazivalo znakove oporavka unatoč naznakama izlaska gospodarstva iz recesije. Pod utjecajem kolebljivih kretanja na svjetskim tržištima i pojačanoj neizvjesnosti na domaćem tržištu uobičajenoj za izbornu godinu, svi bitniji pokazatelji na Zagrebačkoj burzi zabilježili su negativne predznake. Ukupni je promet (promet unutar knjige ponuda i blok promet) u odnosu na prethodnu godinu smanjen za 9,3 %, pri čemu su smanjeni promet dionica za 11,5 %, promet obveznicama za 20,7 % te promet strukturiranim proizvodima za 17,2%, dok je blok promet povećan za 5,2 %. Riječ je o izrazito niskim ostvarenjima, pa je tako ukupan promet ostvaren u 2015. godini u iznosu od 3,5 milijardi kuna bio najniži od 2003. godine, pri čemu je i iznos prometa dionicama (2,4 milijarde kuna) bio najniži u posljednjih dvanaest godina. Slična je situacija i s indeksima Zagrebačke burze. Kraj 2015. godine Crobex je dočeka s vrijednošću od 1.689,63 boda, što je 3,2% manje nego na kraju 2014. godine. Tijekom godine, vrijednost Crobexa kretala se između 1.647,67 bodova koliko je imao 22. prosinca i maksimuma od 1.817,70 bodova koliko je zabilježeno 7. kolovoza. Uz Crobex je i vrijednost indeksa najlikvidnijih dionica (Crobex10) smanjena za 1,8 %. Unutar sektorskih indeksa snažan pad zabilježio je CROBEXtransport (za 29,5%), a pali su i CROBEXkonstrukt (za 3,8%) te CROBEXnutris (za 2,9%). Za razliku od negativnih kretanja cijena dionica u prometnom, građevinskom i prehrambenom sektoru, porasle su cijene dionica industrijskih (CROBEXindustrija za 6,0%) i posebno turističkih tvrtki čiji je indeks CROBEXturist porastao za visokih 23,7%. Očito je da je kontinuitet višegodišnjih dobrih rezultata u turizmu uz rekordne rezultate u 2015. godini podigao interes investitora za taj sektor rezultirajući rastom cijena dionica koji je bio među najvišima ostvarenim na svjetskim burzama.

Nizak promet i niska likvidnost već su dulji niz godina glavna obilježja domaćeg tržišta kapitala. Stoga se i trgovina koncentrira na uzak broj likvidnijih dionica pa je tako u 2015. godini 46,2% ukupnoga dioničkog prometa ostvareno u trgovanju sa samo pet dionica, dok je promet prvih deset dionica činio 61,2% ukupnoga dioničkog prometa. U 61% trgovačkih dana na burzi, ostvarivan je dnevni redovan promet niži od deset milijun kuna, a samo je triput u godini dnevni promet premašio iznos od 30 milijuna kuna.

Spor izlazak iz krize i izborna godina rezultirali skromnim kretanjima na Zagrebačkoj burzi

Ukupan promet najniži od 2003. godine

Izuzetno dobri rezultati zabilježeni kod dionica iz turističkog sektora

DIONICE S NAJVEĆIM PROMETOM U 2015. GODINI

	Promet (mil. HRK)	Udio (%)
HT d.d.	351,6	14,7
Adris grupa d.d. (povlaštena)	310,3	13,0
Valamar Riviera d.d.	210,6	8,4
Podravka d.d.	134,1	5,6
Adris grupa d.d. (redovna)	108,5	4,5
Atlantic grupa d.d.	93,5	3,9
Ledo d.d.	79,9	3,3
Ericsson Nikola Tesla d.d.	79,4	3,3
SN holding d.d.	57,6	2,4
Jamnica d.d.	47,9	2,0
Ostali	928,3	38,8
Ukupno	2.392,8	100,0

Izvor: Zagrebačka burza; obrada: HGK

Naznake pozitivnijih kretanja na primarnom tržištu uz poboljšanje i integriranje tržišne infrastrukture

Oporavak tržišta kapitala ovisi o gospodarskom oporavku i pritom o dinamici i načinu provedbe zacrtanih reformi

U 2015. godini na Zagrebačkoj su se burzi osjetile i naznake pozitivnih pomaka, posebno na primarnom tržištu, povećanjem vrijednosti dokapitalizacija te posebno uvrštenjem dionica Tankerske Next Generation na Službeno tržište, što je bilo prvo novo uvrštavanje dionica prikupljenih inicijalnom javnom ponudom (IPO) od 2008. godine. To daje nadu za početak afirmacije tržišta kapitala kao mogućeg mjesta financiranja razvoja tvrtki.

Uz to, Zagrebačka je burza poduzela značajne aktivnosti s ciljem daljnjeg razvoja tržišta kapitala i unaprjeđenja kvaliteta usluga. Tako je ostvarena akvizicija Ljubljanske burze i povezano s tim uspješna dokapitalizacija burze u čiju je vlasničku strukturu ušao EBRD. Finaliziran je i projekt regionalne trgovinske integracije između Zagrebačke, Bugarske i Makedonske burze (SEE Link) s otvorenom mogućnošću daljnjega regionalnog širenja. Time su poboljšane pretpostavke mogućeg razvoja tržišta kapitala u budućnosti. U dominantno bankocentričnom sustavu, potreba razvoja financiranja tvrtki putem tržišta kapitala postaje sve važnija i jedan je od preduvjeta uspješnog razvoja malih i srednjih tvrtki koje dominiraju našom gospodarskom strukturom. Potreba razvoja tržišta kapitala i značaj unapređenja njegove uloge prepoznati su i na razini Europske unije u kojoj se provodi projekt integracije i regulacije tržišta te na razini EBRD-a koji sustavno pomaže razvoj tržišta kapitala u tranzicijskim zemljama. Stoga će oporavak i daljnji razvoj tržišta kapitala u Hrvatskoj prvenstveno ovisiti o dinamici gospodarskog rasta i brzini izlaska zemlje iz recesije te o potezima i mjerama države koji bi mogli podupirati afirmaciju domaćeg tržišta kapitala.

- ❖ svjetska tržišta kapitala bila su volatilna zbog rastućih rizika povezanih s usporavanjem rasta u Kini i zemljama u razvoju, kretanja cijena nafte i sirovina, geo-političkih tenzija te neizvjesnosti nastavka labave monetarne politike u SAD-u
- ❖ na Zagrebačkoj burzi nastavljeno je razdoblje niskog prometa i potisnutih cijena: ukupni promet smanjen za 9,3% u odnosu na prethodnu godinu uz pad Crobex-a za 3,2%
- ❖ ukupan promet na Zagrebačkoj burzi bio je najniži u posljednjih 12 godina
- ❖ indeksi su pali i na susjednim regionalnim tržištima, pri čemu na beogradskoj i ljubljanskoj burzi snažnije nego na Zagrebačkoj
- ❖ pozitivni su pomaci vidljivi u reafirmaciji inicijalnih javnih ponuda, akviziciji ljubljanske burze te u oblikovanju regionalne trgovinske integracije

MONETARNA KRETANJA

Monetarne politike većeg dijela modernih ekonomija su i 2015. godine bile ekspanzivne te fokusirane na kretanja cijena koje su bile na rubu deflacije. Tako je velik broj središnjih banaka snižavao ključne kamatne stope do povijesnih minimuma, a neke su uvele i negativne kamatne stope na depozite (primjerice Europska središnja banka).

ECB je uz konvencionalne mjere, koje je ocijenila nedostatnima, 2015. godine počela provoditi i politiku visokih monetarnih stimulansa nekonvencionalnim kanalima (tzv. Quantitative Easing – QE - kupnja financijske imovine od komercijalnih banaka i institucija kako bi im se podigla cijena i spustio prinos te ujedno podigla monetarna baza), godinu dana nakon što je Fed završio s ciklusom sličnih monetarnih stimulansa. Naime, Fed je ekstremne monetarne stimulanse provodio u razdoblju od pet godina, od 2009. do 2014. godine, tijekom kojih je povećana njegova bilanca za 3,5 bilijuna dolara. Krajem godine Fed je podigao ključne kamatne stope, prvi put nakon šest godina, čime je trebalo biti završeno razdoblje “jeftinog novca”.

Hrvatska narodna banka je, ostavši dosljedna svom cilju održanja relativne stabilnosti cijena kroz tečaj kao nominalno sidro, nastavila podupirati visoku likvidnost u sustavu te je uvela i nekoliko dodatnih mjera koje su, međutim, bile provocirane učincima konverzije kredita u švicarskim francima: počela je ponovno provoditi redovite repo aukcije, spuštene su kamatne stope – stopa na lombardne kredite (s 5 na 2,5%), eskontna stopa (sa 7 na 3%), kamatna stopa na kratkoročni kredit za likvidnost (s 5,5 na 3,5% za korištenje kredita do tri mjeseca, odnosno sa 6 na 4% za korištenje kredita dulje od tri mjeseca) i stopa za izračun naknada za nedovoljno izdvojeni i neodržavani iznos obvezne pričuve (s 12 na 8%).

No, dok je tržište novca ostalo obilježeno visokom likvidnošću, niskim kamatnim stopama i ponudom koja je premašivala potražnju, transmisija novca prema privatnom sektoru ostala je zakočena te se nisu vidjeli relevantni učinci ekspanzivne monetarne politike.

Naime, nakon šest godina pada, u 2015. godini napokon je zabilježen pomak gospodarske aktivnosti u pozitivnom smjeru, no pritom kreditna aktivnost banaka nije bila jedan od njegovih oslonaca. Štoviše, privatni se sektor nastavio razduživati, i to sad već četvrtu uzastopnu godinu, čak i dinamičnije nego prethodne godine: ukupna vrijednost kredita ovog sektora krajem je godine ostvarena na razini od 211,8 milijardi kuna, 3,1% manje nego godinu dana prije. Pritom treba naglasiti da se produbljenje godišnjeg pada ostvarilo u kontekstu značajne deprecijacije kune prema švicarskom franku (10,9% krajem godine odnosno 13,6% u prosjeku godine) uz kojeg je vezano oko 10% ukupnih plasmana banaka (deprecijacija kune izravno podiže vrijednost deviznih kredita ili onih vezanih valutnom klauzulom kada im se vrijednost izražava u kunama).

Najveći utjecaj tečajnih razlika CHF/HRK postoji u dijelu zaduživanja kod kućanstava koji je sektorski najviše izložen prema CHF (krajem 2015. godine 14% ukupnih kredita, odnosno 17,6 milijardi kuna). Unatoč tome, vrijednost kredita ovog sektora izražena u kunama, pala je za 1,5% ili za 1,9 milijardi kuna (više nego prethodne godine kada je pad bio na razini od -0,8% odnosno oko 900 milijuna kuna).

Kod sektora nefinancijskih društava koji je marginalno malo zadužen kreditima vezanima uz franak (između 1 i 2%), vrijednost kredita izražena u kunama pala je značajnije: krajem godine bila je za 4,7 milijardi kuna (-5,2%) niža nego godinu dana prije (pad je i ovdje bio izraženiji nego prethodne godine kada je ostvaren na razini od -3,7% odnosno za 3,5 milijardi kuna).

*Ekspanzivne
monetarne politike u
borbi s deflacijom*

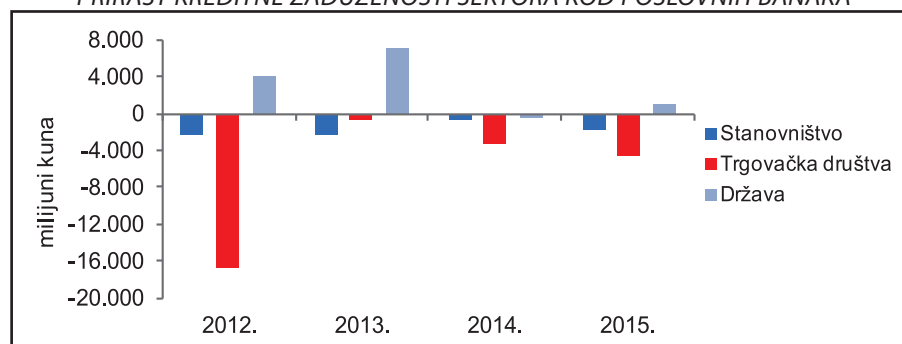
*Nastavak
razduživanja
privatnog sektora
četvrtu uzastopnu
godinu*

*Utjecaj tečajnih
razlika*

*Rast izloženosti
prema državi*

Jedini sektor koji je krajem 2015. godine bio zadužen više nego godinu dana prije bio je sektor države (+2,1%) prema kojem su poslovne banke, kao i u prethodnim godinama krize, bile sklone značajno se više izložiti: udio države u kreditnim potraživanjima banaka je od kraja 2008. godine do kraja 2015. godine porastao za 11,8 strukturnih bodova, do povijesno visokih 21%.

PRIRAST KREDITNE ZADUŽENOSTI SEKTORA KOD POSLOVNIH BANAKA

Izvor: HNB; obrada: HGK

*Pad udjela loših
kredita, no i dalje
visoka razina*

Nesklonost riziku banaka potenciralo je i stanje visokog udjela nenaplativih i teško naplativih kredita, iako se on počeo snižavati u drugoj polovini godine. No, krajem godine iznosio je visokih 16,56%, što je čak 11,6 postotnih bodova ili gotovo 3,5 puta više nego krajem 2008. godine. Pritom ostaje naglašeno najlošije stanje u sektoru nefinancijskih trgovačkih društava, gdje je gotovo svaki treći kredit bio nenaplativ ili teško naplativ, što je pomak udjela za čak 22,5 postotnih bodova od 2008. godine.

*Gubici banaka
zbog konverzije
kredita u CHF*

Pored toga, banke su imale velik trošak uslijed Izmjena Zakona o potrošačkom kreditiranju, koji je stupio na snagu 30. rujna, a propisuje konverziju kredita denominiranih u CHF i denominiranih u kunama s valutnom klauzulom u CHF, koji je rezultirao velikim gubicima banaka. Tako je u 2015. godini od 28 banaka gubitak prije poreza iskazalo njih 15, među kojima su sve najveće banke (osim PBZ-a), što je generiralo i iskazani gubitak na razini cijeloga bankarskog sektora od 4,7 milijardi kuna. S druge strane, najveću dobit iskazala je PBZ, iako znatno nižu (za 74,7%) u odnosu na prethodnu godinu. Stoga je i ukupna vrijednost iskazane dobiti svih banaka (koje su je iskazale) iznosila tek 560 milijuna kuna, čak 6 puta manje nego prethodne godine.

POSLOVNE BANKE U 2015. GODINI (000 HRK)

PET BANAKA S NAJVEĆIM GUBICIMA U 2015. GODINI		PET BANAKA S NAJVEĆOM DOBITI U 2015. GODINI	
HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.	-2.253.502	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	207.959
ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	-1.241.392	S. GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.	156.773
ZAGREBAČKA BANKA d.d.	-662.311	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.	126.353
RAIFFEISENBANK AUSTRIA d.d.	-310.710	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.	15.507
SBERBANK d.d.	-244.634	ŠTEDBANKA d.d.	9.661
UKUPNO PRVIH PET BANAKA	-4.712.549	UKUPNO PRVIH PET BANAKA	516.253
UKUPNO SVE BANKE (GUBICI)	-4.746.708	UKUPNO SVE BANKE (DOBIT)	559.979

Izvor: HNB; obrada: HGK

*Pad vrijednosti
balance*

Uz ovakve poslovne rezultate, banke su smanjile i vrijednost balance, za 0,7%, a došlo je i do promjena u njoj strukturi. Suzdržanost u kreditnoj aktivnosti promijenila je strukturu aktive kreditnih institucija u smislu smanjenja udjela potraživanja od domaćih sektora koji čine najveći dio aktive (oko $\frac{3}{4}$). U odnosu na 2008. godinu, najznačajnija promjena u strukturi aktive jest porast izloženosti prema sektoru države, čiji je udio u aktivni porastao za 10,3 strukturna boda.

STRUKTURA AKTIVE KREDITNIH INSTITUCIJA (glavne komponente)

- krajem razdoblja, u % -

2008.		2014.		2015.	
Potraživanja od kućanstava	35,2	Potraživanja od stanovništva	30,2	Potraživanja od stanovništva	29,9
Potraživanja od nefinancijskih društava	27,9	Potraživanja od nefinancijskih društava	23,5	Potraživanja od nefinancijskih društava	22,5
Inozemna aktiva	13,7	Potraživanja od države i fondova socijalne sigurnosti	22,3	Potraživanja od države i fondova socijalne sigurnosti	21,8
Potraživanja od države i fondova socijalne sigurnosti	11,5	Pričuve kod HNB-a	11,6	Inozemna aktiva	11,5
Pričuve kod HNB-a	11,1	Inozemna aktiva	10,5	Pričuve kod HNB-a	11,4

Izvor: HNB; obrada HGK

Na strani pasive vidljivo je da se povećava udio deviznih depozita i smanjuje zaduživanje u inozemstvu. Naime, poslovne banke su se tijekom krize počele razduživati na inozemnom tržištu u kontekstu smanjenih potreba financiranja, a domaća štednja ponovno preferira onu u stranoj valuti. U 2015. godini inozemna je pasiva poslovnih banaka pala za 25,1% do najnižih vrijednosti od kraja 2003. godine. Ujedno se njen udio u ukupnoj pasivi smanjio na 11,2%, najnižu ikad zabilježenu razinu. S druge strane, stavka deviznih depozita, koja je najznačajnija pojedinačna stavka pasive, porasla je i apsolutno i u udjelu te sunjena nominalna vrijednost od 171,3 milijuna kuna i njen udio od 41,2% bili rekordni.

*Rekordno nizak
udio inozemne
pasive*

STRUKTURA PASIVE KREDITNIH INSTITUCIJA (glavne komponente)

- krajem razdoblja, u % -

2008.		2014.		2015.	
Devizni depoziti	31,9	Devizni depoziti	39,3	Devizni depoziti	41,2
Inozemna pasiva	20,5	Kapitalski računi	20,8	Kapitalski računi	20,0
Kapitalski računi	16,5	Inozemna pasiva	14,9	Depozni novac	12,1
Štedni i oročeni depoziti	15,3	Štedni i oročeni depoziti	10,7	Inozemna pasiva	11,2
Depozitni novac	10,4	Depozitni novac	8,3	Štedni i oročeni depoziti	8,5
Depoziti središnje države	0,8	Depoziti središnje države	1,2	Depoziti središnje države	4,2

Izvor: HNB; obrada HGK

U 2016. godini HNB je započeo s proaktivnijom politikom te će ponuditi bankama dugoročnije (tri do četiri godine) kunske financiranje putem nekoliko strukturnih repo operacija godišnje s kolateralom državnih obveznica, a najavljena je otvorenost i prema drugim mjerama, ovisno o čvrstini fiskalne konsolidacije. Naime, i HNB, kao i ECB, naglašava kako su dometi monetarne politike ograničeni te da se samo sinergijom s drugim politikama može učiniti iskorak. Stoga će i uspjehnost funkcioniranja transmisijskog mehanizma između financijskog i realnog sektora ovisiti o tome hoće li i u kojoj mjeri ostale politike donijeti promjene u funkcioniranju gospodarskog sustava.

- ❖ gubici banaka zbog konverzije kredita u CHF od 4,7 milijardi kuna
- ❖ nastavak razduživanja privatnog sektora (-3,1%)

Novi Stečajni zakon

LIKVIDNOST REALNOG SEKTORA

Problem u odnosima plaćanja sustavan je, složen i dugoročan. Stalno je latentno prisutan, a dosadašnja rješenja su se pokazala neučinkovitima na duži rok. Problem kašnjenja u plaćanjima prepoznat je i na razini EU, slijedom čega je još 2011. godine donesena i revidirana direktiva (EU Late Payment Directive) koja se morala ugraditi u sva nacionalna zakonodavstva do proljeća 2013. godine. Hrvatska je još 1. siječnja 2012. godine prihvatila primjenu europske Direktive implementacijom Zakona o rokovima ispunjenja novčanih obveza. Početkom listopada 2012. godine donesen je Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, koji je trebao omogućiti poduzetnicima financijsko restrukturiranje radi ponovne uspostave likvidnosti i solventnosti i povećanja kapitaliziranosti pretvaranjem tražbina u udio u kapitalu. Instrument predstečajne nagodbe bio je osnovna poluga za preokret trenda kretanja vrijednosti dospjelih neizvršenih obveza, koja je vrlo oštro rasla od sredine 2008. godine. U rujnu 2012. godine bila je na rekordnoj visini od 44,6 milijardi kuna (86% vrijednosti novca u optjecaju), nakon čega je, s uvođenjem ovog zakona, naglo promijenjen trend. No, pokazalo se da predstečajne nagodbe nisu polučile željene rezultate brzog restrukturiranja i novog početka poslovanja tvrtki te je 2015. godine (primjena od 1. rujna) donesen novi Stečajni zakon koji objedinjava predstečajne i stečajne postupke te bi gomilanje dugova trebalo biti onemogućeno.

POSTUPANJE PREMA NOVOM STEČAJNOM ZAKONU

Financijska agencija će, počevši od 1. rujna 2015. godine, sukladno odredbi članka 110. Zakona podnijeti prijedlog za otvaranje stečajnoga postupka nadležnom sudu, ako pravna osoba u Očevidniku redoslijeda osnova za plaćanje ima evidentirane neizvršene osnove za plaćanje u neprekinutom razdoblju od 120 dana.

Iznimno, za pravne osobe koje u Očevidniku redoslijeda osnova za plaćanje imaju evidentirane neizvršene osnove za plaćanje u neprekinutom razdoblju od 120 dana, a koje nemaju zaposlenih te nisu zadovoljeni uvjeti za brisanje iz sudskog registra po službenoj dužnosti, Fina će nadležnom sudu podnijeti zahtjev za provedbu skraćenog stečajnog postupka.

Fina dostavlja prijedlog za otvaranje stečajnoga postupka, odnosno zahtjev za provedbu skraćenoga stečajnog postupka, u roku od 8 dana od isteka razdoblja u kojem su za pravnu osobu ispunjeni uvjeti za pokretanje postupka, dostavom pisanog podneska nadležnom trgovačkom sudu prema sjedištu pravne osobe.

Izvor: FINA

Najviše dugova u trgovini

Učinkovitost novog Zakona tek će se vidjeti od 2016. godine nadalje, a 2015. godinu možemo opisati kao treću uzastopnu godinu blagog smanjenja neizvršenih osnova za plaćanje. Ona je zaključena s 25,1 milijardu kuna neizvršenih osnova za plaćanje, što je 15% ili 4,4 milijardi kuna manje nego prethodne godine. Pritom je instrument predstečajnih nagodbi ostao glavna poluga pada na čijoj je osnovi smanjenje ukupne vrijednosti neizvršenih obveza iznosilo 3,2 milijarde kuna. Ukupna vrijednost neizvršenih osnova je od početka primjene Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi odnosno od listopada 2012. godine, pala za 44%, zadržavši se na i dalje previsokoj razini od 36% vrijednosti novca u optjecaju.

Djelatnost u kojoj je zabilježena najviša vrijednost neizvršenih osnova za plaćanje bila je trgovina, s ukupno 26% svih neizvršenih obveza, gdje nije niti značajno smanjena vrijednost u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, djelatnost u kojoj je najoštrije smanjena vrijednost neizvršenih osnova jest građevinarstvo (za dvije milijarde kuna), djelatnost koja je najviše bila uključena u predstečajne nagodbe (oko četvrtine vrijednosti svih prijavljenih obveza).

*Najoštrije
smanjenje dugova
u građevinarstvu*

NEIZVRŠENE OSNOVE POSLOVNIH SUBJEKATA PREMA OSNOVNIM PODRUČJIMA NKD-a
- iznosi u 000 kuna -

	31. 12. 2013.	31. 12. 2014.	31. 12. 2015.	Razlika 2015/2014
A) Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1.180.285	1.328.204	1.235.470	-92.734
B) Rudarstvo i vađenje	117.388	131.846	111.652	-20.194
C) Prerađivačka industrija	3.896.057	3.197.990	2.837.975	-360.015
D) Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	41.874	42.661	45.557	2.896
E) Opskrba vodom	286.332	375.938	375.661	-277
F) Građevinarstvo	8.571.891	7.256.889	5.249.791	-2.007.098
G) Trgovina	7.613.705	6.710.201	6.531.272	-178.929
H) Prijevoz i skladištenje	1.261.518	1.102.805	853.908	-248.897
I) Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	2.770.785	2.748.980	2.065.350	-683.630
J) Informacije i komunikacije	590.355	376.940	394.725	17.785
K) Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	198.183	188.589	146.646	-41.944
L) Poslovanje nekretninama	2.253.550	2.369.785	1.863.641	-506.144
M) Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	1.954.917	1.927.968	1.545.093	-382.876
N) Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	627.829	656.471	633.839	-22.632
O) Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	2.917	8.207	11.140	2.932
P) Obrazovanje	50.486	46.646	38.879	-7.767
Q) Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	133.436	199.890	316.623	116.734
R) Umjetnost, zabava i rekreacija	530.241	493.909	486.395	-7.514
S) Ostale uslužne djelatnosti	585.011	346.353	376.529	30.176
UKUPNO	33.450.632	29.590.682	25.120.145	-4.470.537

Izvor: FINA; obrada: HGK

- ❖ treća godina pada vrijednosti neizvršenih obveza, za 4,5 milijardi kuna
- ❖ poluga pada predstečajne nagodbe, najviše uključene tvrtke iz djelatnosti građevinarstva
- ❖ donesen novi Stečajni zakon

Nastavak fiskalne konsolidacije u razvijenim zemljama...

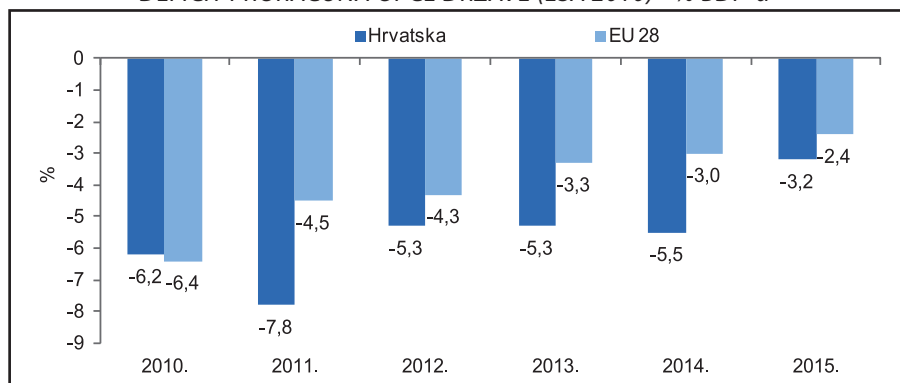
... ali i urušavanje fiskalne pozicije zemalja izvoznica nafte i sirovina

Deficiti i dalje previsoki da bi omogućili rješavanje problematike prezađuženosti

PRORAČUN KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE

Na svjetskoj je razini 2015. godinu obilježilo pogoršanje fiskalnih trendova pod utjecajem usporavanja gospodarskog rasta i sporijeg rasta svjetske trgovine, što se posebno odrazilo na lošiju fiskalnu situaciju u zemljama u razvoju. Najizraženiji negativan utjecaj došao je od snažnog pada cijena nafte i sirovina koji je stvorio proračunske probleme u zemljama izvoznicima tih dobara, posebno u onima koje nisu imale oblikovane rezerve iz prethodnog razdoblja. Fiskalni prihodi u tim zemljama vratili su se na razinu iz 2003. godine, a u nekim je zemljama zabilježen pad prihoda za više od 50% (Abu Dabi, Angola, Azerbajdžan, Republika Kongo, Gabon, Kazahstan, Kuvajt, Nigerija, Katar i Saudijska Arabija). U takvim je okolnostima na svjetskoj razini fiskalni deficit porastao s -2,9% BDP-a u 2014. godini na -3,6% u 2015. godini pri čemu je pogoršanje situacije bilo najizraženije u tržištima u nastajanju i zemljama srednje razine dohotka, kod kojih je deficit u godinu dana povećan s -2,4% na -4,5% BDP-a. Posebno su bile pogođene zemlje proizvođači nafte, čiji je fiskalni manjak narastao s -1,0% u 2014. godini na -4,7% BDP-a u 2015. godini. Istodobno je u razvijenim ekonomijama zabilježeno poboljšanje fiskalne situacije pa je fiskalni manjak smanjen s razine od -3,3% u 2014. godini na -3,0% BDP-a u 2015. godini. U načelu, u razvijenim gospodarstvima fiskalni manjak bilježi kontinuiran pad nakon što je u 2009. godini u vrhu krize dosegao razinu od čak 8,8% BDP-a. Stoga je 2015. godinu u svjetskim razmjerima obilježilo raslojavanje fiskalne situacije na zemlje izvoznice nafte i sirovina, koje su ušle u probleme zbog smanjenih proračunskih prihoda pri padu cijena, prodaje i proizvodnje te na zemlje uvoznice energenata i sirovina čiji je gospodarski rast dodatno potaknut sniženim cijenama proizvodnih inputa. Međutim, niti u razvijenim zemljama pri niskom gospodarskom rastu, niskoj inflaciji / deflaciji te sporom rastu zaposlenosti stanovništva nisu stvoreni dostatni potencijali za znatnije poboljšanje proračunske situacije, a posebno ne za rješavanje situacije prezađuženosti.

DEFICIT PRORAČUNA OPĆE DRŽAVE (ESA 2010) - % BDP-a -

Izvor: DZS; obrada: HGK

Kao neto uvoznica energenata, Hrvatska je smanjenjem njihovih cijena dobila dodatan poticaj za uspostavu gospodarskog rasta, što je poduprto povećanom potražnjom iz zemalja Europske unije te izuzetno dobrom turističkom sezonom. U takvim je okolnostima zabilježen viši gospodarski rast od prvotno planiranog pa su i proračunski prihodi ostvareni na razini višoj od početnog plana. S druge strane, nastavljeni su napor na obuzdavanju prekomjerne proračunske potrošnje, dijelom kao rezultat svijesti o neodrživosti tako visokog i kontinuiranoga proračunskog manjka, a dijelom i

pod pritiskom mehanizama Europske komisije, s obzirom na to da se Hrvatska nalazi u skupini zemalja s utvrđenim prekomjernim proračunskim manjkom te među zemljama u kojima su detektirane prekomjerne makroekonomske neravnoteže. U tom su kontekstu u travnju donesene dodatne mjere u smjeru racionalizacije i smanjivanja proračunskih rashoda, dok je krajem rujna donesen rebalans državnog proračuna koji, zbog kasnog donošenja, nije imao proaktivan učinak, nego je tek ozakonio već oblikovanu proračunsku situaciju.

Pri izlasku iz gospodarske krize i uspostavi rasta BDP-a, porastu domaće potražnje generirane višom turističkom potrošnjom, rastu osobne potrošnje zbog povećanja raspoloživih sredstava stanovništva pri promjenama u oporezivanju dohotka te nešto povoljnijoj situaciji na tržištu rada, znatno su porasli porezni prihodi, a time i ukupni proračunski prihodi, što je omogućilo snažnije smanjenje iznosa proračunskog manjka i njegova udjela u BDP-u. Tako je manjak proračuna konsolidirane opće države (po ESA 2010 metodologiji) smanjen s 18,1 milijarde kuna u 2014. godini na 10,7 milijardi kuna u 2015. godini, odnosno s -5,5% na -3,2% BDP-a. Time su zadovoljene i preporuke Europske komisije koja je tražila spuštanje deficita na -3,5% BDP-a u 2015. godini, a premašen je i traženi fiskalni napor od 1% BDP-a (ostvareno 1,6% BDP-a). Uz to, prvi put je ostvaren primarni proračunski suficit, odnosno proračunski su prihodi za 1,2 milijarde kuna bili veći od rashoda bez troškova kamata. Početak ozbiljnije fiskalne prilagodbe dijelom je rezultat povoljnijih kretanja u gospodarstvu, ali je on i rezultat mjera koje su poduzimane na prihodnoj i rashodnoj strani proračuna.

PRORAČUN KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE
- ESA 2010, u milijunima HRK -

	2014.	2015.	Stopa promjene, %
Ukupni prihodi	139.958	146.087	4,4
- Izravni porezi	20.089	19.768	-1,6
- Neizravni porezi	61.439	65.338	6,3
- Socijalni doprinosi	38.671	39.778	2,9
- Ostalo	19.760	21.202	7,3
Ukupni rashodi	158.037	156.793	-0,8
- Socijalne naknade	54.388	54.800	0,8
- Subvencije	6.423	5.629	-12,4
- Kamate	11.464	11.925	4,0
- Naknade zaposlenicima	38.701	38.147	-1,4
- Intermedijarna potrošnja	26.251	26.910	2,5
- Investicije	12.058	9.387	-22,2
- Ostalo	8.753	9.996	14,2
Neto pozajmljivanje (+) / zaduživanje (+)	-18.078	-10.706	-40,8

Izvor: Eurostat, DZS; obrada: HGK

Mjere koje su poduzimane u smjeru poboljšanja proračunskih prihoda imale su ukupan učinak od 0,2% BDP-a. To se odnosi na promjene u oporezivanju dohotka (od početka godine uvedeno oporezivanje kamata na štednju po stopi od 12%, a istodobno je povećan osobni odbitak i promijenjeni su porezni razredi), na promjene u Zakonu o igrama na sreću (od početka godine svi se dobici oporezuju neovisno o visini), na povećanje dijela trošarina (na olovni, bezolovni benzin i plinsko ulje te na duhan i duhanske prerađevine), na utjecaj (u prva četiri mjeseca) povećanog doprinosa za zdravstveno osiguranje iz prethodne godine te na prebacivanje dijela mirovinske štednje iz II. u I. mirovinski stup u iznosu od 1,3 milijarde kuna.

Hrvatska ima prekomjeran proračunski manjak i makroekonomske neravnoteže

U 2015. godini znatnije smanjen proračunski manjak i ostvaren primarni proračunski višak

Poduzete dodatne mjere na prihodnoj i rashodnoj strani proračuna

*Potporu mjerama
dao gospodarski
oporavak poduprt
dobrim turističkim
rezultatima,
porastom inozemne
potražnje i domaće
potrošnje te padom
cijena nafte*

*Snažan rast
poreznih prihoda,
posebno PDV-a i
trošarina*

*Smanjena
investicijska
aktivnost države*

*Visoke kamate i
intermedijarna
potrošnja*

Istodobno su poduzimane i mjere na rashodnoj strani proračuna s ukupnim učinkom od 0,4% BDP-a u 2015. godini. Riječ je o neisplati povećane plaće po osnovi godina radnog staža u visini od 4%, 8% i 10%, o nastavku uskrate isplata božićnica i regresa, o daljnjem snižavanju osnovice plaće državnih dužnosnika za 8% te o smanjenju isplata za subvencije (uštede u poljoprivredi, aktivnoj politici zapošljavanja i ukidanje subvencije HBOR-u).

Rezultat poduzetih mjera i porasta gospodarske aktivnosti jest rast ukupnih prihoda proračuna konsolidirane opće države u 2015. godini za 4,4% na razinu od 146,1 milijardu kuna. Posebno su dobru dinamiku rasta zabilježili neizravni porezi (porasli za 6,3%) zahvaljujući rastu prihoda od PDV-a (za 5,7%) pod utjecajem uspješne turističke sezone te zahvaljujući porastu potrošnje stanovništva pri rastu neto plaća. Visoku dinamiku rasta bilježe i prihodi od trošarina, što je dijelom povezano sa zakonskim promjenama na tom području, a solidan su rast zabilježili i prihodi od socijalnih doprinosa (2,9%) zbog početnih pozitivnijih kretanja na tržištu rada. Iako je brži rast proračunskih prihoda od rasta BDP-a pridonio poboljšanju ukupne proračunske situacije, ipak je dodatno opteretio poduzetništvo i stanovništvo i time ograničio mogućnosti za dinamiziranje gospodarskog rasta. Pritom je udio proračunskih prihoda u BDP-u povećan s 42,6% u 2014. godini na 43,7% u 2015. godini, odnosno za 1,1 postotni bod.

Istodobno su ukupni proračunski rashodi u 2015. godini iznosili 156,8 milijardi kuna, što je 1,2 milijarde kuna ili 0,8% manje nego u prethodnoj godini. Smanjenje je zabilježeno kod sredstava za investicije (za 22,2%), subvencija (za 12,4%) i naknada zaposlenicima (za 1,4%). Unatoč pozitivnom učinku smanjenja ukupnih rashoda, ostaje činjenica da struktura urađenih racionalizacija i rezova nije bila optimalna ni dostatno usmjerena u poticanje gospodarskog rasta. Glavnina ušteta (2,7 milijardi kuna) ostvarena je smanjenom investicijskom aktivnošću, mada bi upravo dobro strukturirane investicije mogle potaknuti gospodarski rast. Istodobno materijalni troškovi (intermedijarna potrošnja) i dalje rastu (za 2,5%), a rastu i troškovi servisiranja visokoga javnog duga (troškovi kamata porasli su za 4%). Socijalne naknade povećane su za 0,8%, što je bilo i očekivano, posebno u slučaju rasta troškova mirovina.

*PRIHODI, RASHODI I DEFICIT PRORAČUNA OPĆE DRŽAVE
- % BDP-a u 2015. godini -*

	Prihodi	Rashodi	Deficit/ suficit		Prihodi	Rashodi	Deficit/ suficit
Grčka	48,1	55,3	-7,2	Danska	53,6	55,7	-2,1
Španjolska	38,2	43,3	-5,1	Mađarska	48,7	50,7	-2,0
Portugal	43,9	48,3	-4,4	Nizozemska	43,0	44,9	-1,8
U. Kraljevstvo	38,8	43,2	-4,4	Malta	41,9	43,3	-1,5
Francuska	53,2	56,8	-3,5	Latvija	35,9	37,2	-1,3
Hrvatska	43,7	46,9	-3,2	Austrija	50,6	51,7	-1,2
Slovačka	42,7	45,6	-3,0	Cipar	39,0	40,1	-1,0
Slovenija	45,1	48,0	-2,9	Rumunjska	34,8	35,5	-0,7
Finska	55,5	58,3	-2,7	Češka	42,2	42,6	-0,4
Belgija	51,3	53,9	-2,6	Litva	34,9	35,1	-0,2
Italija	47,9	50,5	-2,6	Švedska	50,4	50,4	0,0
Poljska	38,9	41,5	-2,6	Estonija	40,0	39,5	0,4
EU 28	45,0	47,4	-2,4	Njemačka	44,6	43,9	0,7
Irska	32,8	35,1	-2,3	Luksemburg	42,8	41,5	1,2
Bugarska	38,2	40,2	-2,1				

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Unatoč znatnom smanjenju razine proračunskog manjka, fiskalni položaj Hrvatske u okviru Europske unije i dalje je izrazito nepovoljan. Veći udio proračunskog manjka u BDP-u od Hrvatske ima tek pet zemalja (Grčka, Španjolska, Portugal, Ujedinjeno Kraljevstvo i Francuska), pri čemu, s obzirom na stupanj razvijenosti, Hrvatska ima visok udio proračunskih prihoda i rashoda u BDP-u. Strukturno, Hrvatska ima najviši udio prihoda od PDV-a u BDP-u (13,0%) od svih europskih država, samo šest država EU ima viši udio subvencija u BDP-u od Hrvatske, samo četiri zemlje imaju veći udio troška kamata u BDP-u, a jednako toliko je zemalja u nepovoljnijem položaju prema udjelu materijalnih troškova u BDP-u.

UDIO IZABRANIH PRORAČUNSKIH KATEGORIJA U BDP-u U HRVATSKOJ I SLIČNIM ZEMLJAMA U 2015. (u % od BDP-a)

- sortirano po veličini -

UDIO PRIHODA		UDIO RASHODA		UDIO TROŠKA ZAPOSLENIH	
Rumunjska	34,8	Rumunjska	35,5	Rumunjska	7,6
Bugarska	38,2	Bugarska	40,2	Češka	8,9
Poljska	38,9	Poljska	41,5	Slovačka	9,0
Češka	42,2	Češka	42,6	Bugarska	9,3
Slovačka	42,7	Slovačka	45,6	EU 28	10,1
Hrvatska	43,7	Hrvatska	46,9	Poljska	10,2
EU 28	45,0	EU 28	47,4	Mađarska	10,7
Slovenija	45,1	Slovenija	48,0	Slovenija	11,1
Mađarska	48,7	Mađarska	50,7	Hrvatska	11,4

UDIO INTERMED. POTROŠNJE		UDIO SUBVENCIJA		UDIO KAMATA	
Rumunjska	5,6	Poljska	0,5	Bugarska	1,0
Bugarska	5,8	Rumunjska	0,5	Češka	1,1
Poljska	5,8	Slovačka	0,6	Rumunjska	1,6
Slovačka	5,9	Slovenija	0,8	Poljska	1,8
Češka	6,4	Bugarska	1,2	Slovačka	1,8
EU 28	6,5	Mađarska	1,2	EU 28	2,3
Slovenija	6,5	EU 28	1,3	Slovenija	3,0
Mađarska	7,1	Hrvatska	1,7	Hrvatska	3,6
Hrvatska	8,1	Češka	2,3	Mađarska	3,6

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Kada se proračunske proporcije promatraju u odnosu na slične zemlje, nameće se zaključak da Hrvatska odskoče veličinom troška zaposlenih, intermedijarnom potrošnjom, subvencijama i kamatama od uobičajenih veličina te stoga treba uložiti napore da provedbom strukturnih reformi unaprijedi situaciju u tim područjima.

Činjenica je da je Hrvatska u 2015. godini postigla napredak u javnim financijama, ali je činjenica da je napredak vidljiv i u drugim zemljama, pa je tako na razini prosjeka EU proračunski manjak smanjen s -3,0% BDP-a u 2014. na -2,4% u 2015. godini uz istodobno smanjenje udjela proračunskih prihoda u BDP-u s 45,2% na 45,0% te proračunskih rashoda u BDP-u s 48,2% na 47,1%. Kumuliranje proračunskih manjkova rezultira neodrživim stanjem i rastom javnog duga. Od 2002. do 2015. godine kumulativ svih proračunskih deficita iznosi 200 milijardi kuna, u posljednjih se deset godina samo za financiranje proračunskog manjka moralo zadužiti za 157,5 milijardi kuna, dok je u posljednjih pet godina kumulirani proračunski manjak iznosio 89,9 milijardi kuna. Stoga pred Hrvatskom ostaje zadatak da u narednim godinama smanji prekomjerni proračunski manjak i otkloni makroekonomske neravnoteže kako bi zadovoljila kriterije Europske komisije. Unatoč početnim rezultatima

Samo pet zemalja u EU ima višu razinu deficita od Hrvatske

U proračunu treba smanjiti troškove zaposlenih, intermedijarnu potrošnju, subvencije i kamate

Problemi u mirovinskom, zdravstvenom i sustavu državne i javne uprave i dalje ostaju neriješeni

pred fiskalnom politikom ostaju veliki izazovi koji nisu riješeni, a odnose se prvenstveno na održivost javnih financija pri previsokoj razini javnog duga, neriješenoj problematici zdravstvenog i mirovinskog sustava te neučinkovitoj i glomaznoj državnoj i javnoj upravi.

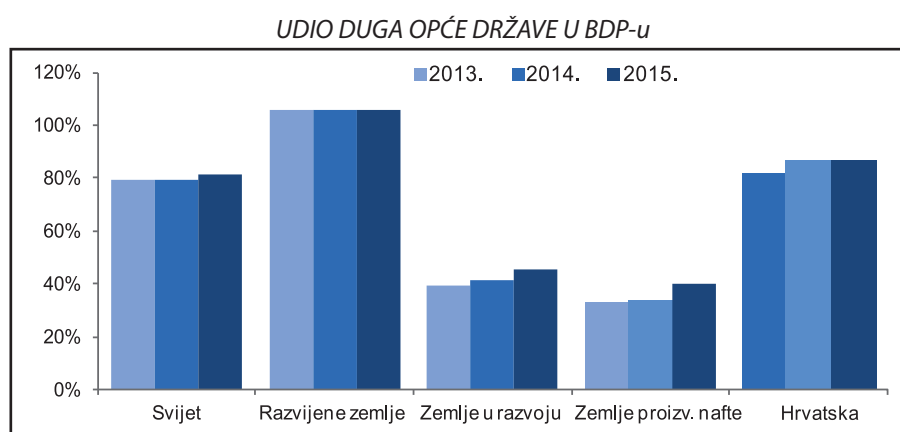
- ❖ proračunski manjak smanjen s 5,5% BDP-a u 2014. na 3,2% u 2015. godini
- ❖ prvi put otkad se primjenjuje metodologija ESA 2010 zabilježen primarni proračunski suficit što znači da je tekućim prihodima država pokrivala tekuće troškove
- ❖ za financiranje kumuliranih proračunskih manjkova od 2002. do 2015. godine država se morala zadužiti 200 milijardi kuna
- ❖ prema udjelu deficita u BDP-u Hrvatska je pozicionirana među šest najlošijih zemalja u Europskoj uniji
- ❖ komparativna analiza sa sličnim zemljama sugerira potrebu smanjenja troška zaposlenih, intermedijarne potrošnje, subvencija i kamata

JAVNI DUG

Nakon izlaska iz gospodarske krize, svjetsko je gospodarstvo ušlo u kritičnu fazu razvoja koja prijeti dugoročnom stagnacijom, a karakterizira je nizak rast, niska inflacija i visok javni dug. U tom trokutu prijetnji postoji latentna opasnost deflacijske zamke, odnosno oblikovanja spirale padajuće gospodarske aktivnosti. Rješenja su tražena u ekspanzivnoj monetarnoj politici koja je srušila kamatne stope na povijesno niske razine, u jačanju domaće potrošnje, u pokretanju infrastrukturnih investicija i provedbi strukturnih reformi. Pri sve manjoj učinkovitosti mjera monetarne politike, težište se polako prenosi na fiskalnu politiku koja pri visokoj zaduženosti država, tvrtki i stanovništva teško pronalazi fiskalni prostor za mjere koje bi rezultirale poticanjem gospodarske aktivnosti. I dalje visoki proračunski manjkovi, mada na globalnoj razini u posljednjih šest godina pokazuju tendenciju smanjivanja, ne pružaju mogućnost za vraćanje zaduženosti država na pretkrizne razine. Tako je udio duga opće države u BDP-u na svjetskoj razini u 2015. godini iznosio 81,3%, što je 1,7 postotnih bodova više nego u 2014. godini, pri čemu je taj udio u razvijenim ekonomijama praktički stagnirao, ali je snažno porastao u zemljama u razvoju, a posebno u zemljama izvoznicama nafte i sirovina zbog visokog pada cijena nafte i metala na svjetskom tržištu. To je dijelom i razlog iz kojeg su u 2015. godini dvije trećine zemalja u svijetu zabilježile pad udjela proračunskih prihoda u BDP-u, što je rezultiralo rastom proračunskog deficita, a onda i rastom duga kojim se financirao deficit. Pri porastu zaduženosti, države postaju sve ranjivije, što rezultira smanjivanjem kreditnih rejtinga znatnog dijela zemalja. Međutim, zbog povijesno niske razine kamatnih stopa, uvjeti zaduživanja praktički se ne pogoršavaju pa se posljedice visokog udjela javnog duga u BDP-u još nisu počele materijalizirati. Situacija bi se promijenila pri porastu kamatnih stopa, što se i očekuje u narednim godinama. Rješavanje problematike visoke zaduženosti država u kraćem je roku praktički nemoguće bez znatnijeg ubrzanja gospodarskog rasta. Izračuni MMF-a pokazuju da bi povećana stopa rasta za jedan postotni bod omogućila vraćanje udjela duga opće države u BDP-u na pretkriznu razinu tek za deset godina, što sugerira potrebu ostvarivanja znatno viših stopa rasta.

Svjetsko gospodarstvo obilježava nizak rast, niska inflacija i visok javni dug

Za učinkovito smanjivanje zaduženosti država neophodan je brži gospodarski rast

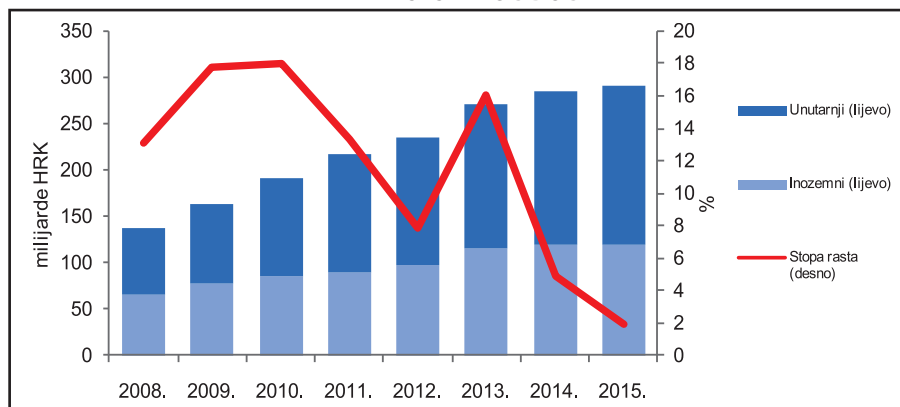
Izvor: MMF, Ministarstvo financija; obrada: HGK

Situacija u Hrvatskoj karakterističan je primjer sporog izlaska iz recesije opterećenog niskim rastom, deflacijom i visokim javnim dugom. Od 2008. do 2015. godine javni je dug povećan za 152,1 milijardu kuna ili za 2,1 put, a njegov udio u BDP-u porastao je sa 39,6% na 87,6%. Najveći dio tog rasta posljedica je

Od početka krize javni je dug Hrvatske povećan za više od dva puta

kontinuiranog i visokoga proračunskog manjka koji se financirao na domaćem i inozemnom tržištu, ali i metodoloških promjena, posebno onih povezanih s obuhvatom opće države i realizacije potencijalnih rizika (aktiviranje jamstava) kod tvrtki u državnom vlasništvu. Najveći učinak na kretanje duga imalo je širenje obuhvata opće države na tvrtke Hrvatske autoceste, Autocesta Rijeka – Zagreb i HBOR, čiji je dug u 2015. godini iznosio 45,3 milijardi kuna. Uz to, primjenom nove metodologije i dug Bina Istre d. d. reklasificiran je u dug opće države, čime je javni dug povećan za dodatnih 1,4% BDP-a.

KRETANJE JAVNOG DUGA

Izvor: HNB; obrada: HGK

Zbog
neinvesticijskog
kreditnog rejtinga
Hrvatska se
zadužuje skuplje od
sličnih zemalja

U 2015. godini
usporen je rast
javnog duga

Bez obzira na povećanje obuhvata, kretanje javnog duga od 2008. godine obilježava neodrživo visok rast koji je njegov udio u BDP-u doveo blizu alarmantne granice od 90%. Maastrichtski kriterij od 60% premašen je u 2011. godini, čime Hrvatska prema razini duga i deficita ne zadovoljava kriterije iz europskog Pakta o stabilnosti i rastu, odnosno spada u zemlje u kojima su utvrđene prekomjerne makroekonomske neravnoteže i među zemlje s prekomjernim proračunskim manjkom. Visoka razina javnog duga, a osobito snažna dinamika njegova rasta, jedan je od glavnih razloga lošega kreditnog rejtinga zemlje koji se od kraja 2012. godine kreće ispod investicijske razine. Sredinom 2015. godine pozicija zemlje dodatno je pogoršana promjenom izgleda za kretanje rejtinga sa stabilnih na negativne kod agencija Fitch i Standard & Poors. Unatoč neinvesticijskom rejtingu, Hrvatska nije imala problema s novim zaduživanjem jer su u uvjetima labave monetarne politike investitori tražili rizičnije plasmane s višim prinosima, a zbog niskih kamatnih stopa troškovi zaduživanja bili su na povijesno najnižim razinama. Međutim, i u takvim se uvjetima Hrvatska zaduživala znatno nepovoljnije od sličnih zemalja poput Bugarske, Rumunjske, Češke, Slovenije, Slovačke, Mađarske ili Poljske.

U 2015. godini nastavljen je rast javnog duga koji je u odnosu na prethodnu godinu povećan za 5,5 milijardi kuna ili za 1,9%. Riječ je o najnižem rastu otkad se dug prati prema ESA 2010 metodologiji, što je posljedica nižega proračunskog manjka, ali i različite dinamike zaduživanja. Naime, za razliku od prethodnih godina, krajem 2015. godine izostalo je zaduživanje za predfinanciranje budućih obveza jer je u izbornu vrijeme bilo ograničeno stvaranje novih obveza. Stoga je znatan dio godine obilježilo trošenje sredstava iz depozita oblikovanog zaduživanjem u prethodnoj godini, što se odrazilo i na formalno niži rast javnog duga. Glavnina duga oblikovana je zaduživanjem na domaćem tržištu, na kojemu je razina duga povećana za 5,6 milijardi kuna ili za 3,4%, dok je istodobno inozemni dug opće države smanjen za 0,1 milijardu kuna ili za 0,1%. Najveći dio prirasta duga na domaćem tržištu oblikovan je izdavanjem dionica (razina duga povećana za 10,5 milijardi kuna) i potom

kreditnim zaduženjem (dug povećan za 0,6 milijardi kuna), ali je istodobno kratkoročni dug (uglavnom trezorski zapisi) smanjen za 5,4 milijarde kuna. Na domaćem su tržištu izdane dvije obveznice: u srpnju obveznica od 6 milijardi kuna s dospeljećem 2025. godine i kamatnim kuponom od 4,5% godišnje te u prosincu obveznica od 6 milijardi kuna s dospeljećem u 2026. godini s kamatnim kuponom od 4,25% godišnje. Istodobno je 2015. godine na aukcijama trezorskih zapisa izdano ukupno 20,0 milijardi kuna, 0,1 milijarda eura (plativih u kunama) i 1,2 milijardi eura FX trezorskih zapisa, uz kamatne stope koje su u pravilu bile niže nego prethodne godine.

Na inozemnom tržištu je opća država smanjila razinu zaduženosti po kreditima (za 2,9 milijardi kuna) i po kratkoročnim vrijednosnim papirima (za 0,6 milijardi kuna), ali je istodobno povećan dug po obveznicama za 3,4 milijarde kuna. Tijekom godine izdana je samo jedna euro obveznica na inozemnom tržištu, i to u ožujku, u iznosu od 1,5 milijardi eura s dospeljećem u 2025. godini s kamatnim kuponom od 3,0% godišnje.

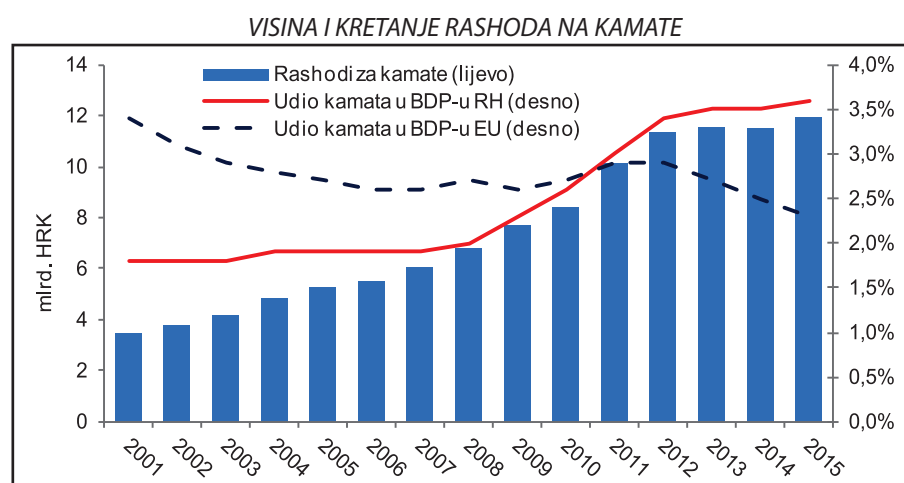
U valutnoj strukturi ukupnoga javnog duga dominira dug denominiran u eurima sa 74,4%, slijedi kunski dug s 21,4% te dug denominiran u dolarima s 4,1% ukupnog duga. Ostatak od 0,1% duga denominiran je u švicarskim francima. Zadnjih godina raste udio duga denominiranog u eurima kao rezultat izdavanja domaćih i inozemnih obveznica u toj valuti, uzimanja sindiciranih kredita u eurima te korištenja projektnih zajmova međunarodnih financijskih institucija. Rast udjela duga denominiranog u stranoj valuti nosi sa sobom dodatne rizike, osobito dođe li do znatnije promjene tečaja valuta.

U ročnoj strukturi javnog duga na kraju 2015. godini najviši je udio bio duga s dospeljećem iznad 10 godina (41% ukupnog javnog duga), a slijedi dug s dospeljećem od 5 do 10 godina s učešćem od 35,9%, dug s rokom dospeljeća od 1 do 5 godina s učešćem od 16,4%, dok je dug s rokom dospeljeća do jedne godine iznosio 6,7% ukupnog javnog duga. Pritom se ročna struktura poboljšava jer raste udio dugoročnih vrijednosnih papira, dok se smanjuje udio kratkoročnih vrijednosnica i kredita.

Dug je porastao na domaćem tržištu...

... a smanjen na inozemnom tržištu

U valutnoj strukturi duga udio domaće valute je tek 21,4%

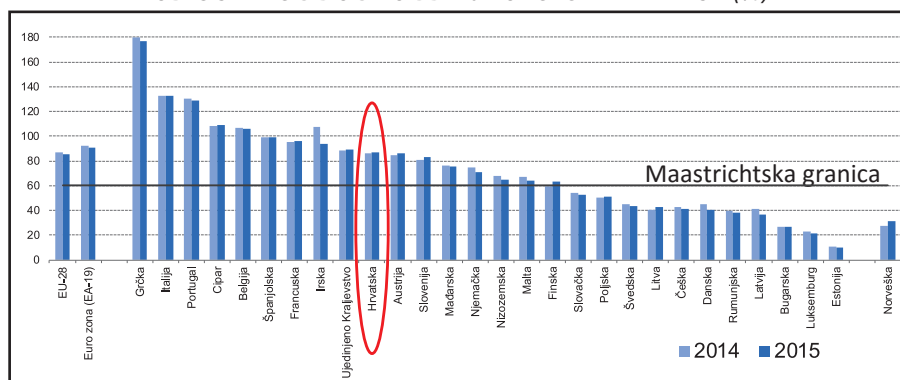
Izvor: Eurostat; Obrada: HGK

I u 2015. godini je glavni nositelj povećanja javnog duga bila središnja država zbog potrebe financiranja visokoga proračunskog manjka. Tijekom godine stanje duga središnje države povećano je za 5,8 milijardi kuna, dok je istodobno dug lokalne države smanjen za 0,3 milijarde kuna, a dug fondova socijalne sigurnosti za 1,6 milijuna kuna. Stoga se na kraju godine čak 98,2% javnog duga odnosilo na dug središnje države, 1,8% na dug lokalne države, dok je udio duga fondova socijalne sigurnosti bio praktički zanemariv.

Pri padu kamatnih stopa na svjetskom tržištu samo su Hrvatska, Bugarska i Danska u okviru EU zabilježile rast udjela troška kamata u BDP-u

Visoka razina javnog duga ograničavajuće djeluje na mogućnost gospodarskog rasta jer se za servisiranje dospjelih obveza troši sve veći dio raspoloživih sredstava. Udio proračunskih sredstava koje se moraju izdvojiti za plaćanje kamata po stvorenim obvezama u BDP-u kontinuirano raste i u 2015. je godini dosegao 3,6%. Viši udio troška kamata u BDP-u od Hrvatske imale su samo Mađarska, Grčka, Italija i Portugal. Pri padu troškova zaduživanja rast udjela kamata u posljednjih godinu dana unutar Europske unije zabilježile su svega tri zemlje i to Bugarska, Danska i Hrvatska. Prema rastu rashoda za kamate u posljednjim godinama Hrvatska prednjači među zemljama Europske unije. Očito je da Hrvatska nije u dovoljnoj mjeri iskoristila razdoblje izrazito niskih kamatnih stopa na svjetskom financijskom tržištu, što je posljedica pogoršanog rejtinga zemlje, zbog čega troškovi zaduživanja nisu smanjeni u obujmu u kojem se to dogodilo u nama sličnim zemljama.

UDIO JAVNOG DUGA U BDP-u EUROPSKIH ZEMALJA (%)

Izvor: Eurostat; Obrada: HGK

Prema udjelu javnog duga u BDP-u, Hrvatska se prvi put nalazi iznad prosjeka EU

Nakon što je od 2007. godine uspostavljena tendencija kontinuiranog rasta udjela javnog duga u BDP-u u Europskoj uniji, u 2015. je godini zabilježen pad tog udjela za 1,6 postotnih bodova na razinu od 85,2%. Pad udjela je zabilježen kod osamnaest zemalja članica, što pokazuje da su naponi u fiskalnoj konsolidaciji počeli davati željene rezultate. Ipak, Maastrichtski kriterij od 60% BDP-a zadovoljilo je tek jedanaest zemalja. Hrvatska spada među deset zemalja u kojima i dalje izostaje pad udjela duga u BDP-u (porastao je za 0,2 postotna boda), ali se ipak dinamika njegova rasta usporava. Istodobno prema udjelu javnog duga u BDP-u, Hrvatska pogoršava svoj položaj među zemljama članicama Europske unije. S udjelom od 86,7% u 2015. godini Hrvatska se prvi put pozicionirala iznad prosjeka EU28 te se i dalje nalazi znatno iznad razina koje bilježe nama slične tranzicijske zemlje kod kojih se taj udio kreće od 26,7% BDP-a u Bugarskoj do 83,2% u Sloveniji. Da je riječ o previsokoj razini javnog duga potvrđuju i podaci MMF-a prema kojima, za skupinu zemalja u koju nas svrstavaju, prosječan udio duga u BDP-u iznosi 45,4%, a isto potvrđuju i podaci rejting agencije Fitch, prema kojima je medijalna razina tog pokazatelja za zemlje našeg rejtinga 43,6%.

Da bi vratila kreditni rejting na investicijsku razinu, Hrvatska mora svesti javni dug na dugoročno održivu razinu

U načelu, pri nižem proračunskom deficitu, nižim troškovima zaduživanja i uspostavi gospodarskog rasta u 2015. godini, u Hrvatskoj je zabilježena tendencija usporavanja rasta javnog duga te rasta njegova udjela u BDP-u. Istodobno je jačala svijest da obuzdavanje rasta javnog duga i početak opadanja njegova udjela u BDP-u nije lagan zadatak, posebno zbog učinka tzv. grude snijega u okolnostima predvidivo niskih stopa gospodarskog rasta u narednim godinama. Naime, i pri stagnaciji primarnog deficita, javni će dug rasti ako je kamatna stopa koja se plaća na dug viša od stope rasta BDP-a. Stoga se smatra

da pri dosegnutom visokom udjelu javnog duga u BDP-u javni dug nije održiv ako se rast gospodarstva kreće po stopama koje su niže od kamatne stope po kojoj se zemlja zadužuje. To znači da Hrvatska ubuduće mora provoditi takvu gospodarsku politiku koja će ubrzati gospodarski rast te istodobno provoditi fiskalnu konsolidaciju i strukturne reforme koje će rezultirati vraćanjem kreditnog rejtinga na investicijsku razinu i time smanjiti troškove zaduživanja.

- ❖ javni dug rastao je i u 2015. godini, ali po stopi od 1,9%, što je dosad najniža zabilježena dinamika rasta.
- ❖ razina javnog duga i dalje je previsoka i jedan je od glavnih razloga niskog neinvesticijskog rejtinga zemlje.
- ❖ prema udjelu javnog duga u BDP-u (86,7%), Hrvatska se prvi put pozicionirala iznad prosjeka EU, a nalazi se znatno iznad razine sličnih tranzicijskih zemalja te iznad medijana zemalja jednakoga kreditnog rejtinga.
- ❖ trošak kamata na javni dug dosegao je 3,6% BDP-a, prema čemu su u lošijem položaju samo četiri zemlje u EU, dok je prema rastu rashoda za kamate Hrvatska vodeća u EU.

Od 2010. godine, razina bruto inozemnog duga bilježi povoljnija kretanja

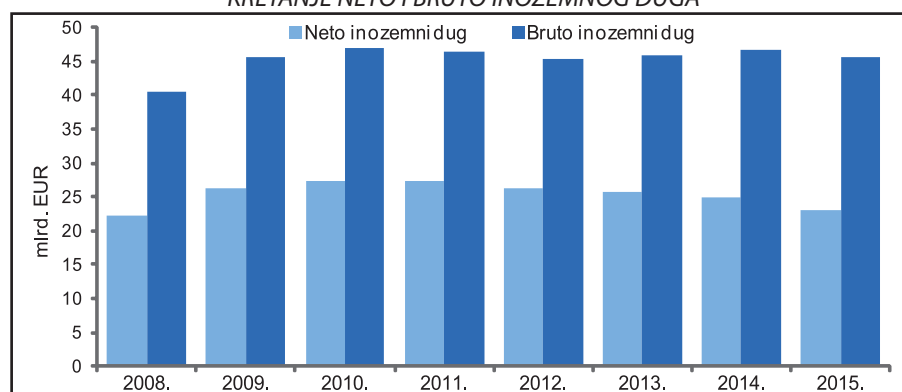
Razina duga ovisi o zaduživanju opće države i razduživanju banaka

U 2015. godini inozemni dug smanjen za 1,1 milijardu eura ili za 2,4%

INOZEMNI DUG

Pri niskom gospodarskom rastu, posustalom kreditiranju tvrtki i stanovništva te visokoj, ali ipak padajućoj razini proračunskog manjka, kretanje bruto inozemnog duga nije se znatno promijenilo u odnosu na prethodne godine. Naime, nakon izuzetno snažnog rasta inozemnog duga po dvoznamenkastim stopama do 2009. godine, od 2010. godine njegova dinamika snažno usporava, da bi u pojedinim godinama (2011., 2012. i 2015.) dolazilo i do smanjivanja razine duga. Pritom se posljednjih godina ukupna kretanja bruto inozemnog duga nalaze pod dominantnim utjecajem kontinuiranog rasta duga opće države (prisutan od 2007. godine) te istodobnog razduživanja bankarskog sektora (prisutno od 2012. godine). Ovisno o snazi zaduživanja države i razduživanja banaka u pojedinim godinama bilježi se blagi rast ili pad inozemne zaduženosti.

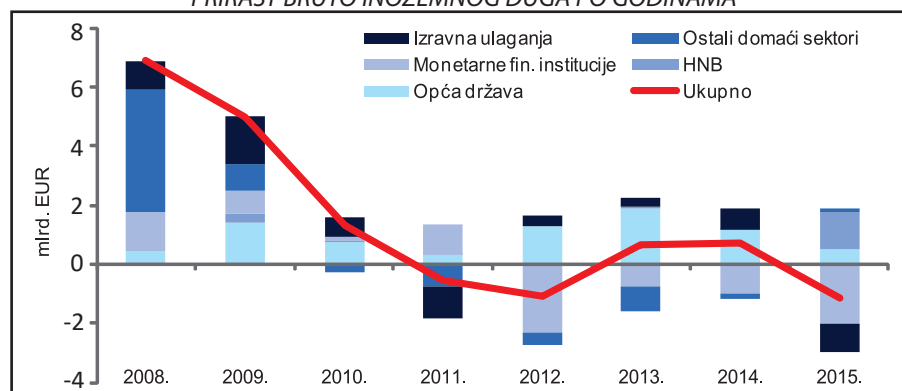
KRETANJE NETO I BRUTO INOZEMNOG DUGA

Izvor: HNB; obrada: HGK

U takvim je okolnostima 2015. godinu obilježio pad bruto inozemnog duga na razinu od 45,5 milijardi eura, što je 1,1 milijarda eura ili 2,4% manje nego u prethodnoj godini. Najveći doprinos takvom padu dale su druge monetarne financijske institucije čiji je inozemni dug smanjen za nešto više od dvije milijarde eura ili za 24,9%. Očito je da je visoka zaduženost tvrtki i stanovništva uz opterećenost zajmovima koji se ne vraćaju rezultirala oprezom banaka u politici plasmana i na koncu neto odljevom kapitala u inozemstvo. S druge strane, smanjeni proračunski manjak rezultirao je i nižom potrebom za zaduživanjem koju je država u većem obimu zadovoljavala na domaćem tržištu nego zaduživanjem u inozemstvu. Tako je inozemni dug opće države tijekom godine povećan za relativno skromnih 497,8 milijuna eura, pri čemu je i velik dio tog rasta rezultat nepovoljnih međuvalutarnih promjena.

PRIRAST BRUTO INOZEMNOG DUGA PO GODINAMA

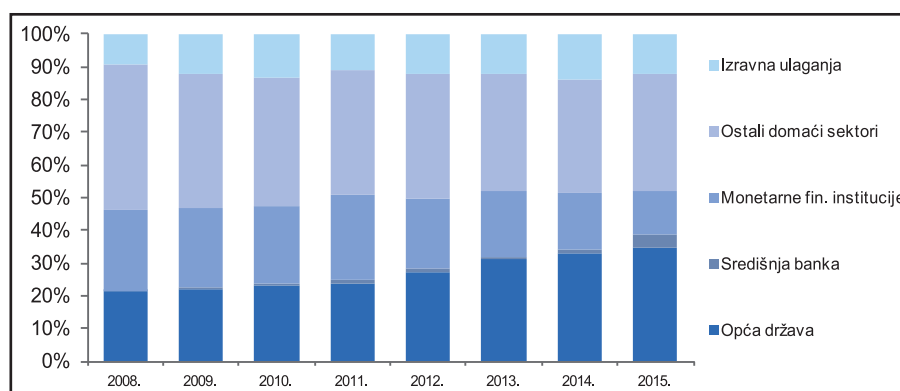
Izvor: HNB; obrada: HGK

Razinu inozemne zaduženosti u 2015. godini povećala je i HNB (za 1,2 milijarde eura), ali se tu prvenstveno radi o ulaganju pričuva u repo ugovore koji su neutralnoga karaktera. Naime, koncem 2014. godine država se zadužila za predfinanciranje troškova u 2015. godini i ta su sredstva do korištenja bila deponirana na računu Hrvatske narodne banke koja ih je ulagala u repo ugovore.

Ostali domaći sektori povećali su u godinu dana razinu svog duga za 113,6 milijuna eura pri čemu je petu godinu zaredom nastavljen trend rasta zaduženosti privatnih i razduživanja javnih tvrtki. Riječ je prvenstveno u porastu inozemne zaduženosti većih privatnih tvrtki visokog boniteta koje su koristile mogućnost zaduživanja na inozemnom tržištu pod znatno povoljnijim kreditnim uvjetima od onih koji prevladavaju na domaćem financijskom tržištu. Istodobno je smanjen dug na temelju izravnih ulaganja za blizu milijardu eura, što se primarno odnosi na smanjenje dužničkih obveza prema horizontalno povezanim tvrtkama (*fellow enterprises*).

Velike tvrtke koriste mogućnost zaduživanja na stranim tržištima pod znatno povoljnijim uvjetima

STRUKTURA BRUTO INOZEMNOG DUGA

Izvor: HNB; obrada: HGK

Dominacija inozemnog zaduživanja opće države koja njime financira visok proračunski manjak rezultirala je i porastom udjela opće države u ukupnom bruto inozemnom dugu s 33,0% na kraju 2014. godine na 34,9% na kraju 2015. godine. Istodobno je ubrzani proces razduživanja banaka rezultirao smanjenjem udjela drugih monetarnih financijskih institucija sa 17,5% u 2014. godini na 13,5% u 2015. godini, dok je udio ostalih domaćih sektora porastao s 34,9% na 36%, uz pad udjela izravnih stranih ulaganja s 13,7% u 2014. godini na 11,9% ukupnog bruto inozemnog duga na kraju 2015. godine. Dugoročnije gledano, pod djelovanjem krize, promjene u strukturi duga još su izraženije, osobito kada je riječ o rastu udjela opće države i padu udjela drugih monetarnih financijskih institucija. Tako je na kraju 2015. godine u odnosu na kraj 2008. godine udio opće države u ukupnom dugu povećan za 13,8 postotnih bodova, dok je istodobno udio monetarnih financijskih institucija smanjen za 11,9 postotnih bodova.

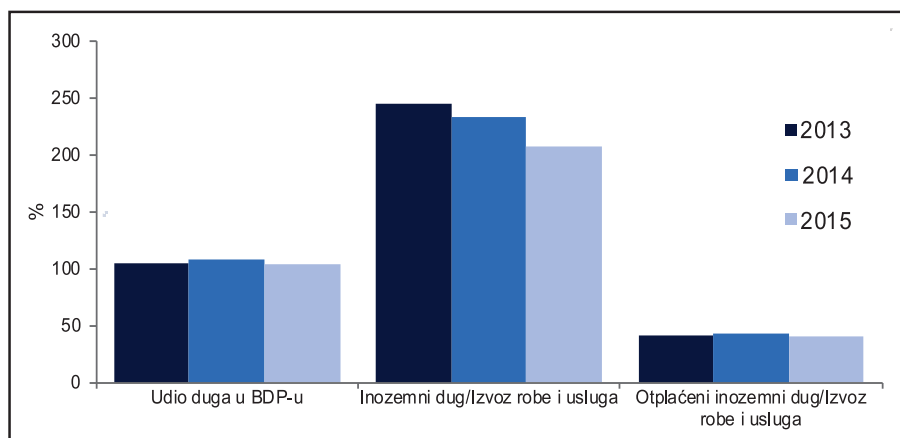
Pri porastu BDP-a i smanjenju iznosa bruto inozemnog duga, zabilježen je znatniji pad udjela inozemnog duga u BDP-u sa 108,4% u 2014. godini na razinu od 103,7% na kraju 2015. godine. Pritom se još od 2009. godine udio bruto inozemnog duga u BDP-u kontinuirano kreće na razini višoj od 100%. Ipak, pri padu iznosa duga te rastu BDP-a i izvoza u posljednjih godinu dana poboljšali su se svi pokazatelji zaduženosti zemlje. Tako se smanjio udio neto inozemnog duga u BDP-u s 58,0% u 2014. godini na 52% u 2015. godini, istodobno je poboljšana pokrivenost kratkoročnog duga pričuvama s 92,2% na 96,5%, udio inozemnog duga u izvozu roba i usluga smanjen je s 233,6% na 207,1%, dok je udio otplaćenoga inozemnog duga u izvozu roba i usluga smanjen s 43,9% na 41,1%.

S udjelom bruto inozemnog duga u BDP-u od 103,7%, Hrvatska je visoko zadužena zemlja s izraženim rizicima koji to prate

*U strukturi duga
raste udio obveznica*

*Pokazatelji
zaduženosti blago
su poboljšani, ali
da bi spriječila
aktiviranje
rizika, Hrvatska
mora povećati
gospodarski rast i
izvozu usmjerenost
gospodarstva*

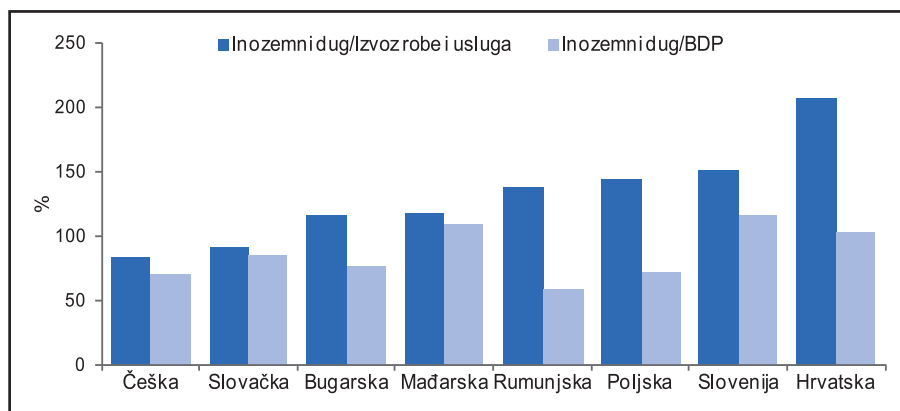
POKAZATELJI INOZEMNE ZADUŽENOSTI

Izvor: HNB; obrada: HGK

Unatoč nešto povoljnijim kretanjima u 2015. godini Hrvatska ostaje visoko zadužena zemlja sa snažnim rizicima koji to prate, što se posebno odnosi na rizik rasta kamatnih stopa i rizik međuvalutarnih promjena. Trenutna kretanja na svjetskim tržištima kapitala omogućuju lako i relativno jeftino zaduživanje pa su navedeni rizici potisnuti. U takvim se okolnostima država zaduživala po prosječnoj kamatnoj stopi od 4,3%, što je i do dva postotna boda više od nama sličnih zemalja. U strukturi duga prema sektoru kreditora raste udio dužničkih vrijednosnih papira (s 23,0% u 2014. godini na 26,0% u 2015. godini), stagnira udio javnih kreditora na oko 13,7%, dok pada udio privatnih kreditora (s 52,0% na 50,4%) te gotovine i depozita.

POKAZATELJI INOZEMNE ZADUŽENOSTI PO ZEMLJAMA U 2015. GODINI

Izvor: HNB; obrada: HGK

U odnosu na slične zemlje, Hrvatska je prema pokazateljima zaduženosti loše pozicionirana. Prema udjelu bruto inozemnog duga u BDP-u, od nas su nešto lošije tek Slovenija i Mađarska. Međutim, prema udjelu inozemnog duga i izvozu roba i usluga, Hrvatska je daleko najlošije pozicionirana, što je dijelom rezultat visoke razine inozemnog duga, ali i niske razine izvozne aktivnosti.

Pri niskom gospodarskom rastu, udio bruto inozemnog duga u BDP-u ima stagnantna obilježja. Sa snažnijim gospodarskim oporavkom jačale bi i tendencije inozemnog zaduživanja, a pri ovakvoj razini zaduženosti visoka je opasnost aktiviranja potencijalnih rizika povezanih s tečajnim i kamatnim promjenama na svjetskim tržištima. Stoga Hrvatska mora poraditi na stvaranju uvjeta za održivost duga, što uz povećanje gospodarskog rasta i internacionalizacije poslovanja uključuje i djelovanje na činitelje koji određuju

kreditni rejting zemlje kako bi se smanjili sada previsoki troškovi financiranja i time servisiranje duga učinilo lakšim i sigurnijim.

- ❖ na kraju 2015. godine, bruto inozemni dug iznosio je 45,5 milijardi eura, što je 103,7% BDP-a.
- ❖ u odnosu na prethodnu godinu inozemni je dug smanjen za 1,1 milijardu eura, a njegov udio u BDP-u za 4,7 postotnih bodova.
- ❖ od 2008. do 2015. godine, bruto inozemni dug porastao je za 6,1 milijardu eura ili za 12,2%.
- ❖ Hrvatska je visoko zadužena zemlja. Prema pokazateljima zaduženosti, loše je pozicionirana među sličnim zemljama, pri čemu je prema udjelu inozemnog duga i izvozu roba i usluga Hrvatska daleko najlošija među europskim tranzicijskim zemljama.

Financijske izvještaje predalo 106,6 tisuća poduzetnika

Prihodi rasli dinamičnije od rashoda

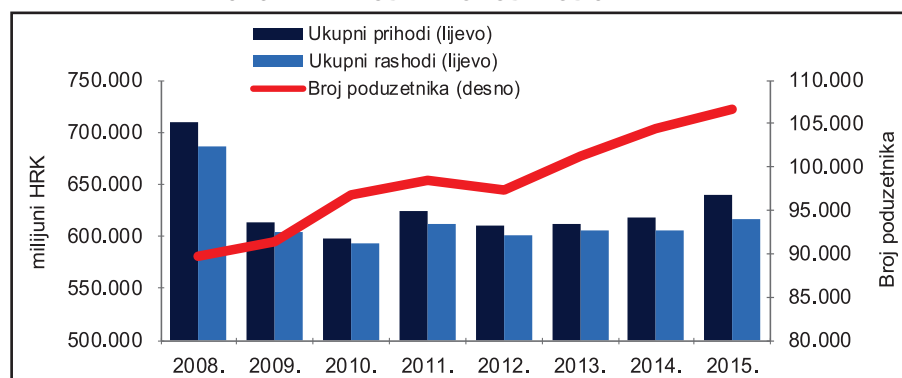
Razina ukupnih prihoda i dalje znatno niža nego u pretkriznim godinama

Ne mogu se jednostavno uspoređivati brojke iz financijskih izvještaja već treba uzeti u obzir izvanredne okolnosti koje su na njih utjecale

FINANCIJSKI REZULTATI POSLOVANJA PODUZETNIKA

Financijski rezultati poslovanja poduzetnika za 2015. godinu, bez banaka, osiguravajućih društava i ostalih financijskih institucija, pokazuju povećanje poduzetničke aktivnosti. Naime, ukupni prihodi 106,6 tisuća poduzetnika koji su za prošlu godinu predali financijske izvještaje povećani su na godišnjoj razini za 5,2%, i to gotovo u cijelosti zbog povećanja poslovnih prihoda. S druge strane, povećani su i rashodi, i to za 3,6%, tako da je u konačnici došlo do poboljšanja rezultata poslovanja, odnosno znatnog porasta dobiti poslovanja na razini svih poduzetnika.

UKUPNI PRIHODI I RASHODI PODUZETNIKA

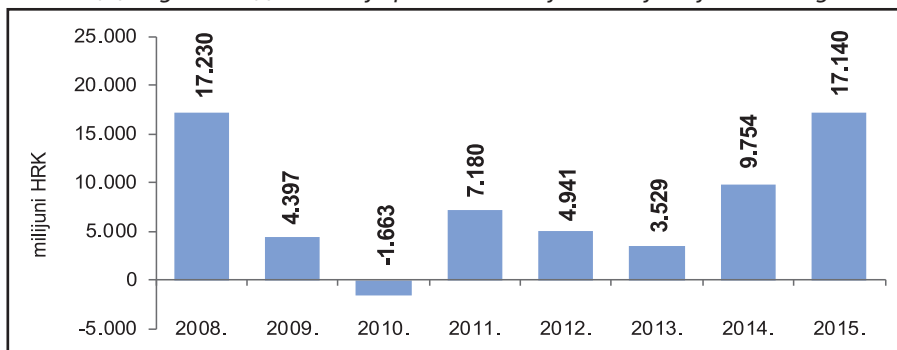
Izvor: FINA; obrada: HGK

Premda je praćenje financijskih rezultata otežano zbog izvanrednih okolnosti koje su na njih utjecale u pojedinim godinama, na prvi je pogled vidljivo da su ukupni prihodi poduzetnika u 2015. godini bili na znatno nižoj razini nego u pretkriznoj 2008. godini, i to unatoč 19% većemu broju poduzetnika koji su predali financijske izvještaje. Takvo je stanje razumljivo kada se uzme u obzir da je razina gospodarske aktivnosti mjerena BDP-om realno bila 11% niža nego u 2008. te da su pojedine djelatnosti poput građevinarstva ili poslovanja nekretninama izrazito pogođene padom ukupne domaće potražnje.

Kada se govori o izvanrednim okolnostima, misli se na pojedine aktivnosti koje su znatno iskrivljavale financijske rezultate poslovanja poduzetnika u pojedinim godinama. Tako je, npr., 2012. godina obilježena velikim državnim isplatama za izvlašteno zemljište brodogradilišta, 2013. je obilježio otpis dijela imovine Ine koji je znatno pogoršao rezultat te tvrtke, najveće prema ukupnom prihodu među svim poduzetnicima, a u 2014. je poduzetnik H-ABDUCO preuzeo potraživanja Hypo Alpe Adria banke prema tvrtki DINA-Petrokemija i pretežno zbog toga iskazao gubitak od čak četiri milijarde kuna. Stoga se ne može jednostavno uspoređivati visina prihoda, rashoda ili konsolidiranoga financijskog rezultata, a treba uzeti u obzir i da se broj poduzetnika koji predaju financijske izvještaje stalno mijenja, odnosno da taj broj ima gotovo stalan trend rasta.

KONSOLIDIRANI FINANCIJSKI REZULTAT

- dobit (+) ili gubitak (-) razdoblja prema financijskim izvještajima za tu godinu -

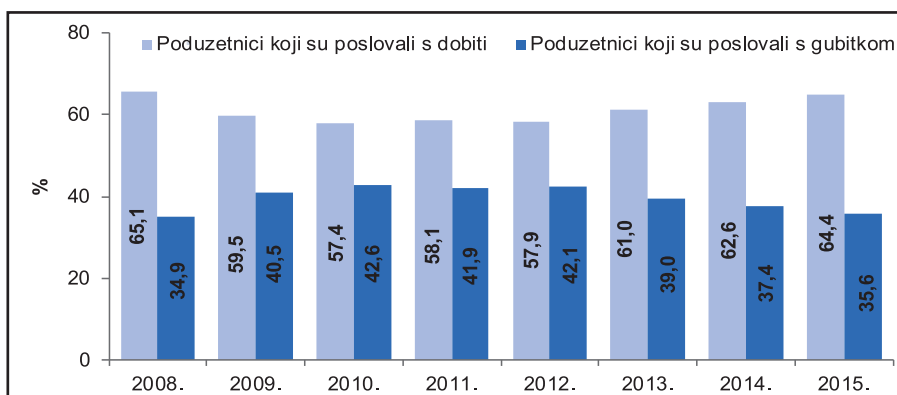
Izvor: FINA; obrada: HGK

Tako bi se iz podataka o pozitivnom konsolidiranom financijskom rezultatu, odnosno neto dobiti od 17,14 milijardi kuna, moglo zaključiti da je gotovo dostignuta razina iz 2008. godine. Međutim, kod toga ipak treba uzeti u obzir navedeno povećanje broja poduzetnika od gotovo 20%. Konsolidirani financijski rezultat ipak je znatno poboljššan na godišnjoj razini, čak i kada se u obzir uzme gubitak koji je u 2014. stvorilo navedeno preuzimanje potraživanja. Naime, ukupna je dobit poslovanja povećana za 8,6 milijardi kuna, pa čak i kada se odbiju četiri milijarde prebačenih potraživanja, porast i dalje iznosi znatnih 4,6 milijardi kuna. Takav porast rezultat je osjetnijeg povećanja prihoda od rashoda, što je na godišnjoj razini dovelo do porasta dobiti poduzetnika koji su pozitivno poslovali za 9,8% te do smanjivanja gubitaka poduzetnika koji su negativno poslovali za čak 25%. Jedan od relativno dobrih pokazatelja ukupnog poslovanja poduzetnika jest udio poduzetnika koji su poslovali s dobiti u ukupnom broju. U 2015. godini nastavljen je trend rasta tog udjela te je dostigao razinu od 64,4%, najvišu od 2008. godine. Paralelno s tim, nastavljen je pad udjela poduzetnika koji su poslovali s gubitkom pa je taj udio bio 1,8 postotnih bodova manji nego u prethodnoj godini.

Pozitivan konsolidirani financijski rezultat u visini 17,1 milijarde kuna

Poboljšanje financijskog rezultata ipak nije bilo toliko koliko to brojke pokazuju

UDIO PODUZETNIKA KOJI SU POSLOVALI S DOBITI I S GUBITKOM

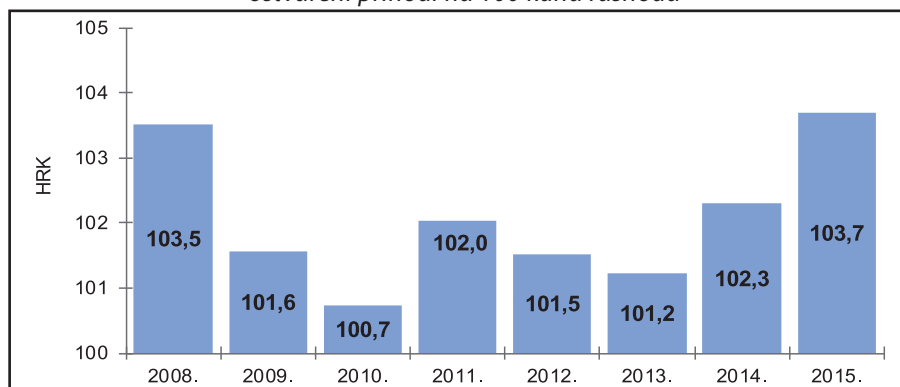

Izvor: FINA; obrada: HGK

Još jedan od pokazatelja iz kojeg se može iščitati blago pozitivan trend jest ekonomičnost poslovanja, točnije relacija između prihoda i rashoda. S iznosom od 103,7 kuna ostvarenih prihoda na 100 kuna rashoda, 2015. je godina bila uspješnija i od 2008. godine. Ipak treba napomenuti da su smanjeni rashodi djelomično potpomognuti padom cijena sirovina energenata i dijela sirovina na globalnom i domaćem tržištu.

Povećana ekonomičnost poslovanja

EKONOMIČNOST POSLOVANJA
- ostvareni prihodi na 100 kuna rashoda -

Izvor: FINA; obrada: HGK

Na rast ukupnih prihoda najviše je utjecao rast prihoda od prodaje na domaćem tržištu

Najviše su povećani prihodi u trgovini na veliko i malo

Kada se promatraju prihodi poduzetnika koji su izvještaje predali u 2015. godini, pokazuje se da je 95,5% povećanja ukupnih prihoda ostvareno povećanjem poslovnih prihoda, odnosno 95,4% povećanim prihodima od prodaje roba i usluga. Pritom je stopa rasta prihoda od prodaje na inozemnom tržištu od 10,2% bila osjetno veća nego kod prihoda od prodaje na domaćem tržištu koji su povećani 4,4%, ali je rast prihoda na domaćem tržištu mjereno u kunama ipak bio znatno izraženiji. Točnije, 65% ukupnog porasta ostvareno je rastom prihoda na domaćem tržištu, a 35% na inozemnom. Zbog takve se raspodjele 2015. godina razlikovala od prethodne kada je rast prihoda na inozemnom tržištu, prije svega zahvaljujući pristupanju Hrvatske Europskoj uniji, bio dvostruko veći.

Promatrano prema područjima NKD-a, najveći je rast prihoda ostvaren u trgovini na veliko i malo, prerađivačkoj industriji i stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima. Trgovina je najviše profitirala od laganog oporavka domaće potrošnje, ali je znatan dio prihoda te djelatnosti ostvaren i međunarodnom trgovinom, odnosno trgovinom proizvodima inozemnog podrijetla. Prerađivačka industrija je također osjetila posljedice oporavka potražnje, ali je znatan utjecaj imalo i povećanje izvoza industrijskih proizvoda, osobiti izvoz ostalih prijevoznih sredstava, farmaceutskih i prehrambenih proizvoda. Kod manjeg broja područja NKD-a, istodobno je zabilježen pad razine ukupnih prihoda, pri čemu je taj pad bio najizraženiji kod djelatnosti rudarstva i vađenja. Kretanje prihoda ove djelatnosti bilo je pod znatnim utjecajem spomenutog pada cijena sirove nafte, plina i dijela sirovina na globalnom tržištu, što je utjecalo i na pad cijena domaćih proizvođača.

PODRUČJA NKD-a S NAJVEĆIM RASTOM I PADOM PRIHODA U 2015. GODINI

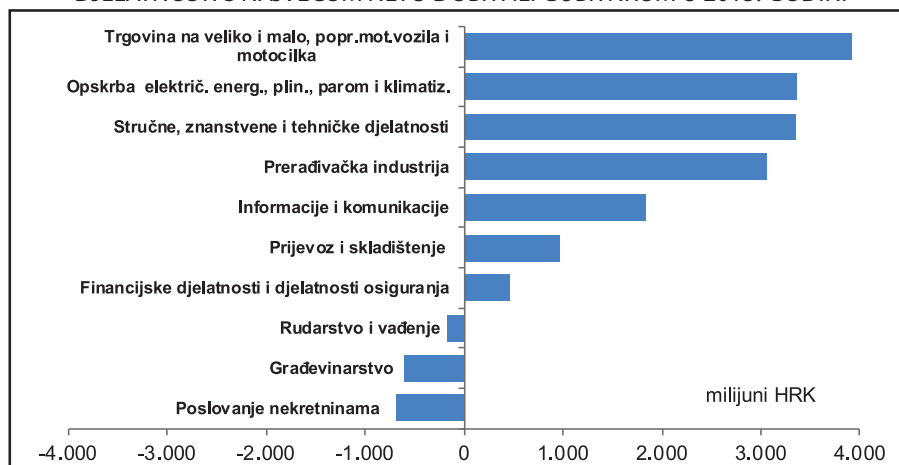
Izvor: FINA; obrada: HGK

Ukupni su rashodi poduzetnika u 2015. godini povećani za 21,6 milijardi kuna, gotovo u cijelosti zbog povećanja poslovnih rashoda. Među poslovnim rashodima, najviše su povećani troškovi nabave prodane robe koji su bili 15,8 milijardi kuna veći te troškovi osoblja koji su povećani za 3,6 milijardi kuna. Znatno povećani troškovi nabave prodane robe najvećim su dijelom posljedica opisanih trendova u trgovini, domaćoj i međunarodnoj, dok je na rast troškova osoblja utjecalo povećanje broja zaposlenih za 3,6% te rast njihovih prosječnih mjesečnih neto plaća za 2,5%. Među područjima NKD-a, u skladu sa strukturom povećanja ukupnih rashoda, najviše su povećani rashodi trgovine na veliko i malo, a znatno povećanje rashoda zabilježeno je i u prerađivačkoj industriji te u opskrbi električnom energijom, plinom, parom i klimatizaciji.

Troškovi nabave prodane robe najviše su utjecali na rast ukupnih rashoda

Trgovinu je obilježio i najveći rast rashoda

DJELATNOSTI S NAJVEĆOM NETO DOBITI ILI GUBITKOM U 2015. GODINI

Izvor: DZS; obrada: HGK

Kao posljedica različitih kretanja prihoda i rashoda u pojedinim djelatnostima razlikovale su se i promjene u kretanju konsolidiranoga financijskog rezultata na godišnjoj razini. Najveće poboljšanje rezultata poslovanja zabilježeno je kod stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti, i to zbog prenesenih potraživanja Hypo banke u 2014. godini radi kojih je ta djelatnost ostvarila ukupan gubitak. Pored toga, najviše je poboljšán poslovni rezultat u trgovini na veliko i malo, kod koje je znatno povećana neto dobit, prijevozu i skladištenju, gdje je manji gubitak iz 2014. pretvoren u neto dobit od gotovo milijardu kuna, te u poslovanju nekretninama gdje je osjetno smanjen neto gubitak. Pritom treba napomenuti da je pored oporavka potražnje, koje je znatno utjecalo na ove tri djelatnosti, na djelatnost prijevoza značajno utjecala i dobra turistička sezona. Najveća neto dobit u 2015. godini ostvarena je u djelatnosti trgovine, a među devetnaest područja NKD-a bila su samo tri koja su poslovala s konsolidiranim gubitkom. Najveći neto gubitak ostvaren je u poslovanju nekretninama, građevinarstvu te rudarstvu i vađenju, pri čemu je poslovanje nekretninama bilo djelatnost s najdužim trendom negativnoga poslovnog rezultata. Naime, ta djelatnost kontinuirano posluje s gubitkom od 2008. godine. Tek nešto bolje bilo je građevinarstvo koje negativno posluje od 2009. godine. Relativno mali broj djelatnosti koje su poslovale s gubitkom još je jedan pokazatelj nešto boljeg poslovanje poduzetnika u 2015. godini jer je to bio najmanji broj područja NKD-a koja su poslovala s gubitkom od početka krize 2009. godine.

Trgovina je ostvarila i najveću neto dobit poslovanja

Broj područja NKD-a koja su poslovala s gubitkom najmanji od početka krize 2009. godine

- ❖ ukupni prihodi poduzetnika u 2015. povećani za 5,2%
- ❖ ukupni rashodi povećani za 3,6%
- ❖ pozitivni konsolidirani financijski rezultat gotovo na razini 2008. te je iznosio 17,14 milijardi kuna, ali uz 19% veći broj poduzetnika koji su predali financijske izvještaje
- ❖ prosječne neto plaće kod poduzetnika povećane za 2,5%, a zaposlenost 3,6%
- ❖ investicije poduzetnika u novu dugotrajnu imovinu povećane 14,3%, najviše u proteklih osam godina

